
IHS

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
17 B
21

S. Fulg. de praed.e et gra et Trin.

SANCTI
FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS
De veritate prædestinationis & gratiæ

LIBRI III.

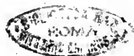
CVM ALIIS ALIQVOT eiusdem & aliorum opusculis nunc primùm in lucem editi.

LVTETIAE PARISIORVM,
EX OFFICINA NIVELLIANA.
Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, via Iacobæa, sub Ciconiis.

M. DCXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Illmo ac R^mo Præsuli

D. IACOBO DAVY PERRONIO, S. R. E.

Cardinali, Archiepiscopo Senonensi, summo Francorum Eleemosynarchæ.

AVCVLOS Fulgentij libellos, qui in lucem nunc exeunt, Ill^me Cardinalis, ne nominis tui purpura ornarem, tibique offerrem, muneris exilitas dissuasisset, nisi animum ea spe confirmassem, vt quod rei deesse videbatur, religiosi officij reuerentia excusari, purgarique posse confiderem. Nam vt sacrorum stati quidam sunt

ritus & solemnia, quæ ab iis qui diuinam rem faciant mutari aut præteriri sine piaculo non possint: ita me, cùm editioni huic patronum designari ac vindicem oporteret, præter fas moremque facturum existimaui, nisi tibi vni potissimùm deferrem, quod tibi præ cæteris quasi quodam præcipui titulo debebatur. Cui enim potius Fulgentij, hoc est eius Episcopi qui æui sui Antistitum lingua & ingenium fuit, scripta conueniant, quàm tibi, quẽ Galliæ vniuersæ inter Episcopos suos, quamuis ingenij & doctrinæ fama præstantes, tanquam Fulgentium alterum hac in primis vtraque laude meritò suspiciunt? Aut cuius auspicio Theologica hæc arma, vetustis hodiernisque hæresibus debellandis idonea, consecrari atque in publicum proferri æquius sit quàm tuo, cuius innumeris palmis

victoriisque sæpe triumphans Ecclesia nobilissimum atque opimis refertum spoliis gloriæ tuæ trophæum defixit? Et tela igitur libens necesse est recognoscas, quibus dimicans tot tibi laureas comparasti: & patrocinium Fulgentio, tutelamque non deneges, quam vides sapientię, virtutibusque tuis tanquam necessarium hæreditatis onus incumbere. Erunt alij fortasse, quibus reliquas suauissimi facundissimique scriptoris delicias nancisci, tibique exhibere sors melior concedat: tum Epistolas & Homilias, quę plurimæ fuerunt, tum maximè dogmatica, quibus aut aduersus Pintam & Abragilam aliosve disseruit, aut Fausto, Fabianoque, huic decem, illi septem libris respondit. quorum pleraque in antiquis Galliæ bibliothecis reperiri posse ne diffidam, facit Theodulfi Aurelianen-

ſis, & Hincmari Remenſis, aliorumque; à quibus ea citari conſtat, auctoritas. Mihi interim parte aliqua officij perfunctus videbor, qui quod hactenus conſequi licuit obtuli, atque exigui munuſculi, ſed flagrantiſſimi certè ſtudij conatu, quò ſe noſtræ erga te obſeruantiæ vota porrigant, teſtatus ſum. Ea enim tua in me ordinemque noſtrum ſunt merita, vt cùm his quicquid gratiarum eſt ſatis eſſe non poſſit, ſi quid grati animi ſtudio à nobis rependitur, id non ad lancem, neque ad dimenſum tribui, ſed ὅλῳ quod aiunt, θυλάκῳ effundi debeat.

Illma ac R^{ma} A.T.

Deditiſſimus

IACOBVS SIRMONDVS
Soc. IESV.

LECTORI

De libris S. Fulgentij qui hoc volumine continentur.

I. LIBROS *de veritate prædestinationis & gratiæ, qui primum obtinent locum, Fulgentio asserũt non solùm eius vitæ auctor, & Isidorus in viris illustribus; verùm etiã Synodi Parisiensis & Aquisgranensis, quarum testimonia inferiùs producuntur. Quamuis autem vulgata Isidori exemplaria huius tituli duos tantùm libros præ se ferant, & Synodi tanquam singularem librum commemorent: tres tamen scripsisse libros Fulgentium, & res ipsa nunc ostendit (nisi quòd tertius temporum iniuria mutilus est) & fidem cum vitæ auctore faciunt tum Gothescalcus monachus in confessione sua, tum Episcopi Africani in Epistola Synodica: quam horum librorum initio præfiximus, Maioris Carthusiæ codicem secuti, ex cuius membranis descriptum apographum humanißimi, doctißimique Nicolai Fabri, Regis Christianißimi magistri, beneficio nacti sumus.*

II. *Qui proximè sequitur libellus de Trinitate ad Felicem Notarium, ab Isidoro item inter Fulgentij opera recensetur. Sed parum emendatum, nec satis fortasse aliquot locis integrum, videtur fuisse vetus exemplar Monasterij Trecensis insulæ*

Germanicæ, quod à D. Nicolao Camuzatio, Trecensis Ecclesiæ Canonico, ad se missum idem nobis clarissimus Faber commodauit. Reliquos omnes suppeditauit Bibliotheca Vaticana.

III. *In his prima est refutatio Sermonis Fastidiosi Arriani, cum epistola Victoris, qui eum sermonem* Fulgentio *refellendum miserat. Cuius opusculi testimonium apud alios etsi nullum nunc occurrit,* Fulgentij *tamen legitimum fœtum esse nulla est dubitatio. Duæ porro epistolæ ad Stephaniam, quarum in hoc libro fit mentio, ex earum sunt numero, quas à* Fulgentio *Romanis, præcipuè Senatoribus, viduisque ac virginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter scriptas proditum est vitæ ipsius cap. 26.* Fuit enim *Stephania, vt Ennodius testatur, splendidissimum lumen Ecclesiæ Catholicæ, soror* Fausti *Præfecti inter Romanas viduas clarissima.*

IV. *Libellum seu epistolam ad* Ferrandum *Diaconum, de baptismo Aethiopis, à Beda lectã fuisse hinc apparet, quòd sermonem B. Augustini ad infantes, quem collectaneis suis in epistolam 1. ad Corinthios intexuit, non aliunde, quàm ex hoc opusculo deprompsit. Quod declarant duæ vltimæ periodi, quæ post finem sermonis à Bedæ notario, tanquam ex Augustini verbis descriptæ sunt, cùm reuera sint* Fulgentij.

V. *De epistola ad Reginum Comitem luculentum est* Ferrandi *Diaconi in Parænetico ad Reginum*

eundem testimonium. Scribit enim, cùm Reginus Fulgentio *per epistolam duo capita proposuisset, egregium* Doctorem*, cùm priorem quæstionē, quæ de carne Christi, vtrum corruptibilis an incorruptibilis fuerit, diligenter pertractasset: partem alteram, quæ de officiis pietatis cum arte militari iungendis futura erat, morte præreptum intactā reliquisse. Hæc itaque causa est, cur epistolam imperfectam habeamus. Pertinet autem ad reuincendam hæresim Aphthardocitarū, Alexandriæ per hæc tempora, vt Liberatus Breuiarij cap.* 19. *docet, exortam, quæ Christi carnem suapte natura incorruptibilem, & passionum omnium penitus expertem fuisse contendebat.*

VI. *Sermonis de verbis Micheæ Prophetæ, præter codicem Vaticanum, altero etiam exemplari vsi sumus ex Bibliotheca insignis Ecclesiæ Parisiensis: cuius ope nonnihil interdum adiuti sumus.*

VII. *Adiecimus ad extremū, quia vacuum erat spatium, epistolam* Ferrandi *eiusdem de essentia Trinitatis ac natura Christi, ad Egippium scriptā, illum, opinor, Presbyterum & Abbatem, cuius est inter cætera Thesaurus operum S. Augustini. Tū deinde fragmenta librorum aliquot* Fulgentij *qui non extant. partim vt hoc quasi gustu eorum desiderium acuatur: partim vt indicio esse possint, si quis forte in anepigraphos, quod sæpe fit, libros ipsos inciderit. Tu boni omnia, Lector, consule, & Vale.*

TESTIMONIA VETERVM
De tribus libris Fulgentij de veritate prædestinationis & gratiæ.

Auctor vitæ B. Fulgentij cap. XXIX.

MVLTA iam reuersus de exilio condidit noua: decem libros Fabiani mentientis falsa gesta conuincens: De veritate prædestinationis & gratiæ libellos conficiens tres: aliaque multa digessit. *Ita enim hic locus ex V V. C C. restitui debet.*

Isidorus de viris illustribus cap. XIV. *De Fulgentio.*

Extant & duo eius libri de veritate prædestinationis ad Episcopos missi, in quibus demonstrat quòd gratia Dei in bonis voluntatem humanam præueniat, & quòd Deus quosdam prædestinationis suæ munere iustificans preeligit: quosdam vero in suis reprobis moribus occulto quodam iudicio derelinquit. *Et hic locus corruptus videtur. cùm libri tres sint, non duo: ijque non ad Episcopos missi, sed ad presbyterum & Diaconum.*

Concilium Parisiense anni DCCCXXIX. *lib.* 1. *cap.* XXIII.

Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ, *Non ideo*, inquit, *se solum quilibet Episcopus vas misericordiæ putet in gloria præparatum,*

quia Pontificali militia fungitur: sed si pro grege sibi credito sollicitus semper inuigilet. &c. Lib. 11. pag. 119.

Concilium Aquisgranense anni DCCC. XXXVI. *in Præfatione.*

Vnde etiam Fulgentius in libro de veritate prędestinationis & gratiæ ita scribit. *Quantum pertinet*, inquit, *ad huius temporis vitam, in Ecclesia nemo Pontifice potior, & in sęculo Christiano Imperatore nemo celsior inuenitur.* lib. 11. pag. 119.

Capitulorum Caroli & Ludouici Regum Additione II. *cap.* XXI.

Ad quid etiam constitutus sit Imperator, Fulgentius in libro de veritate prædestinationis & gratiæ scribit. *Clementissimus quoque Imperator non ideo est vas misericordiæ præparatum in gloria, quia apicem terreni principatus accepit, sed si in imperiali culmine recta fide viuat.* &c. lib. 11. pag. 120.

Gothescalcus monachus Orbaçensis in confessione sua.

Item S. Fulgentius in libro III. de veritate prædestinationis & gratiæ, *Præparauit*, inquit, *Deus peccatoribus pœnas. illis vtique, quos iustè prædestinauit ad luenda supplicia.* Verba sunt lib. III. pag. 138. sed paulo immutata.

INDEX LIBRORVM FVLgentij & aliorum, qui hoc volumine continentur.

EPISTOLA SYNODICA EPISCOPORVM AFRICANORUM IN SARDINIA EXULUM,

De gratia Dei, & humano arbitrio.

In qua librorum meminerunt B. Fulgentij Episcopi, De veritate prædestinationis & gratiæ.

EI gratia plurimùm amplectendis sanctis fratribus, Ioanni presbytero & Archimandritæ, & Venerio diacono, & fidelibus viris, quorũ in vestra epistola subscriptio continetur, Datianus, Fortunatus, Boëthus, Victor, Scholasticus, Orontius, Vindicianus, Victor, Ianuarius, Victorianus, Photinus, Quodvult-Deus, famuli Christi, in Domino salutem.

QVANTVM *membra Ecclesiastici corporis per Christi gratiam in vnitate fidei compages retinet caritatis: tantum necesse est vt perinuicem sollicita sint membra, vt repulso cuiuslibet praui dogmatis verbo, non solùm seruandæ, verùm etiam reparandæ sanitati iugis atque indefessa tam ser-*

monis quàm orationis impendatur instantia. Sic enim fit, vt dum sollicitudo fraternæ puritatis inuigilat, ipse Spiritus sanctus, per quem caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, diligentibus Dominum, & in Domino proximum, omnia cooperetur in bonum. Quia sicut ipsam dilectionem dono gratiæ spiritualis accipimus, ita dum pro fratribus solliciti sumus, non solùm diuinam inesse nobis gratiam demonstramus, verùm etiam, quãtò magis à nobis puritas caritatis impenditur, tanto magis gratia nobis diuinæ retributionis augetur. Accepimus itaque vestræ caritatis epistolam, quæ nostrum ex parte releuauit, ex parte verò mœstificauit exilium. Gaudemus enim, quia rectam tenetis de gratia Dei sententiam, cuius lumine illuminatur, & iuuamine gubernatur liberum humanæ mentis arbitrium. Sed quadam sumus nebula mœroris affecti, quia significastis quosdam fratres in quæstione de gratia Dei, & humano arbitrio non rectum tenere fidei catholicæ tramitem: sed aduersus Dei gratiam eleuare velle humani arbitrij libertatem. Vbi primùm, dilectissimi, debetis agnoscere, immo vos non ambigimus agnouisse, ad hoc diuinitus ista permitti, vt hinc diuinæ gratiæ virtus documento possit indicij manifestioris intelligi. Quando quidem ipsa gratia nullatenus agnoscitur nisi detur: quæ quamdiu nõ est in homine, tamdiu necesse est vt ei aut sermone

repugnet, aut opere. Nam ſermone repugnat gratiæ Dei, qui ſenſum gerit fidei Chriſtianæ contrarium: repugnat autem opere, qui in moribus ſuis Chriſtianæ vitæ non tenet inſtitutum. Hoc quippe in homine agit gratia diuinitus data, vt animus dono fidei caritatiſque percepto, & ſermonem bonum proferat, & ſtudio bonæ operationis inſiſtat. Quod fidelibus diuinitus dari, beatus & oſtendit & popoſcit Apoſtolus dicens, Ipſe autẽ Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia, exhortetur corda veſtra, & cõfirmet in omni opere bono & ſermone. *2.Theſſ. 2.* *A Deo itaque nobis eſt omnis gratia boni ſermonis & operis, à quo nobis etiam ipſius cogitationis bonæ manifeſtum eſt ſufficientiam tribui: vt diſcat homo non in ſe, ſed in Domino gloriari. Diuinæ quippe gratiæ bonam cogitationem hominis beatus aſſignabat Apoſtolus, quando dicebat,* Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum, nõ quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. *2. Cor. 3* *Proinde, & ſi quidam gratiam necdum habentes, non ſe intelligunt non habere: illi tamen qui gratiam diuinitus acceperunt, eo magis debent in ipſius gratiæ aſſertione firmari, quo eam vident non omnib.*

tribui. Necesse est autem, vt ab eis, quibus non tribuitur, ignoretur; & ab eis agnoscatur, quibus diuina largitate donatur. Testatur enim Apostolus, dona Spiritussancti eiusdem Spiritussancti
1.Cor.2. *acceptione cognosci. Ideo ait,* Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritũ qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritalibus spiritalia cõparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia est enim illi: & non potest intelligere, quia spiritaliter diiudicantur. Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. *Per sanctum ergo Spiritum gratiam accipimus. quo accepto, fit in nobis, vt quod accepimus, nouerimus. Proinde scienda est, dilectißimi, & recto tenore veræ fidei profitenda, tam humani arbitrij egena paupertas, quàm diuinæ*
1.Cor.4 *gratiæ indeficiens largitas.* Quid enim habes, *ait Apostolus*, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? *Ante largitatem quippe gratiæ est in homine quidem liberum arbitrium, sed non bonum, quia non illuminatum. Proinde, nisi gratia detur, bonum ipsum arbitrium non habetur. Sic namque est liberum*

hominis arbitrium absque dono gratiæ, sicut est oculus sine luce. Nam & oculus ad videndum factus est: sed nisi lumen acceperit, non videbit. Illa autem est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: illuminat autem hominem, seipsam dando per gratiam. Sicut ergo corporis oculus semper indiget lumen accipere, vt ipsum possit aspicere: sic & libero arbitrio hominis nulla potest gratiæ suffragari cognitio, nisi detur ipsius gratiæ spiritalis infusio. Proinde vt de iis quæ vestris literis indidistis, quid habeat catholici dogmatis veritas intimemus, singula breuiter definire curauimus, sequentes donum eiusdem gratiæ, quod sanctorum Patrum cordibus & linguis ipsa est dignata infundere. Dixistis itaque, quòd vobis dicentibus, quòd Esaü & Iacob necdum natis, Iacob per misericordiam gratuitam eligitur, Esaü autem originali peccato detentus iusto iudicio Dei est odio habitus: Illi è contrario dicúnt, in Esaü figuram esse populi Iudæorum, ex futuris malis operibus condemnandi; in Iacob verò figuram esse populi gentium, ex futuris operibus bonis saluandi. Hæc duo, quæ singula proponitis, bonum est vt catholica consensione iungatis. Sic enim & ab illis Dei gratia cõpetenter agnoscitur, & à vobis propheticum mysterium non negatur.

In illis namque duobus fratribus dignè accipitur duorum significatio populorum: præsertim cùm ipsi Rebeccæ Dominum consulenti duo prænuncientur populi, ab eius Vtero separandi. Veruntamen agnoscenda est in illa discretione & gratuita bonitas, & iusta seueritas. Nam quia omne datum optimum & omne bonum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum, & gratia discernuntur, quicunque saluantur: profectò non sunt electa neque dilecta in Iacob humana opera, sed dona diuina. Rursus quia iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, proculdubio in Esau humanæ iniquitatis est dānata nequitia. In eo quippe gratuitum in Iacob Dominus ostendit beneficium misericordiæ suæ, in quo eum non pro meritis futuræ cuiusquam bonæ operationis elegit, cui seipsum, & fidem, & bona opera donaturum esse præsciuit. Inde est quòd semini Abrahæ, cuius in Iacob figura præcessit, beatus Apostolus dicit,

Ephes. 2 Gratia salui facti estis per fidem. *Vt ostenderet fidem non aliquibus bonis meritis dari, sed ipsius fidei dono omne bonum meritum inchoari, ipsamque donum Dei esse, sequutus adiunxit,* & non ex vobis, sed donum Dei est. *Ac ne quisquam sibi quorumlibet bonorum operum, audeat meritum Vendicare, & pro quibuscunque operibus fidem se æstimet accepisse, subiecit,* non ex operibus, ne quis glorietur. *Vt autē*

ostenderet non solùm fidem, sed etiam bona opera diuinitus tribui, continuo subdidit, Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu, in operibus bonis. *quæ non solùm à Deo donata, sed ab ipso præparata testatur dicens*, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. *Gratia itaque Iacob saluus factus est per fidem, gratia consequutus est bonorum operum facultatẽ. Quocirca, quia certum est Esaü fuisse vas iræ, Iacob autem vas misericordiæ; certissimè tenendum est, quòd & ille vt damnaretur iram iustè meruit: non enim iniustus Dominus, qui iram infert: & iste vt saluaretur, gratis donum misericordiæ præuenientis accepit. Iacob itaque iustificatus gratis per gratiam Dei, factus est vas misericordiæ per indebitam gratiam, & per ipsam misericorditer est præparatus ad gloriam: Esaü verò per iram iustam iustè est præparatus ad pœnam. Iniquitas autem nostra iustitiam Dei commendat. Deus ergo in Iacob misericordiam gratuitæ bonitatis, in Esaü verò iudicium iustæ seueritatis ostendit. qui sacramento quidem circuncisionis octauo die secundum tenorem diuinæ constitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per nequitiam cordis in hominis terreni vetustate permansit; illius ibi iudicio derelictus, qui gratis saluat, iustéque damnat. In cuius persona significati sunt non illi tantùm, qui fidem negant; sed*

& illi, qui vsque in finem vitæ suæ intra Ecclesiam positi, in malis operibus perseuerant. De
Galat. 5 *quibus Apostolus ait,* Quoniam qui talia agũt, regnum Dei non consequentur. *Nam sicut ille circumcisus perijt, quia dilexit tenebras magis quàm lucem: sic omnis, qui non deposuit veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, condemnabitur in iudicio, quia non condignè vsus est baptismatis sacramento. Ad eundem quippe veterem hominem pertinent non solùm illi, qui ignorant Dominum, sed etiam illi, de quibus dicit Apostolus,* confitentur se nosse
1. Dominum, factis autem negant. *De paruulis verò indubitanter tenenda catholicæ regula veritatis: Quia paruulus qui baptizatur, gratuita Dei bonitate saluatur: qui verò sine baptismate moritur, propter peccatum originale damnatur. Nec aliquo dicendus est Dei beneficio futuræ impietati præreptus, qui absq. iustificationis gratia mortuus, est impiorum consortio deputatus: à qua impietate siue paruulus, siue maioris ætatis, solo quisque remedio eripitur, si Christi sanguine redimatur. De gratia verò non dignè sentit, quisquis eam putat omnibus hominibus dari: cùm non solùm non omniũ sit fides, sed adhuc nonnullæ gẽtes inueniantur, ad quas fidei prædicatio non peruenit. Beatus autem Apostolus dicit,* quomodo
Rom. 10 inuocabunt, in quem non crediderunt? aut

quomodo credent ei quem non audiērunt? quomodo autem audient sine prædicante? *Non itaque gratia omnibus datur, quandoquidem ipsius gratiæ participes esse nō possunt, qui fideles non sunt, nec possunt credere, ad quos inuenitur ipse fidei auditus minimè peruenisse. Ipsa vero gratia quibuscumque datur, non æqualiter datur, sed secundum mensuram donationis Christi, & vnicuique sicut Dominus diuisit mensuram fidei: qui non hominum personas accipit, sed omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens propria singulis pro vt vult. Quod autem vos dicitis, sola Dei misericordia saluari hominem, illi autem dicunt, nisi quis propria voluntate cucurrerit, & elaborauerit, saluus esse non poterit: dignè vtrumque tenetur, si rectus ordo seruetur diuinæ misericordiæ & voluntatis humanæ. Vt illa præueniat, hæc sequatur: sola Dei misericordia initium salutis conferat; cui deinde volūtas hominis cooperatrix suæ salutis existat. Vt misericordia Dei præueniens volūtatis humanæ dirigat cursum; & humana voluntas obediens, eadem misericordia subsequente, secundum intentionē currat ad brauiū. per hoc humana voluntas in eo quod currit vtiliter & laborat, ex Dei misericordia sibi esse donū cursus ac laboris agnoscat: nec sit ingrata misericordiæ, per quā salutis accipit initiū, vt per ipsā perueniat ad plenum sempiternæ salutis effectum:*

quia tunc erit bona, si Dei præueniatur dono, & tūc permanebit bona, si eius nō destituatur auxilio. Errat autem, quisquis putat sic à Domino tribui, velut si quis accepto idoneo pignore, pecuniam det: cùm Dominus vtique & pignus Spiritus sancti ipse quibus vult conferat, & pecuniam suam nummularijs expetendā, sicut ipse loquitur

Matt. 25 *in Euangelio, seruorum suorum curæ officioque distribuat. Illa vero Apostoli sententia, qua di-*

Rom. 9. *citur,* Ergo cuius vult miseretur; & quem vult obdurat: *meliùs quidem ex persona confirmantis accipitur. Quam si quis non vult ex persona confirmantis accipere, illud sine contentione*

Ibid. *attendat; quod subsequenter dicit:* An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? *Et cùm in vtroque vase faciendo figuli cognouerit potestatem, in vase honoris indebitam gratiam Dei miserantis intelligat, & in vase contumeliæ debitum iudicium Dei obdurantis, id est, deserentis agnoscat. Deus autem obdurare dicitur, non quia ad iniquitatem compellit, sed cùm ab iniquitate non eripit: quod quia iustus est, iustè facit. Deo ergo miserante, sine suis meritis homo saluatur; obdurante autem, iustè recipit quod meretur. Dominus quippe dono bonitatis saluat: iudicio seueritatis obdurat. Illud etiam quod vos dicitis,* Dominus est enim,

qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate: *Illi autem dicunt*, Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: *si vtrumque, sicut oportet, animus in fide tranquillus acceperit, nulla de gratia & libero arbitrio quæstio remanebit. Iubet enim Deus homini, vt velit; sed Dominus in homine operatur & velle: iubet vt faciat; sed operatur & facere. Ideo vtrumque beatus iungit Apostolus dicẽs,* Cum timore & tremore salutem vestram operamini. Dominus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. *Vt ergo cum timore & tremore suã quisquis operetur salutem, opus est volentis hominis: sed hoc ipsum Dominus operatur in suis. ac per hoc quoniam habet homo liberum arbitrium, audit præcepta, quæ faciat: sed ad implenda præcepta liberum arbitrium idoneum nullatenus efficitur, nisi diuinitus adiuuetur. Ita fit, vt se operari debere homo cognoscat, dum præceptum accipit, & Domino se sciat semper omne bonum debere, quod vult ac facit: quem teste Apostolo cognoscat operari in homine & velle & perficere pro bona voluntate. Qui suis fidelibus hanc dignatus est gratiam promittere per Prophetam dicens.* Spiritum meum dabo in vobis, & faciam vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. *Cùm ergo*

Philip. 2

Ezec. 36

Dominus in homine operari cœperit velle, tunc homo ad Dominum conuertitur, & eodem in se operante, vnde ipsi placeat, operatur. De Domino
Hebr.13 *enim, dicit Apostolus:* Aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius, faciens in vobis, quod placeat coram se. *Ad vitam quoque in tantum potest homo manum porrigere, in quantum habuerit Dominum protectionem suam super manum dexteram suam. Nimis autē absurdum, illos putare vasa misericordiæ, qui vel sæcularem habent, vel Ecclesiasticam dignitatem; vasa verò contumeliæ, clericos & monachos ac laicos æstimare: cùm vtique Apostolis vasa misericordiæ illa dicat, quæ præparauit* Dominus *in gloriam, non præsentem vtique, sed futuram. quibus dicit,*
Coloss.3. Cùm Christus apparuerit, vita vestra, tunc & vos apparebitis cū ipso in gloria. *Ideo paulo superiùs eis ait,* Quæ sursum sunt sapite, nō quæ super terram. *Vasa quippe misericordiæ*
Matt.25 *sunt, quibus dicitur,* Venite benedicti patris mei, percipite regnum. *Vasa vero contumeliæ sunt, quibus dicitur,* Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. *Vasa itaq. misericordiæ non Ecclesiastica, vel sæcularis dignitas, sed in Ecclesia spiritalis caritas facit. Quapropter in quacunq. professione tenuerit homo fidem, quæ per caritatem operatur, erit vas in honorem sanctificatum & vtile*

Domino, ad omne opus bonum paratum. Contra prædestinationem vero sanctorum magnæ peruicaciæ est aliquem vel parare, vel habere conflictum; cùm Apostolicæ prædicationi nullus audeat refragari, qua nō solùm dicitur de Domino, Quos autē præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius: *& alio loco,* prædestinauit nos in adoptionem filiorū per Iesum Christum in ipsum: *verùm etiam ipsum caput nostrum, ipsum primogenitum in multis fratribus, beatus Paulus prædestinatū confidenter prædicat dicens:* qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnē, qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis. *Quisquis ergo prædestinatum Christum & Sanctos eius negat, Apostolicam fidem peruersus oppugnat. Omnes autem prædestinati ipsi sunt, quos vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Qui propterea omnes dicuntur, quia in vtroque sexu, ex omni hominum genere, gradu, ætate & conditione saluantur. Semper quippe voluntas Dei omnipotētis impletur; quia potestas eius nullatenus vincitur. Ipse est enim qui omnia quæcumq. voluit, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, & cuius voluntati nemo resistit. Verum namque est, quod de se testatus est filius, quia in viuificandis nullum initium humanæ voluntatis expectat; sed ipsam voluntatem*

Rom. 8.
Ephes. 1.
Rom. 1.

bona faciendo viuificat. Hoc in maioribus. Paruulos autem, in quibus necdum potest bona voluntas fieri, solius gratiæ facit operatione saluari. Liberum verò arbitrium, quod fuit in primo homine sanum ante peccatum, nunc in filijs Dei propria quidem infirmitate concutitur, sed maiore diuini muneris gratia subleuatur. Quæstionem verò animarum aut tacitam debemus relinquere, aut sine contentione tractare. quia siue ex propagine veniant, siue nouæ singulis corporibus fiant, quod sanctarum scripturarum auctoritas non manifestè pronunciat, cum cautela debet inquiri: maximè quod sine fidei detrimento potest à fidelibus ignorari. Illud præcipuè obseruandum est & tenendum, paruulorum animas nexu peccati originalis obstrictas; omnibusque necessarium esse sancti baptismatis sacramentum, quo dimittitur peccati originalis vinculum, & amissa in primo homine per secundum hominem recipitur adoptio filiorum. Vos itaque, dilectißimi fratres, per gratiam Dei estote stabiles & immobiles: ac tenentes veram fidem, exhibete fratribus aliter sentientibus caritatem. nec de aliquo desperetis: quia qui hodie veritatem in aliquo non agnoscit, potest cras Deo reuelante cognoscere. Deo enim subest, cùm volet, posse. Oremus ergo pro eis, vt Dominus operetur in eis. Exhibeamus eis bonam voluntatem, de qua nos possimus ha-

bere mercedem: ſcientes quoniam in conſpectu Dei quiſquis de numero prædeſtinatorum fuerit, non peribit; & in omnibus voluntas omnipotentis implebitur, vt per gratiam ſalui fiant, & agnitionem veritatis, Domino illuminante, percipiant. Præ omnibus ſtudium gerite libros ſancti Auguſtini quos ad Proſperum & Hilarium ſcripſit, memoratis fratribus legendos ingerere. Quorum mentionem beatæ memoriæ Hormiſda ſedis Apoſtolicæ glorioſus Antiſtes in epiſtola, quam conſulenti ſe ſancto fratri, conſacerdotique noſtro Poſſeſſori reſcripſit, cum magno præconio catholicæ laudis inſeruit. Cuius hæc verba ſunt: De arbitrio tamen libero & gratia Dei, quid Romana, hoc eſt, catholica ſequatur & ſeruet Eccleſia, licet in variis libris beati Auguſtini & maximè ad Proſperum & Hilarium abundè poſſit agnoſci, tamen & in ſcriniis Eccleſiaſticis expreſſa capitula continentur. Hæc itaque, dilectiſſimi fratres, interrogantibus vobis, breuiter communi voluimus reſpondere reſcripto. Ceterùm vnus ex nobis, in quantum Dominus ſeruis ſuis recti gratiam dignatur donare ſermonis, illis omnibus, quæ memoratos fratres aduerſus gratiam & prædeſtinationem intimaſtis vel ſentire, vel dicere, tribus libris veſtro nomine dedicatis, ſufficienti diſputatione reſpondit. quique aduerſus duos libros Fauſti Galli ſeptem libros edidit: quos cùm recenſueritis,

agnoſcetis protinus, quemadmodum memorati Fauſti commenta veritati contraria, Catholicæ fidei penitus inimica, diſcuſsio prodidit, ratio manifeſta conuicit, auctoritas diuina compreſsit, & præcedentium patrum conſona prorſus atteſtatio confutauit. Speramus autem in Domino, quoniam gratiæ ſuæ ita ſubſidium largietur, vt & bene ſentientibus tribuat augmentum, & aliter quàm oportet credentibus donet agnoſcendæ veritatis intuitum. Ipſa enim facit gratiæ ſuæ participes quos prædeſtinauit ad vitam: vt in omnibus bonis ſuis humanæ arbitrium voluntatis gratiæ Dei ſubiiciant, & ab ipſo ſibi cognoſcant deſcendere omne datum optimum, & omne donum perfectum: ſciant etiam ab ipſo expectandum ſemper auxilium, qui prædeſtinatis ſuis & gratiam & perſeuerantiam donat: vt gratiam pro gratia donum vitæ perennis accipiant.

FINIS.

B. FVL-

B. FVLGENTII EPISCOPI RVSPENSIS,

De veritate prędestinationis & gratiæ Dei,

LIBER I.

DEO gratias ago, sancti fratres Ioannes presbyter, & Veneri diacone, cuius ope tales estis, vt pro gratia qua saluamur, magno spiritu ac feruore certetis. Contristatus autem sum, quòd quidam fratres nostri sub Christiano nomine nituntur catholicæ fidei repugnare: scilicet munera gratiæ Dei ad humani virtutem, vel meritum transferentes arbitrij: tanquã sine Dei auxilio noster conatus diuino valeat obedire præcepto: illudque tantum sit Dei, vt nobis facienda præcipiat; nec in nobis operetur ipse, quod præcipit: & si quid boni Dominus tribuit homini, non

videatur donare, sed reddere. Quivsq. adeo diuinæ bonitatis dona putant ex humanorum actuum qualitate pendere, vt etiam paruulos asserant sic præsciri & prædestinari diuinitus, vt nihil in iis qui eliguntur inueniatur supernæ collationis gratuitum: nec misericordia quenquam gratuita dignatione præueniat, sed supplicij atque præmij retributio in sola cuiusque propriæ voluntatis actione consistat. Illam quoque absurditatem quibusdam irrepsisse multũ miror & doleo, qua gratiæ Dei in tantum inimici esse non dubitant, asserentes futurorum operum merito paruulos baptizari: vt è contrario dicant illis quoque paruulis, qui sine baptismate moriuntur, diuina benignitate consuli, vt absque sacræ ablutionis gratia rapiantur ad pœnam. in quibus scilicet Dominum futura eorum mala, si aliquanto diutius hîc viuerent, præscisse contendunt, & bonitate sua præripuisse præsentis vitæ curricula. quasi possit aliquis sine beneficio sanctæ redẽptionis aut suppliciis perennibus subtrahi, aut muneribus æternæ vitæ potiri. Dum itaque pertinaciter contradicunt, se ipsos mortifera prauitate confodiunt. Quibus videtur Esaü & Iacob, geminorum scilicet fratrum ex vno

femine concubituque nascentium, ita velle discernere merita, vt asserentes Esaü ex futurorum operum præcognitione damnatum, Iacob quoque non gratuito diuinæ bonitatis munere, sed futurorum tantùm operum præscientia saluari potuisse contendant: vt sic agnoscatur Dominus in vtroque iustus, nec credatur cuilibet eorũ gratuita quicquam miseratione largitus. Cùm in hac præcipuè quæstione, quæ de paruulis vertitur, in qua non actualium propria cuiusquam malitia peccatorum, sed ipsius peccatricis reatus originis intimatur, omnis qui non vult ab Apostolicæ fidei veritate descifcere, qui rectitudinem catholici dogmatis, Deo illuminante, cupit inuiolata credulitate, confessioneque seruare, omni remoto hęsitationis ambiguo, veraciter credere debeat & fateri, Dominum viuum, & verum, & bonum, id est, summam & ineffabilem vnius naturæ atque essentiæ Trinitatem, primi hominis naturam totam bonam atque integram, sine naturali malo, ac sine vllo vitio condidisse; neque carni creasse necessitatem moriendi, neque animæ maculam cuiusquam inseruisse peccati: & ideo humanam naturam ex Deo habere creationis bonum;

ex hominis autem primi voluntaria præuaricatione, peccatum originale in nascentibus trahere, atque ex vnius transgressione iniqua & damnatione iustissima, in cunctos simul & iniquitatis næuum, & mortis manasse supplicium. Homo enim ad imaginẽ Dei factus rectitudinem accepit voluntatis & operis. Itaque talis est homo creatus, vt & peccare & non peccare posset propria voluntate: ac propterea in eo dignè punitus est voluntariæ præuaricationis lapsus, quia nulla fuit ad peccandum naturali carnis aut animæ necessitate constrictus. Qui
1.Tim.2 licet, sicut Apostolus docet, seductus ipse non fuerit, mulieri tamen, quæ seducta in præuaricationem fuit, praua voluntate cõsentiens, sic improuidus sibi mortiferũ vulnus inflixit, vt in illo vno homine, cuius est anima mortua per peccatũ, corpusq. mortuum propter peccatũ, omnes originaliter peccato subderentur & morti, quotquot essent ex illo primo homine peccatore per concubitum maris & fœminæ nascituri. Postquam autem omnium hominum genitor propria voluntate peccauit, verita-
Gen. 2. tem diuini præcepti, quod audierat, *in quacunque die ederitis ex eo, morte moriemini*, & iustitiam Dei vlciscentis expertus, vno veti-

tæ arboris gustu, quia reliquit iustitiam, deuenit in pœnam, & sponte in anima spiritaliter mortuus, supplicium quoque corporalis mortis excepit inuitus. Voluntaria ergo animæ mors pœnalem corpori peperit mortem: & hominem primum quia possedit mors criminis, etiam mors illico subsequuta est vltionis. Vnde factum est, vt eius vniuersam progeniem non solùm in iis, qui proprio possent arbitrio delinquere, sed etiam in paruulis necdum propria vtentibus voluntate, reatus obstringeret, & prȩualente peccato, pœnalem sibi per omnes homines mors & transitum vendicaret & regnum. Propter quod & Apostolus dicit, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & ita per omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Item dicit, *Regnauit mors ab Adā vsque ad Moysem, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudine præuaricationis Adæ.* Peccans igitur homo totam in se peccato subdidit progeniem, quando delinquendo veram perdidit libertatem. à quo enim quis deuictus est, & seruus addictus est: & omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Ab hac seruitute, qua nascens paruulus tenetur obstrictus, solus mediator Dei &

Rom. 5.

Ibid.

hominum homo Christus Iesus liber est genitus. qui licet verus homo natus fuerit, non tamen interueniente concupiscentia carnis, nec ex concubitu maris & fœminæ, sed de Spiritu sancto natus, ita veram carnem de carne matris accepit, vt Dominus verus non culpam humanæ sumeret originis, sed naturam; & peccata in corpore suo non facienda reciperet, sed delenda portaret. Apostolicæ namque prædicationis veraciter auctoritas docet, quia *peccatum non*
1. Pet. 2. *fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* &, *peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, vt à peccatis separati cum iustitia viuamus.* Solius eius mater sicut virgo fuit ante conceptum, sic virgo permansit inuiolata post partum: quia nec libidinem sensit, cùm Dominum conciperet in vtero factum mirabiliter hominem, nec aliquam corruptionem, dum in vera nostri generis carne pareret humani generis redemptorem. Dominus namque verus veram ex virgine suscipiens carnem, perfectionem ex ea humani corporis sumpsit, virginitatis ei gratiã non ademit. Neque enim decebat, vt integritatem virginitatis creator humanę carni Dominus in conditione tribueret, & idem carnis humanæ susceptor Dominus, quod

fecerat redempturus, virginitatē carni de qua nascebatur auferret. Ipse est secundus homo de cœlo. qui non ideo de cœlo dicitur, quia inde secū voluit deponere substātiam sui corporis: sed quia nihil in se terrenę cupiditatis forma serui habere potuit, quam in vnitate personæ Dominus creator cæli terræque suscepit. Non ergo cœleste corpus ad terram deposuit, sed ad cœlum Dominus in se naturam veram terreni corporis eleuauit. Hanc terreni corporis veritatem de terreno corpore matris accipiens, in carne sua nostra peccata portauit, cùm non haberet vllam vel originis vel operis culpam. Dicit enim Isaias, quia *peccata nostra ipse portauit.* Esai. 53. Vt ergo in hominibus quoque, vbi abundauit peccatum, superabundaret gratia, non solum illud peccatum diluit, quo terrenus homo vniuersitatem suæ propaginis inquinauit: sed etiam huius gratia credenti dimittitur, quicquid illi originali peccato additum voluntariis hominum motibus vel operib. inuenitur. Hoc vtique docet beatus Apostolus dicens: *Nam iudicium ex vno in condemnationē,* Rom. 5. *gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Hæc est gratia Dei, quæ nos liberat per Iesum Christum Dominum nostrum, cuius

gratiæ opus liberator ipse nobis insinuans,
Ioan. 8. ita loquitur: *Si vos filius liberauerit, verè liberi*
Luc. 19. *eritis:* & alio loco, *Venit enim filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Hæc Dei gratia qua saluamur, non alicui præcedenti bono merito datur: nec tamen nisi præcedenti malo merito denegatur. Primus enim homo peccati sui merita transmisit in omnes, quorum caro est de peccati lege concepta. Propter hoc in paruulis cùm nullum sit ex propria voluntate peccatum, inest tamen filiis iræ carnaliter genitis macula parentalis. quę quidem bene dispositum diuinæ creationis non pertubat ordinem: sed næuo paternæ transgressionis infligit tetram nascentibus fœditatem. Ab illa igitur massa damnata nemo futurorum præscientia operum discernitur: sed miserantis figuli ope atque opere segregatur. Propterea vasa misericordiæ, quæ de eadem massa gratis in honorem fiunt, à vasis iræ in contumeliam factis gratuitæ iustificationis munere secernuntur. Ad ostendendam autem gratiam, quæ gratis iustificat peccatores, Apostolica prædicatio non vasa iustitiæ, sed vasa misericor-
Rom. 9. diæ nuncupat, Beato Paulo dicente. *Quòd si volens Dominus ostendere iram, & notam fa-*

cere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata in interitum: vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasis misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Ista misericordia neminem reperit dignum, sed omnes indignos inuenit, & ex ipsis, quos voluerit dignos facit. Hac misericordia præuentus Iacob, non secundum meritum pręteriti seu futuri cuiusquam humani operis, sed secundũ propositum Dei prædestinantis priusquam nasceretur electus est. Dicit enim Apostolus, *Quia dum nondum nati essent, aut aliquid egissent boni aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est Rebeccæ quia maior seruiet minori.* Vt ergo minor frater maiori pręferretur à Domino, neque præteriti fuit cuiusquam meritum, neque futuri operis: quando quidem ex vno legitimo, iustoque concubitu reatus conceptorum manebat æqualis. Gratia igitur hoc fecit bonitatis diuinæ: quę nunquam sic data est, vt aliqua in homine bona merita reperiret, sed vt non habentib. ipsa conferret. Si enim cessante gratia per solam operum præscientiam humanorum in paruulis illis vnius eligendi & alterius reprobandi fuisset facta discretio, nunquam dixisset Apostolus, *Ibid.*

Quia non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori. Ex operibus enim sine dubio Apostolus dixisset, si futurorum saltem ibi humanorum operum bona merita cognouisset. Sed quoniam in vtroque sola damnationis inesse merita sciuit, electionis causam soli proposito diuinę bonitatis attribuit. Quocirca ex duobus istis fratribus, quos ex vno concubitu Isaac patris nostri vnus in semine conceptus accepit, vnus in lucem partus effudit, sola quem voluit à massa damnationis misericordia diuina discreuit: cui patrocinata est gratuitorum prædestinatio munerum, non futurorum præscientia meritorum. Sic enim secundum electionem propositum mansit, vt ex proposito Dei gratuita foret electio. Voluntas enim causa est electionis, non electio causa est voluntatis. Sic autem fuit in electo gratis misericors Dominus, vt in reiecto non esset iniustus. Vnum enim gratis assumpsit, alterum iustè deseruit. Vniuersæ quippe viæ Domini misericordia & veritas. Bonitas ergo gratis miserantis Dei, & seueritas iustè iudicantis fecit, vt nec ambo acciperent gratuitum misericordię donum, neque vnum simul sortirentur interitum, cùm originaliter

causa vna fuisset amborum. Propter hoc etiam per Prophetam, priusquam diceretur, *Iacob dilexi, Esaü autem odio habui*, non operis alicuius præteriti vel futuri, sed solius propheticus sermo præmisit generis mentionem: ita Malachia loquente, *Nonne frater erat Iacob Esaü: & Iacob dilexi, Esaü autem odio habui*, dicit Dominus. Cur igitur hîc non aliqua operum diuersitas, sed sola nascentium fraternitas intimatur, cùm magis & illius qui dilectus est, bona opera, & illius mala, qui odio habitus est, commemorari debuerint: vt nec in illo, qui dilectus est, personalis acceptio, nec in eo, qui reprobatus est, iniusta condemnatio putaretur? Fraternitas enim nullam in se operũ diuersitatem significat, qua vnum ab altero meritorum comparatione discernat. Non ob aliud ergo, absque commemoratione operum ex duobus geminis fratribus vnũ se dilexisse, alterum odio habuisse Deus ostendit, nisi vt agnosceremus, per conceptionis, natiuitatisque consortium, quo constabat amborum fraternitas, pari merito vtrumque in illa massa damnationis obstrictum: à qua misericors bonitas sic vnum gratis discerneret, vt alterum ibi nõ iniustè seueritas iusta relinqueret. Iniusta

Malac. 1

verò paruuli cuiusquam causa damnationis existeret, si propago mortalis nullam peccati contagionem ex paterna radice sumpsisset. Scriptura verò diuinitus inspirata testatur, quòd à sorde non solùm nemo mundus esse possit hominum, si vnius diei sit vita eius super terram: sed ipse quoque generis humani legitimus, nuptialisq. conceptus non sit à culpa iniquitatis extraneus. Sanè hîc nullus calumniam veritati putet aliquatenus opponendam. Nos enim sanctorum patrum sequentes, Domino adiuuante, doctrinam, originalis peccati maculam in conceptu esse dicimus paruulorũ, non in concubitu legitimo nuptiarũ, quarum bonum ab initio generis humani diuinitus nouimus institutum. Propter hoc & *Hebr. 13* Apostolica doctrina honorabile connubiũ in omnibus, & thorum immaculatum sine dubitatione commendat. Cùm igitur nuptiæ laudabiliter à Domino sibi tributam possideant in fide & caritate prolem mundam, tamen edunt peccato primi hominis inquinatam. De nuptiis ergo bonis vsque adeo bonum est quòd homo nascitur, vt malum non sit etiamsi de adulterio vel de fornicatione nascatur. Deus enim humanæ naturæ fœcunditatis donum contulit:

libidinis verò malum non eſt creatura Dei, ſed pœna peccati. Proinde de immunditia nuptiarum mundus homo non naſcitur, quia interueniente libidine ſeminatur. Quam libidinem nuptialis honeſtas vtique non amat, ſed in nuptiis mortalis propagationis neceſſitas tolerat. Ipſa conceptos polluit, etiam ſi generantes fideles ad illicitæ commixtionis effectũ trahere ac præcipitare non poſſit. Ob hoc ſanctus Dauid, legitimo fidelique connubio natus, non ſine graui dolore maculam carnalis generationis ita deplorat, *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis mater mea in vtero me aluit.* Psal. 50. Quæ cùm ita ſe habeant, fieri non poteſt, vt quiſquis in iniquitatibus cõcipitur, ſine iniquitatis obligatione naſcatur. Ab hac vt abſolueretur Iacob, Eſaü reprobato, nulla fuerunt merita hominis, ſed diuinæ gratia bonitatis. Circumciſi ſunt quidem ambo in corpore circũciſione viſibili, quæ in ſignaculum iuſtitiæ fidei priore tẽpore patrib. noſtris eſt diuinitus attributa. Circumciſionem verò cordis, quæ eſt in ſpiritu, non litera, cuius laus nõ ex hominibus, ſed ex Deo eſt, ſolus Iacob à Deo gratis iuſtificatus accepit: Eſaü verò quanquam fuerit & ipſe in carne circumciſus, non eſt

tamen diuinæ dilectionis & electionis dono à massa perditionis exceptus. In quo quidem circumcisio carnalis fuit: sed idcirco non profuit, quia eum à prudentia carnis, quæ inimica est Deo, nullatenus circũcisio spiritalis exemit. In Esaü igitur ante sæcula odio Dominus habuit mansuram hominis terreni nequitiam, & eum iustè deputauit ad pœnam. In eius verò fratre non aliqua bona opera, quæ essent futura ex homine, præsciuit, vt eum eligeret atque diligeret: sed ei ante sæcula iustificationis gratiam præparauit: per quam illi nõ solùm bonæ voluntatis initium, sed etiam bonæ operationis largiretur effectum. nec in eo bona merita reperit, sed eum misericordiæ gratuito beneficio liberauit. Moysi
Rom. 9. enim dicit, *Miserebor cui miserebor, & misericordiam præstabo, cui miserebor. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Gratis igitur gratiam suam tribuit Dominus nato, quia gratis eam præparauerat nascituro. Bonis enim, quicquid boni habent, in voluntate vel opere, Dominus tribuit, qui etiam tributa custodit. Iniquis verò & impiis, nec præparare Dominus potuit aliquando, nec dare mala opera, quibus damnabiliter seruirent: neque malas

eis voluntates inseruit, quib. iniusta quæq. culpabiliter veliēt: sed præparauit eis ignis æterni pœnam, vt vltricem sentiāt in æterna combustione iustitiam. Mala ergo voluntas non est ex Deo: & ideo eam iustus iudex in hominib. punit; quia nō in ea creator bonus ordinē suæ creationis agnoscit: & perseuerantia iniquitatis, atque contumacia superbæ ceruicis, quia non ex largitate Dei habetur, idcirco Domino vltore damnatur. Eis autem, quos Dominus regni sui facit hæredes, gratis bonam voluntatem præparat, gratis donat: quibus etiā perseuerantiam subministrat. Gratis quippe præparauit misericorditer tribuenda merita munerum, quibus iustè retribuat munera meritorum. Figuram porrò duorum populorum dubium non est in illis duobus præcessisse germanis; vnius scilicet saluandi, alteriusque damnandi. Neq. tamen isti populo sic salus est pro operibus reddita, sicut est alteri pro operibus condemnatio retributa. Sed vnus, quod non merebatur, accepit gratiæ salutaris donū: alter secundum meritum recepit iustæ cōdemnationis interitum. In vno merita sunt damnationis inuenta, alteri verò merita glorificationis gratuita sunt iustificatione

collata. Ille vnde displiceret in se habuit: iste autem, vnde Domino placeret, ab ipso, cui esset placiturus, accepit. In omnibus igitur, qui gehennali traduntur incendio, inuenit iusta seueritas, quod puniat eorũ malum, in quibusdam originaliter tractum, in quibusdam etiam vitio propriæ voluntatis adiectum. Exceptis enim paruulis, quibus ad eligendam iustitiam, fugiendumque peccatum, necdum potest esse liberũ voluntatis arbitrium, quia in ætate tenera torpet ratio consopita; cæteri, qui ratione vti possunt, adiecto reatu propriæ voluntatis, aut ad fidem non accedunt, aut à fide discedunt. Vt autem fiat quis iustus ex impio, amicus Dei ex inimico, absolutus ex reo, quamcumque agat corporis ætatem, ab ipso natiuitatis exortu vsque ad decrepitam senectutem, nemo iustificatione inuenitur dignus, sed gratuita bonitate iustificatur indignus: nec de potestate tenebrarum eripitur, & in regnum filij dilectionis Dei transfertur, nisi quem Dominus gratuito gloriæ dignatus fuerit munere præuenire, qui gratis saluat, & iustè cõdemnat. Misericors Dominus & iustus voluntatem prauam, quam non misericorditer corrigit, iustè punit, quia prauitatem in ea

ea inuenit, quam ipse non fecit. Bonam verò voluntatem ipse gratis præparat, gratis donat; ipse adiuuat, ipse consummat. Certissimè itaque teneamus, omnes homines per semetipsos non solùm perfectionem, sed nec initium iustitiæ posse contingere: sed vniuersos qui fiunt boni, diuina iustificatione prȩueniri; & vt accepta bona voluntate non decidant, opitulatione Dei profectum eis & perseuerantiam tribui. nec aliquibus hominum meritis, præteritis aut futuris, gratiam dari: sed ipsius gratiæ dono atque auxilio vniuersa hominum bona merita & inchoari & perfici. Iniquos verò, qui in sua iniquitate iusto Dei iudicio relinquuntur, etiam si perceptione sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, subsequentium tamen, id est, propriorum merito peccatorum ad ignis æterni deuolui supplicium. Deus enim misericors & iustus humanæ originis voluntatisque peccata, siue in paruulis, siue in grandibus hominibus, quæ misericorditer non diluit, iustè punit: quia ipse est Dominus bonus & verus, qui hominem fecit, sed peccatum in homine non creauit: quique merita & opera in omnibus hominibus numquam inuenit bona, pro quibus eos

ſaluet; ſed ipſe in eis & voluntates & opera mutat, quando eos gratuita miſeratione iuſtificat. Qui præſcientiæ ſuæ certa & incommutabili firmitate in vaſis miſericordiæ non niſi gratiæ ſuæ præſciuit donum, quod à ſe nouerat tam in meritis munerũ quàm in meritorum muneribus largiendũ. Ipſe enim & gratuitam voluntati humanæ bonitatem donat, & bonam voluntatem in operibus adiuuat. ipſe etiam in vaſis iræ illa præſciuit malitiæ humanę opera, quę eſſent in effectu proculdubio ſequutura. Secundùm rectam itaque fidem, ac perſpicuam veritatem, quod attinet ad paruulum, qui ſine beneficio ſecundæ natiuitatis huic vitæ ſubtrahitur, ſicut præſciſſe fatendum eſt Dominum paruuli futuram mortem, quæ verè futura erat; ſic abſurdè dicitur, Dominum præſciſſe paruuli futura peccata, quæ futura non erant. Neque enim Dominus rerum omnium conditor facienda præſciſſet, quæ facienda non eſſent. Scimus namque præſcientiam Dei ſic eſſe veram atque incommutabilem, vt quæ futura præſcit, verè futura ſint, nec aliquid faciendum præſciat, quod non ſecundùm præſcientiam eius fiat. Futura verò ſola in ſe creaturæ mutabilitas recipit, quæ in creatoris in-

commutabilitatem nullatenus cadit. Propterea Deo nihil est præteritum vel futurum, cui sic omnia præsentia sunt, quæ facienda præscit, vt postquam facta fuerint, prçterita ei esse non possint: quoniam sicut nouit prçterita, sic nouit & futura. Quæcũque enim cum tempore mutantur & transeunt, in eius cognitione sine temporis transitu ac mutabilitate consistunt. Rerum autem non earum quæ futuræ non sunt, sed quæ faciendæ sunt, prçscientiam Deo inesse, liber Danielis Prophetæ testatur his verbis, *Dominus qui occultorũ es cognitor, qui scis omnia, antequam fiant.* Dominus ergo scit in æterna prçcognitione quod futurũ est, vt fiat in opere. Absurdè itaque dicitur, quòd prçscierit paruulum, si viueret, impium futurum; quem profectò non plus quàm vixit, prçsciuit esse futurum: quem vtique præsciuit ad ætatem, qua impiè viueret, non esse venturum, quia eum in ætate infantili de sæculo veraciter nouerat auferendum. Et in quo nulla peccatrix præcognita est ætas, vnde fieri potuit, vt ætatis, quæ futura non erat, prçsciretur iniquitas: cùm ætas renati paruuli sine actu omnino peccati esse possit: actus autem humani peccati sine qualibet ætate non Dan.13.

possit? Futuræ enim ætatis nō absurdè prę-scita dicuntur opera vel bona vel mala. absurdè autem pręscientia cuiusquam humani operis in ætate asseritur, in qua futurus homo ipse non esse monstratur. Sicut autem non nisi concipiendorum exordia, ita non nisi victurorum hominum actualia rectè dicimus Dominum pręscisse peccata. Illius igitur præscius operum rectè dicitur Deus, quorum in consummatione non negatur subsequutusus effectus. Cęterum quisquis Dominum præscium putat futurorum operum, quæ tamen futura non fuerant, restat vt præscientiæ Dei, quam vtique non negat veracem, aliquam inesse, quod absit, æstimet falsitatem. Falsum est enim futurum esse aliquid, quod præsens non erit. Dei autem scientia nihil in se potest habere falsi, quia falsitas inesse veritati non potest. Præscientia igitur veritatis, quę in se non recipit falsitatem, sicut faciendū præscit, quod faciendum est, ita non faciendum, quod faciendum non est. Non ergo Deus in paruulo peccata vlla præsciuit, quæ priusquam moreretur paruulus non admisit. Si enim facienda præscisset, vtique fierent. Neque enim futura sciret, quæ non facienda præsciret. Proinde fa-

tendum est, quia sicut paruulus mortuus est, ita eum Deus moriturum esse pręsciuit, Dei enim præscientia nullatenus fallitur: quia sicut faciendum præsciuit mundum, & sic eum fecit, quemadmodum faciendum esse præsciuit. sicut in ipso quoque mundo singula, quæ facta sunt, vel fiunt, vel facienda sunt, ita semper facienda fuerunt in Dei præscientia, quemadmodum sunt in opere consequuta, vel etiam sequutura. Non ergo Deus præsciuit faciendum à quolibet homine, quod facturus homo non fuit: sicut nec eius præscientiam aliquid latuit eorum, quæ homines vel fecerunt, vel faciunt, vel aliquando facturi sunt. Deus enim verus ea in operibus hominum præscire rectè dicitur, quę & rebus & personis & temporibus inchoantur. vbi autem vel res, vel persona, vel tempus non ostenditur, nullum vtique opus est, quod præscitum diuinitus asseratur. Non autem congruit veritati, vt in præscientia Dei dicatur esse futurum aliquid, quod in tantum nihil esse conuincitur, vt ex futuro præsēs nullatenus fore vel fuisse monstretur: cùm vtiq. ipsum futuri nullatenus possit habere vocabulum, quod præsentis appellatione non sit quandoque

censendum. A paruulo ergo qui nihil fecit, nihil faciendum Dominus esse pręsciuit. Cur autem non ab eo abstulerit originale peccatum, nos quidem scire non possumus: hoc tamen eum iustè fecisse, nullatenus dubitare debemus. Licet enim nō solùm ex nihilo creatis, sed etiam peccati gerentibus maculam, quam mortaliter viuentibus Dei filiis sicut gratia subinde diluit, ita frequenter infirmitas parit, incomprehensibilis consilij Dei clausa sit altitudo: illud tamen nobis manifestum est, quia in Deo vlla iniquitas non est. De ipso enim
Deut. 32. scriptum est, *Deus fidelis, in quo non est iniquitas, iustus & sanctus Dominus Deus*: Et alio lo-
Psal. 18. co, *Iudicia Dei vera, iustificata in semetipsa.* Ad quorum iudiciorum occultam profunditatem, (quia iudicia Dei abyssus multa) credimus etiam parentum, siue quorumlibet hominum negligentiam pertinere. Sicut etiam pro paruulo, qui ad baptismum peruenit, parentum curam non dubitamus ad diuinæ gratiæ munera referendam. Et si quidem parentes non fuerint pietate ac bona conuersatione præditi, Dominus, qui malis quoque bene vtitur volūtatibus hominum, per malorum parentum sollicitudinem beneficium gratiæ suæ operatur in

paruulo. Si verò parentes boni sint, non solùm paruulo bona voluntas parentum proficit, sed ipsis quoque parentibus in se credentibus gratiam bonæ voluntatis ipse largitur, vt pro paruulo piam sollicitudinē gerant, donec ad sanctæ regenerationis remedium vitale perueniat. Quorum tamen nec cursus pōteſt, nec ipsa bonæ voluntatis sollicitudo pia sufficere: nisi eum dignetur Dominus suę miserationis gratuito munere præuenire. Equidem bona voluntas, quę à Domino pro paruuli regeneratione parentibus inspiratur, éos instigat vt currant, quatenus paruulus ad ablutionem salutaris aquæ perueniat. Verumtamen illius regenerationis effectus non cuiusquam hominis volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, qui & voluntatem parentum excitat, & volentibus adiutorium donat. Qui opportunitatem quoque prædicādi Philippo dedit, quando spadonis animum ad legendum Isaiam misericorditer excitauit. Ipse etiam locum tribuit, qui eos ad stagnū gratuita bonitate perduxit. Ipse in spadone opus gratiæ salutaris perfecit, quo illuminante idem spado Christum esse filium Dei credidit, & ad stagnum veniens sacræ tinctionis effectum poposcit: nec baptiza-

tus tantùm, ſed & Spiritu ſancto repletus abceſſit. Quis etiam Cornelium centurionem miſſo Angelo, vt Apoſtolum Petrum accerſiret, admonuit, niſi qui eidem centurioni gratis donum ſui timoris, ac bonæ operationis infudit? Vt enim Dominus orationum eius & eleemoſynarũ memoriam haberet, ipſius Cornelii prius meminit, non in eius quolibet opere bono, ſed in beneplacito ſuo, vt ei donum ſui timomoris infunderet, quo ei & eleemoſynarum ſtudium, & ſanctæ orationis inſpiraret affectum. Ipſe igitur ei placendi gratiã contulit, qui in eo, quod coram ſe placeret, inuenit. Ipſe eſt enim de quo Apoſtolus di-
Hebr. 13. cit, *Deus autem qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius, faciens in vobis, quod placeat coram ſe.* In tantum autem diuinæ gratię fuit, quòd Cornelius admonitus eſt, vt ad ſe Petrum accerſiret, vt etiã ipſi Petro Spiritus ſanctus venientibus ad eum, quos Cornelius miſerat, non ſolùm, vt cum eis iret præciperet, quin etiam formidinem totius dubitationis auferens à ſe illos miſſos fuiſſe firmaret. Denique ſic eidẽ
Act. 10. Petro à Spiritu ſancto dictum eſt; *Ecce viri*

tres quærunt te. Surge itaque, descende, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego misi illos. Apostolos quoq. volentes ire in Bithyniam atq. Asiam vetitos à Spiritu sancto legimus. Et postquam Saulum Dominus sua voce prostrauit, ipse ad eumdem baptizandum Ananiam visitauit, & misit. Paulus etiam Corinthiis scribens euidenter affirmat, sollicitudinem sanctam Tito discipulo suo, qua pro illis satageret, diuinitus inspiratam. Sic enim dicit: *Gratias autem Domino, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi.* Cùm ergo scripturarum attestatione sanctarum manifestum sit, quòd Dominus, cuius voluntati nemo resistit, cuius dispositionem nemo mutat, cuius iudicia nemo comprehendit, secundum abundantes diuitias gratiæ suæ, quas habet in bonitate super omnes, quos de massa damnata faciens vasa misericordiæ in honorem, gloriamque discernit, hominibus quoque ratione vtẽtibus congruas ad salutem personas aut procuret aut deneget, in aliis scilicet iustitiam tenens, aliis misericordiam tribuens: cur non etiam in baptizandis infãtibus certissimè credamus, ac libere proclamemus diligentiam parentum ad gratiam redimẽtis, negligentiam verò ad iudicantis Dei iu-

Act. 16.

Act. 9.

2. Cor. 8.

ſtitiam pertinere? Non quia ex Domino eſt boni operis negligentia, à quo nulla vnquam potuit eſſe mali operis cauſa: ſed quia bona voluntas, quæ à Domino tribuitur, quantum in caritate profuit, tanto maiorẽ pro ſalute cuiuſlibet animæ ſollicitudinem gerit. Mala verò voluntas, quæ ſuo merito gratiam caritatis aut non accipit, aut amittit, torporem negligentiæ non deponit, & dum in ſuis tenebris derelinquitur, magis ac magis cœcatur. Deo igitur in hominibus miſericorditer operante, prouidente etiam adiutoria perſonarum atque opportunitatum, & ipſa facultas operis tunc inuenitur ad baptizandum paruulum, quãdo in eo Dominus ſtatuit opus ſãctæ ablutionis implendum. Deus enim, qui paruulum non volentem, neque currentem, fidei neſcium, ſuæque ſalutis atque vtilitatis ignarum, in quo nulla regenerationis petitio, nulla fidei poteſt ineſſe confeſſio, gratuita ſacramenti virtute mundat, ipſe pro redemptione paruuli animos parentũ ſiue quorumlibet fidelium voluntates excitat, vt etiam illis cum timore & tremore ſalutem ſuam operantibus proficiat ad bonæ retributionis mercedem, per quorum piã curam infans perducitur ad ſalutem. Si e-

nim mercedem suam non perdet, qui calicem aquæ frigidę vni ex minimis Christi in nomine discipuli dederit, quo sola caro pascitur, quomodo mercedem non habebit, qui pia sollicitudine currit ac satagit, vt caro infantis, animaque saluetur? Quocirca etiam hæc bona voluntas diuinitus dari credenda est parentibus piis, qua fructum suæ carnis, quem carnaliter editum nouerant, originalis peccati contagione pollutum, non negligant spiritali regeneratione mundandum: neque tantùm cupiant habere temporaliter hęredem, quantùm desiderent & vigilanter satagant Christi secum fieri cohæredem: & quem habent ex semine filium mortaliter transiturum, ex aqua & Spiritu sancto renatum fratrem habeant sub Deo patre perpetuum. Veruntamen hanc laudabilem voluntatem illis proculdubiò parentibus Deus tribuit, quibus per Spiritum sanctum gratiam sanctæ caritatis infudit. Ipsi quoque ad vitam æternã perueniunt, non quia in corpore mortis huius morituros filios gignunt, sed quia in Dei timore viuentes, cum eis ad secundæ natiuitatis beneficium festinare nõ negligunt, & donec in eis opere cõpleatur, Christiana dilectione parturiunt, quos humana fœcũ-

ditate pepererunt. Quos etiam baptizatos difluere per flagitia, facinoraque non sinunt: sed eos secundum Apostoli præceptum in disciplina & correptione Domini nutrire atque educare contendunt: magis eos volentes esse placitos Domino, quàm diuites aut claros esse in sæculo. Vsque adeò verò manifestum est gratiam baptismi debere filiis à parentibus celeriter afferri, vt hoc non solùm boni fideles solliciti facere soleant, sed etiam illi, qui ad filiorũ Dei non pertinent numerum: qui scilicet cùm fidelium censeantur nomine, negare conuincuntur operibus fidem, dum ea gerunt quæ fidei conuenire non possunt. Nã vt de aliis taceam, nonne videmus mulierculas quasdam filios suos nõ de connubio, sed de fornicatione susceptos, sollicitè ad baptismatis gratiam portare, multumque tueri, ne qui de illis carnaliter nati sunt, spiritali natiuitate priuentur? Ita cum iis quos inuitæ plerumque concipiunt atque pariunt, volentes ad Ecclesiam trementesque concurrunt; & cùm peccatum fornicationis suæ negligant, ita in iniquitatibus suis remanent, vt tamen filios suos absolui vinculis peccati originalis exoptẽt. Sic Dominus bonus parentum bonorum

piam voluntatem non solùm paruulis, verùm etiam ipsis parentibus facit ad effectũ gratiæ proficere: iniquorum verò parentum sollicitudinem facit commodis filiorum, quibus confert gratiam, militare. quia etiam illi, qui in se beneficium baptismatis operibus malis euacuant, quid conferat baptismatis gratia, non ignorant: & cùm in carne sua mortiferæ cedant libidini, in fructu tamen carnis suæ magis cedũt agnitæ veritati. Si verò aliqui paruulorum parentes Christiani (quod interim, quia multum à religione abhorret, durum est credere) Christianæ caritatis, & suæ non minus quàm filiorum salutis obliti, curam regenerandorum non habent paruulorum: non nostram, sed Apostoli super hoc scelere sententiam audiant, & vtinam contremiscant, dicentis, *Si quis autem suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.* 1.Tim.5 Sicut autem nullus habet ex Deo, vt neget fidem: sic etiam negligentiam cuiuslibet operis boni nemo diuinæ imputare permittitur voluntati. Sicut autem ad opus diuinæ gratiæ pertinet, quòd parentes pro regeneratione filiorum piam sollicitudinem gerunt: ita illud quoque diuini iudicij est, quod Deus

malas deserit voluntates, cùm parentes filiorum corporalem ita salutem diligunt, vt animarum in eis negligant sospitatem: curamque gerunt, vt morituri viuant, nec metuunt si filij eorum cum reatu sempiternæ damnationis intereant: vbi maximam culpam contrahunt,& crudelissimi parricidæ spiritaliter fiunt. Diabolicis enim lucris ipso neglectus sui torpore militant, & placentes hosti nequissimo, regem bonum malis operibus exacerbant. Deum igitur, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas, sicut humiliter laudare debemus,cùm gratiam donat; sic nemo iustè potest accusare, cùm denegat. Ea quippe est bonitas eius atque iustitia, vt gratuita miseratione redimi possit, quemcumque voluerit: voluntati enim eius quis resistit? Iniustè verò damnare quempiam nec velit aliquando, nec possit; quia rectus est Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo, & iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, nec est iniquus Dominus, qui infert irã. Quisquis igitur gratiæ diuinæ mirabilem vult atque incomprehensibilem cõsiderare virtutem, illud potius humili, pióque corde consideret, quomodo plerumque parentes pij, fideles, & impigri, atque solliciti,cum

paruulis suis ad baptismum velociter currant; & inter manus festinantium paruuli sine baptismo moriantur. Consideremus ergo duos paruulos sine baptismate mortuos, vnum quem noxia parentum neglexit incuria, alterum cui parentum quidem pia sollicitudo non defuit, sed mortis velocitate prærepto prodesse nequiuit. qui scilicet inter manus portantium, quibus ad baptismum gestabatur, priusquam perueniret ad futuræ vitæ beneficium, præsentem incurrit occasum, & ante caruit vita, quàm macula; priusque raptus est ad pœnam, quàm perduceretur ad gratiam. Si de his duobus vni dicitur parentum negligentia nocuisse, dicatur cur alteri negatus est salutis effectus, cui nec voluntas potuerit parentum prodesse, nec cursus. An etiã huic à Deo dicitur fuisse consultum, vt qui præuidebatur futurus impius, beneficio putetur lamentandæ mortis adiutus? Quis hoc dicat, quisue non videat, quod talis obitus non damnationi morientem paruulum præripuit, sed saluti? cui non est vtique leuigata damnatio, sed redemptio denegata: nec consultum est, vt minus torqueretur: sed raptus est, ne liberaretur. Nonne hic & pia parentum voluntas atq.

curſus ex Domino fuit? ſed ideo non profuit, quia vt paruulus baptizaretur, ex Deo non fuit, qui profundo iuſtoq. iudicio illis quidem pro filio religioſum infudit affectum, ſed paruulo vitale noluit largiri remedium. Nam & ſancto Dauid ipſe donũ caritatis infudit, vt Abſalon filio parcendũ præciperet, ne in ſua impietate moreretur: ſed ex Deo non fuit, vt Abſalon impius futuræ pœnitentię ſeruaretur. Exhibuit ergo, quod debuit hominis ſancti voluntas pia; ſed operata eſt, quod oportere nouerat diuina iuſtitia. Illud etiam ſi quis pia mente conſideret, nonne ſicut diuinę miſericordiæ ſuauitate mulcetur, ita diuini iudicij profunditate terrebitur? Nonnunquam enim & paruulus fidelibus naſcitur, & illis, ſicut iam diximus, pro redemptione filij pia fide caritateq. ſollicitis antè moritur quàm ſacro baptiſmate diluatur. Alter verò de infidelibus natus, cuius ſalutem parentes non ſaltem tepidè volunt, ſed omnino non volunt, idem tamen paruulus ſupernæ diſpenſationis ordine parentibus aut violenter aufertur, aut furto ſubripitur, & ad ſanctum baptiſma quorumlibet fidelium pia caritate perducitur, & mox vt baptizatus fuerit, de hac vita diſcedit. Si paruulorum

rum istorum originalis attendatur causa, ambo æqualiter sunt iræ filij, quia vno simul originalis pecc●i nexu tenentur obstricti. Vbi autem duorũ prorsus æqualis est causa, non vtique possunt merita pronunciari disparia. Nulla igitur est causæ diuersitas in infantibus, quæ faciat vnum eligi, alterum reprobari. Si vero parentum consideretur voluntas, illi qui Christiani sunt vt eorum filius baptizaretur sollicitè voluerunt, instantissimè curauerunt, quorum tamen filius antequam baptizaretur, morte præuẽtus æternis est ignibus deputatus: ille verò, qui de infidelibus natus est, contra voluntatem parentum perductus ad gratiam baptismi, factus est hæres Dei, & cohæres Christi. quid in his præuidit Dominus futurum, vt vni nihil conferre posset caritas parentalis, & alteri multum crudelitas prodesset hostilis? Quis istam profunditatem iudiciorum Dei penetrare valeat? Quis nõ tamen hîc & misericordiam gratuitę bonitatis, & iustitiam diuinæ seueritatis agnoscat? Vbi enim duorum paruulorum nec in actibus aliqua sunt merita, nec in origine dissimilis causa, manifestum quidem nobis est, quòd ambo fuerint originalis peccati vinculis obligati, occultum verò, cur non

D

ambo fuerint abſoluti. Sciamus igitur imperſcrutabile nobis eſſe, cur vno derelicto, alterum Deus ab illa perditionis maſſa gratis eripiat. Certiſſimè tamẽ ſcire debemus, quia miſerator & miſericors Dominus, patiens & multum miſericors, & verax, ſic ei quem liberat miſericordiam donat, vt apud eum quem damnat, iuſtitiam & veritatem nulla ratione prætereat. Abſolutus igitur accepit gratiam, quam ſemper laudet: damnatus verò inuenit iuſtitiam, in qua non habet quod accuſet, vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mũdus Deo, quando vnus in bonis ſuis præcedentem Dei agnoſcit gratiam, alter in damnatione ſua non falſam futurorum, quæ non erat facturus, operum præſcientiam, ſed veram primi parentis inuenit culpam. Dicet aliquis, cur non ambobus largitus eſt Dominus gratuitam miſericordiam, cùm vnus ambos reatus obſtrinxerit? Cui, ſalua incomprehenſibili altitudine iudiciorum Dei, reſpondemus, ideo non vtrumque liberatum, vel vtrumque damnatum, quia Dominus, qui malum nec velle poteſt aliquando, nec facere, ab vno iuſta ſeueritate debitum præcepit exigi, alteri verò gratuita iuſſit bonitate dimitti. In duobus enim

pariter impiis, quorum vnus absoluitur, alter damnatur, in absoluto cognoscitur gratuita benignitas Dei, quæ potest absque meritis vllis operum, gratis omne relaxare peccatum: in eo verò, qui damnatus est, apparet iustitia Dei, cui nullum potest aliquãdo placere peccatum. Nec misericors ergo absolutio culpabilis potest esse, nec iniusta punitio. Absoluit reum bonitas, quæ nulla malignitate vincitur: punit reum æquitas, quæ nullis iniquitatibus delectatur. Deus ergo, cùm saluat homines, gratiam tribuit suis operibus bonis: & cùm punit pro iniquitatibus peccatores, iustitiam retribuit humanis operibus malis: in illis vtique reparans quod facti sunt; sed in istis iudicans, quod fecerint. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Quia & ij qui non peccauerunt proprietate operum, originale trahunt ex primi hominis transgressione peccatum. Voluntatis autem diuinæ secretum, quo vnum impium iustificat, alterũq. condemnat, non ideo æstimemus iniustum, quia nobis videmus absconditũ: sed ideo diuinum iustumque nemo esse dubitet, quia hoc hominum quisquam inuestigare non valet. Proinde cordis humilitatem simpliciter exhibentes, miseri-

cordiam & iudicium Domino cum Propheta cantemus: intentionem nostrę scrutationis eatenus temperantes, vt discutere non velimus, quod comprehendere non valemus. Admonet enim nos sancta scri-
Ecclef. 3. ptura dicens, *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Dominus, illa cogita semper, & in plurimis operibus eius ne sis curiosus.* Reuera enim frustrà labor superfluæ scrutationis impenditur, vbi nulla inuentionis copia suffragatur: & noxia curiositas in reatum protinus labitur, quando modum suum humana infirmitas non metitur. Quin potius in hoc profundissimo diuinæ voluntatis arcano nihil aliud nostræ saluti congruere nouerimus, nisi vt cum Dauid vnusquisque
Psal. 138 nostrum humiliter dicat: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, nec potero ad eam.* Cum beato quoque Paulo religiosi
Rom. 11. clamoris iungamus effectum, qui ait, *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* In quo loco conuenienter beatus Paulus, priusquam incomprehensibilia Dei iudicia diceret, altitudinem sapientiæ eius, scien-

tiæque præmisit. Quibus vtique verbis omnem querelam, iustoque Dei iudicio aliquatenus obnitentem humanæ vocis temeritatem obstruxit. Certum enim est, ad personam atque officium iudicis pertinere, vt & in cognoscenda causa scientiam non negligat; & in iudicando rectum sapientiæ tramitem non relinquat. ne quando vel aduersus incognitam veritatem conuincatur ignarus temere iudiciũ ferre, vel agnitam deprehendatur insipienti peruersitate comprimere. Deus igitur nec inscius est, vt temerè iudicet; nec insipiens, vt aliquẽ iniustè condemnet. de quo prophetica clamat auctoritas, *Iustus Dominus & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* Proinde in omnibus operibus suis æterna laude dignus est Deus, quia cunctis, quos secundùm propositum vocat atque iustificat, gratis remittit iniquitatem: in omnibus autem, quos punit, irreprehensibilem retinet æquitatem. Causa verò maiorum atque minorum, qui sine baptismate cursum vitæ præsentis in infidelitate consummant, quantum attinet ad communionem originalis peccati, vna est: & ex hac vtrique ibũt in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius, quia in eis chirographũ, *Psal.10.*

quo sibi eos deceptoris nequitia subdidit, Saluatoris gratia non deleuit. Sed in eo est maiorum causa deterior, quia rationis vtẽdæ facultate percepta, respuunt aut negligunt regenerationis salutare remedium, sine quo non solùm regno potiri nequibũt, quinetiam grauioribus suppliciis subiacebunt. Tales enim contemnentes benignitatem Dei secundùm duritiem suam, & impœnitens cor thezaurizant sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua: vt non solùm pro originali peccato æternis ignibus ardeant, quibus arsuri sunt sine baptismate morientes etiam paruuli, qui nihil boni aut mali egerunt: sed etiam pro sua voluntate mala tanto deteriùs torqueãtur, quantò ampliùs propriæ iniquitatis adiiciunt. In illo quippe originali peccato mors æterna vtrosque complectitur: his autem pro voluntatum, actuúmque malicia, pœna cumulatur. Deterius est enim redemptionis beneficium impia voluntate non quærere, quàm ad illud impedimento teneræ prorsus ætatis venire non posse: grauiusque premitur, qui oneri ex primis parentibus sumpto super-addit proprium, quàm qui solùm baiulat alienum. Eos verò,

qui siue originalium, siue etiam propriorum exuuntur oneribus peccatorum, gratia Dei præueniri nullus debet ambigere Christianus. In cuius gratiæ largitate quidam minore rerum consideratione percepta, non leuiter errant, existimantes eam omnibus hominibus æqualiter dari: ita vt etiam eis, qui beneficia ipsius gratiæ tanquam ipsi multum minorant, dum non credunt ipsius gratiæ opus esse in homine, vt gratia suscipiatur ab homine, quæ non ob aliud diuinitus datur, nisi vt bonam voluntatem in homine primitus operetur, tãtaque sit in vnoquoque, qui accipit, quantã Deus gratuita miseratione cordi accipientis infundit. Dignum itaque est, carissimi fratres, vt in singulis quibusque sententiis, in quibus nubilo cuiusquam obscuritatis ambigimus, sanctorum patrum definitionibus hæreamus: quos præueniens misericordia Dei gratis illuminauit, vt crederent, & sequens instruxit spiritaliter, vt docerẽt. Hi enim Apostolicæ prædicationis tenentes per omnia veritatem, certissimè cognouerunt, cognoscendumque libris & epistolis reliquerunt, gratiam Dei non omnibus hominibus generaliter dari. Gratuitũ quippe donum Dei est gratia. Propter quod di-

1. Cor. 7 cit Apostolus, quia *Vnusquisque proprium habet donum à Deo: alius quidem sic, alius verò sic.* Ista gratia, quam Deus vasis misericordiæ gratis donat, ab illuminatione cordis incipit: & hominis voluntatem non bonam inuenit ipsa, sed facit: atque vt eligatur, ipsa prius eligit: neque suscipitur aut diligitur, nisi hoc ipsa in corde hominis operetur. Ergo & susceptio, & desiderium gratiæ opus ipsius est gratiæ. Istam gratiam nullus hominum desiderare vel poscere, sed nec cognoscere poterit, nisi eam prius ab illo accipiat, qui eam nullis præcedentibus operibus aut voluntatibus bonis ad hoc largitur, vt voluntatem in qua semper maneat, ipsa præparet, ipsa donet, ipsa illuminet, ipsa excitet, ipsa conseruet. Vt ergo gratia Dei cognoscatur & diligatur, desideretur, ac postuletur, prius donatur homini non cognoscenti, non diligenti, non desideranti, neque postulãti. Ipsa itaque se facit cognosci, diligi, desiderari, postulari. Cum enim

Ezec. 11 Dominus, sicut per Ezechielem prophetã loquitur, cor lapideum aufert ab hominibus, & dat eis cor carneum, vtique per gratiæ suæ illuminationem mutat hominis voluntatem, hæc est mutatio non humani arbitrij, sed dexteræ excelsi: per quam filij

hominum graues corde, qui diligunt vanitatem, & quærunt mendacium, ad diligẽdam & quęrendam veritatem non ipsi bonam voluntatem afferunt, sed à Domino donum bonæ voluntatis recipiunt. Scriptũ est enim, quia *præparatur voluntas à Domino.* Pro. 8.
A vero enim lumine, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, bona voluntas datur, vt homo in Deum credat, Deumque fideliter diligat, à quo ipsa voluntas iugiter gubernatur & regitur, vt nec fides hominis deficiat, nec caritas refrigescat. Vnde Saluator Petro dicit, *Ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua.* Luc. 22. Fides autem ipsa est sanctorum, quæ per caritatẽ operatur. Sicut ergo bonæ voluntatis initium nemo potest habere, nisi fuerit misericordia Dei præueniente illuminatus, quia præparatur voluntas à Domino, & rursum scriptum est, *Deus meus, misericordia eius præueniet me.* Psal. 58. Ita eandem voluntatem bonam nemo vsque in finem poterit obtinere, nisi fuerit iugiter eadem misericordia subsequente seruatus. Dicit enim Deo beatus Dauid, *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Psal. 22. Misericordia igitur quæ gratis malum hominem præuenit, vt mutet in melius, & ipsa quem bonum facit,

ſubſequendo regit, ne mutetur in peius. Omne igitur bonum voluntatis & operis tunc ineſſe poteſt homini, ſi præuenientis gratiæ largitate detur, eiuſdemque gratiæ ſubſequentis opitulatione ſeruetur: quæ malum prçuenit, vt bonam Deo largiente voluntatem habere incipiat, quã antè quia per ſe habere non poterat, non habebat. Subſequitur autem bonum, vt perſeueret & proficiat in bona voluntate, quam ex ſe habere non potuit, ſed gratis accepit. Prçuenit ergo dirigẽdo cor hominis prauum: quia ſcriptum eſt, *Dirigit autem corda Dominus.* Subſequitur autem, cuſtodiendo cor rectum: quia ſimiliter ſcriptum eſt, *Iuſtum*
Pſal. 7. *adiutorium meum à Domino, qui ſaluos facit rectos corde.* Gratia igitur in vtroque operatur: ſcilicet & in errante, vt correctus viuat, & in correcto, ne deprauatus abſcedat. Non omnibus autem iſtam gratiam dari, & quibus datur, non omnibus æqualiter dari, quiſquis piè quærit, eloquiorum ſanctorũ atteſtatione cognoſcit. Quid enim prius in homine bonum poteſt eſſe, quod ad æternã vitam tendat, quàm bona voluntas? de qua
Pſal. 8. tamen in Prouerbiis dicitur, *Præparatur voluntas à Domino.* Dominus ergo, qui in nobis bonam voluntatem prçparat, ipſe nobis

bonę voluntatis initium donat. Deum quoque in nobis operari non solùm vt velimus, verùm etiam vt quod benè volumus faciamus, Apostolus docet, dicens: *Cum timore & tremore salutem vestram operamini. Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Huius bonæ voluntatis initium in fide consistere, liber Cantici Canticorũ ostendit, vbi Christus dicit Ecclesiæ, *Venies & pertransies ab initio fidei.* Quam tamen fidem non omnibus dari beatus Paulus asserit, dicens, *Non enim omnium est fides:* & rursus, *Non omnes obediunt Euangelio.* Quibus autem datur, non æqualiter dari, eodem docente cognoscimus, qui ait; *Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & vnicuiq. sicut Deus diuisit mensurã fidei.* Ob hoc ipse Apostolorum chorus, qui non spiritum huius mundi acceperat, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciret quæ à Deo donata fuerant ei, sciens à Domino collatum sibi initium fidei, ab ipso sibi eandem poscebat augeri. Lucas enim Euangelista commemorat Domino dixisse discipulos: *O Domine, auge nobis fidem.* Cuius si ex se voluntas hominis habere posset initium, ex se profectò sumpsisset

Phili. 2.
Cant.
2. Thess. 3.
Rom. 12.
Luc. 17.

augmentum. Sed beati Apostoli vnde se sciebant initium fidei accepisse, quod non habebant, inde sibi eiusdem augmentum poscebant: quia gratia, quæ illis initium fidei contulerat, ipsa in eis augendæ desiderium suscitabat. In quo tamen desiderio licèt iam fidelis esset voluntas, nullatenus tamen sibi sufficeret, nisi ille qui initium fidei non poscentibus dederat, augmentũ quoque poscentibus benigna miseratione conferret. Vt ergo Apostoli crederent, voluntas non defuit, sed in eis ipsam voluntatem Dominus præparauit. Nam vt homo non credat, ex se habet infidelitatem: vt autem in Deum credat, à Deo accipit fidem. & vt in eo fides augmẽto subsequente perficiatur, non hoc virtus humanæ voluntatis, sed diuina gratia facit: quia Deus sicut voluntatem ad credẽdum per gratiam præparat, sic ipsam voluntatem gratia operante cõsummat: & sicut fidem non habentibus ipse donat, sic in illis etiam, qui habent, ipse multiplicat. Propter quod in epistola quæ
Heb. 12. ad Hebræos est scripta, sic dicitur; *Deponentes igitur omne pondus, & circunstans nos peccatũ per patientiam curramus propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum.* Proinde si ex se homo fidem

habet, non eſt auctor fidei Ieſus: & ſi virib. ſui homo fidem perficit, non eſt conſummator fidei Ieſus. Apoſtolica auctoritas auctorē cōſummatorēq. fidei noſtræ Dominū Ieſū confitetur. Certū eſt igitur fidē in nobis nec eſſe poſſe, nec creſcere, niſi ille nobis eam tribuat, tributam augeat, auctam perficiat, quem auctorem, conſummatoremque fidei Apoſtolica profitetur auctoritas. Propter quod Apoſtolus Paulus in epiſtola, quam ad Epheſios ſcripſit, ſicut à Deo dari gratiam prædicat, ita teſtatur non omnibus æqualiter dari, ſed prout ille miſericorditer donat, qui non pro meritis retribuere, ſed gratis tribuere conſueuit. Dicit enim: *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.* His atque huiuſmodi teſtimoniis oſtenditur nec omnibus dari gratiam, nec quibus datur, æqualiter dari, ſed ſecundum menſuram donationis Chriſti. Hinc eſt, quod eandem beatus Apoſtolus concludens epiſtolam, pacē, caritatem, atque fidem diuinitus optat tribui, dicens: *Pax fratribus & caritas cum fide à Deo patre & Domino Ieſu Chriſto.* Vt ergo in Deum credere vellemus, ille nobis bonā voluntatem contulit: vt in eū crederemus, ipſe fidem nobis donauit: vt illum etiam diligeremus, idem noſtris cordibus per ſpiri-

Ephe.4. *Ephe.6.*

tum sanctum gratiam suæ caritatis infudit. Non vtique, quia volumus, gratiam accepimus, sed nec dum volentibus nobis gratia data est. Quam ipsam gratis habere potuimus, vt gratiam acciperemus: sed infidelibus nobis est donata fides ex gratia. Quod vas electionis manifesto testatur eloquio, dicens, *Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est.* Sola igitur gratia in nobis bonam voluntatem facit, sola fidem ipsi voluntati tribuit. Sed cùm bona voluntas habuerit fidem, sine qua bona esse non potest, quia sine fide impossibile est placere Deo, incipit operari bonũ, si tamẽ operãti gratia nũquã desit auxiliũ. Ideo enim in nobis gratia Dei bonã efficit volũtatẽ, vt habeat quã in nobis adiuuet, nõ solũ volentẽ, sed etiã operantem. & ideo voluntati nostræ donum credulitatis infundit, vt eidem voluntati credenti, operantique non desit. Vt ergo habeat fidem, non ex se, sed ex Dei gratia sibi inesse nouerit ipsam fidei largitatem. Parum est autem nobis fidem scire vnicuique diuinitus dari, nisi certissimè nouerimus tantam vnicuique tribui, quantam Deus donare dignatur, non quantam humana voluntas meretur. Quæ priusquam accipiat fidem

Ephe. 2.

punitionem per se ipsam potest mereri, nō fidem. Omne enim, quod non est ex fide, peccatum est, & sine fide impossibile est placere Deo. Qui autem Deo non placet, sine dubio displicet: & qui Deo displicet, non eum mitigat, sed potius exacerbat. Nullum igitur accipiendæ fidei meritum potest habere voluntas, quæ non habet fidem: quia fidem non habere, hoc est displicere Deo. Infidelitatis autem malum non iustificationis, sed damnationis est meritum. Gratuita est igitur diuisio fidei, quæ non secundum infidelium, quæ nulla est, fidem, sed secundum iustificantis Dei voluntariam vnicuique tribuitur largitatem. Hoc vtique doctor gentium docens, Rom.12
admonet nos, non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Beatus quoque Petrus multiformem gratiam Dei esse testatur. Propter quod vnumquemque fidelium pro qualitate acceptæ gratiæ præcipit operari, dicens: *Hospitales estote inter vos, sine murmuratione, vnusquisque qualem accepit gratiam, inter vos eam administrantes, vt boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Beatus etiam Paulus dicit, *Multi vnum corpus sumus in Christo, sin-* 1.Pet.4 Rom.12

guli autem alter alterius membra: habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis differentes. Porrò ne quis differentiam donationum quibuslibet humanis operibus, aut meritis niteretur adscribere, ostēdit idem Apostolus voluntariam gratiæ spiritalis tribui largitatem, quæ nullum inuenit meritum, cui conferat donum, sed ipsa donat bonorum exordia meritorum. Ait ergo: *Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: & diuisiones ministrationum sunt,* 1.Cor.12 *idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Et post enumerationem charismatum dicit, *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis, prout vult:* Proinde nosse debet vnusquisque Christianus; neque in viribus naturæ, neque in legalibus præceptis, sed in illuminatione cordis & voluntario diuinæ bonitatis munere constare gratiæ salutaris exordium, qua fit, vt quod diuinitus præcipitur, non solùm à nobis agnosci, sed etiam diligi possit ac fieri. Neque enim ipsa natura humana per semetipsam potest aliquando bonam resumere voluntatem, qua placeat Deo, ex quo eam in primo homine perdidit, cùm diabolo deprauata, quam rectam diuinitus

acceperat,

acceperat, voluntate consensit. Quam tunc sic perdidit, vt eam nullus hominum deinceps ex se habere possit, nisi eam ab illo gratis acceperit, à quo eam primus homo, cùm conderetur, accepit. quam si primus non perderet, omnis homo deinceps eam naturaliter possideret. Præcepta quoque legis sonare possunt extrinsecùs auribus carnis: intrinsecùs autem nullus ea cordis auditu aliquatenus salubriter percipit, nisi donum gratiæ spiritalis intus acceperit. Auget enim littera prohibendo peccatum, si desit audienti gratiæ spiritalis auxilium: & agnita lege homo præuaricator efficitur, nisi ad implendam legem voluntas à Domino præparetur. Lex enim iram operatur, & vbi non est lex, nec præuaricatio: & conclusit scriptura omnia sub peccato, vt iustificatio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Lex itaque sine gratia ostendere potest ægritudinem, non sanare: vulnera monstrat, medicamina non ministrat. vt autem legis impleatur præceptum, gratia ministrat auxilium. Ac sic lex reuelat culpam, gratia confert indulgentiam. Legis est igitur, quòd peccata cognoscimus: gratiæ, quòd vitamus. Dicit enim Apostolus, *Peccatum non cognoui nisi per le-* *Rom. 7.*

gem. Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces. De gratia quoque ait, *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Naturæ itaque deprauatæ vitium eſt, vt homo peccet: legis officium, vt homini peccatum, quod ignorat, demonſtret: gratiæ autem donum eſt, vt hominis vitium ſanet, quod ſibi culpa intulit, & legis agnitio cumulauit. Operatur ergo gratia & illuminationem in hominibus & ſalutē: vt mandatá legis, quæ donec homo implere non póterat, non tántùm inutiliter, ſed etiam damnabiliter audiebat, adiutorio gratiæ præuentus, non ſolùm ſancta & iuſta & bona eſſe nouerit, verùm etiam caritatem accipiat, qua poſſit & diligere, & implere quod diſcit. Non ergo putemus gratiam Dei omnibus hominibus dari. Nō enim omnium eſt fides: & quidam caritatem Dei non recipiunt vt ſalui fiant. In quibus tamen vt non credant, neque diligant Dominum, humanæ voluntatis eſt vitium. quæ quandiu gratia diuini muneris non mutatur, aut præcepta non intelligit, aut intellecta contemnit, id eſt, aut neſciens peccat, aut peccatum ſuum vitio præuaricationis accumulat. De iis igitur,

quos ignorantiæ circumuallat obscuritas, dicitur, *Non sciuerunt, neque intellexerunt; in tenebris ambulant.* Psal. 81. Hi, sicut Apostolus dicit, *ambulant in vanitate sensus sui: tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum.* Ephes. 4 De scientibus verò dicit, quia *cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt; sed euanuerunt in cogitationibus suis.* Rom. 1. Et de contemptore seruo dicitur: *Verbis non emendabitur seruus durus: sed etsi intellexerit, non obediet.* Prou. 29 Quid est autem, verbis non emendabitur, nisi solo mandato legis, si gratia desit, non conuertetur? Deus enim conuertens viuificat nos, vt plebs eius lætetur in eo. Ipse nobis ostendit misericordiam suam, & salutare suum ipse dat nobis. Vt ergo non credat in Deum homo, ex seipso habet infidelitatis vitium: vt autem credat & diligat eum, diuinæ largitatis est donum. Si enim quæratur, quales homines inuenit gratia: tales vtique quales designat Apostolus, id est, Tit. 3. insipientes & incredulos, errantes, seruiẽtes desiderijs & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Ex quibus vitiis omnibus non possibilitate naturæ & agnitione legis, sed

benignitate Saluatoris nostri Dei nos prædicat esse saluatos. Cuius ope fit, vt abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè, & iustè,& piè viuamus in hoc sæculo. Hoc igitur agit gratia Dei per Dominum nostrum Iesum Christum, vt ex insipientibus sapientes faciat,infidelibus fidem tribuat, errantes ad vitam non solùm vocet, sed etiam à prauis desideriis reuocet: prauis desideriis expulsis desiderium regni cœlestis inspiret : ablata voluptatum carnalium cupiditate, donum spiritalis delectationis ac voluntatis infundat: extirpet inserta bonitate maliciam : benignitatis dono pellat inuidiam: odibilibus quoque & odientibus inuicem donum sanctæ dilectionis attribuat. Vt ergo ex malis boni simus,& vt igne sanctæ caritatis flagremus, gratiæ spiritalis opere in nobis inchoatur, eiusque in nobis operatione perficitur. Fructus enim Spiritus est caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas & *Galat. 5* cętera, quæ Apostolica doctrina commendat. Hoc in nobis Spiritu operante salubriter facienda cognoscimus, quia ipse in nobis operatur, vt cognita faciamus. Non enim Spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus,

quæ à Deo donata ſunt nobis. Eodem quoque ſpiritu agimur, vt bene agentes filij Dei ſimus. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei. Cœleſtibus igitur obedientes eloquiis, firmiſſimè teneamus, omnium nobis bonorum initium diuina largitate conferri. Nos autem vt contineamus, ne mala faciamus, & vt bonum incipiamus velle vel facere, nec initium à nobis habere poſſumus, nec profectum. Quẽadmodum enim de continentia ſcriptum eſt, *quia nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.* Sap. 8. & Apoſtolus eam inter fructus Spiritus enumerat. Gal. 5. Sic caritas, quæ non agit perperam, quod ad continentiam pertinet, & quæ per bona opera cooperit multitudinẽ peccatorum, per quam in nobis Deus cooperatur, non ſolùm vt declinemus à malo, ſed etiam vt faciamus bonum: qua diligamus non ſolùm proximos, ſed etiam inimicos noſtros, & bene faciamus eis, qui oderunt nos, & oremus pro perſequentibus, & calumniantibus nobis. Hæc ergo caritas non ex noſtra voluntate aut eſſe incipit, aut creſcit in nobis: ſed gratia Dei faciente diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Quiſquis igitur in nomine gratiæ non vult

falli vel fallere, audiat Apostolum, tumoris humani superbiam, quæ sibi nititur assignare bonæ voluntatis initium, sollicitè
1.Cor.4 comprimentem. qui ait. *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Iacobi quoque sententiam syncera cordis humilitate sectetur, qua nos ab errore reuocat, & in viam veritatis inducit, dicēs.
Iac.1. *Nolite errare fratres mei: Omne datum optimū, & omne donum perfectum, desursum est descendens à patre luminum.* Ipse quoque noster Conditor ac Redemptor, cùm turbis in parabolis loqueretur, vt ostenderet intelligentioris agnitionis facultatem illis tātùm inesse, quibus eam ipse largiri voluerit, quia ipse est, qui docet hominem scientiā, dicentibus sibi discipulis, Quare in parabolis loqueris eis? manifesta responsione do-
Luc.8. num gratiæ cœlestis aperuit, dicens, *Quia vobis datum est, nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis.* Ipsius quoque ad patrem directa confessio euidenter ostendit omnem sapientiam humanæ mentis ad intelligentiam diuinæ prædicationis inualidam, nisi Deus qui docet exteriùs per hominem loquentem per seipsum interiùs docens, illuminet atque adiu-

uet audientem. Ait enim, *Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Matt. 11
Quo modo gratia omnibus aſſeritur data, quæ à ſapientibus & prudentibus, teſte ipſo donante, monſtratur abſcondita? Nam & in ſubſequentibus verbis, agnitionem Dei non in humana poteſtate, ſed in diuina oſtendit reuelatione conſiſtere, cùm ait: *Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Ibid.
Quis hîc non videat hominem ab homine inutiliter ſermonem doctrinę cœleſtis audire; niſi ei magiſter Deus reuelando miſericorditer loquatur in corde? Hæc autem reuelatio ſpecialis eſt filiorum Dei, qua nõ ſolùm cognitionis donum, ſed etiam diuinæ dilectionis accipiunt. Non enim talis eſt iſta reuelatio, ſiue cognitio, qualis illorum, de quibus dicit Apoſtolus, quia *quod notum eſt Dei manifeſtum eſt in illis.* Rom. 1.
Deus enim illis manifeſtauit; ſcilicet vt ſint inexcuſabiles; quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Illa itaque manifeſtatio, qua cognouerunt Deum, qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit, qua Deus ſic cognoſcitur, vt ametur. Quia ergo gratiam

non acceperunt, propterea cognoſcentes Deum, gratias non egerunt: & quia vaſa iræ fuerunt aptata in interitum, hoc in eis operata eſt illa manifeſtatio, qua Deum cognouerunt, vt cognoſcendo ſuperbirent, non vt ſe humiliando diligerent. Tali ergo cognitione ablata excuſatio eſt, non collata ſaluatio. In hac autem reuelatione, quam gratia Dei in vaſis miſericordiæ operatur, ſimul homini diuinitus agnitio Dei, dilectioque confertur. Illi enim qui non ſunt electi, inexcuſabiles ſũt, electi autem inaccuſabiles fiunt. Dixit enim Apoſtolus, *Quis accuſabit electos Dei? Deus qui iuſtificat. quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt, immo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* In vaſis ergo miſericordiæ reatus naturalis humili, quam gratia ſpiritalis donat, fide & caritate ſoluitur; in vaſis autem iræ ſuperba cognitione nutritur. Per illam cognitionem cæcũ cor à ſemetipſo inflatur ad mortem: per hanc autem diuinitus illuminatur & humiliatur ad vitã. Illa cognitione cor obſcuratur inſipiens, dum quod Dei eſt, homo ſibi ſuperbus aſſignat: hac autem accipit lumen, vt hoc ipſum, quod Deum cognoſcit ac diligit non ex poſſibilitate naturæ, neque ex

Rom. 8.

auditu legis, neque ex sua voluntate, sed ex Dei dono sibi inesse non ambigat, semperque humilis esse meminerit, ne superbus amittat, quod indignus accepit. Cognitio ergo illa peccato adiicit præuaricationis reatum, ista remouet à peccatore supplicium. Illa iustè damnat, ista gratis iustificat. Illic scientia inflans nutrit, augetque peccatum: hîc caritas ædificans cooperit multitudinem peccatorum.

B. FVLGENTII EPISCOPI RVSPENSIS,

De veritate prædestinationis & gratiæ.

LIB. II.

SVPERIORE libro, adiuuãte gratia Dei, quæ sola potest & humano cordi donum sanctæ cognitionis infundere, & ori rectam loquendi tribuere facultatem, quia in manu Dei sunt & nos & sermones nostri, primitus de Iacob & Esaü satis superq. ostendimus, Apostolicæ documento sententiæ, nullis præcedentium aut subsequē-

tium exigentibus operum meritis, sanctũ Iacob, priusquam nasceretur, electum, sed sola diuini propositi benignitate discretũ. Quod euidenter beatus Paulus illo cognoscitur asseruisse sermone, quo ait: *Dum enim nondum nati fuissent, aut aliquod egissent bonum aut malum, vt secundum electionem propositum Dei maneret.* Quod Apostolus ideo dixit, vt non secundum hominis, sed secundum electionem vocantis propositum mansisse monstraret: neque ex nascituri quolibet merito, sed ex voluntate Dei cognosceretur electio. Reuera enim vocatio Dei ex hominis merito, & non ex gratia Dei fuisset electio, si aliquid bonæ vel malæ actionis inueniretur in paruulis. Sed quia nulla fuerunt in nondum nascentibus ex vno concubitu conceptis operum merita propriorum, quæ diuersitate sui vnum facerent eligi, alterum reprobari: quia si essent non vtique secũdum Dei electionem, sed secundum humana opera propositum Dei maneret. quia ergo nulla fuit in illis fratribus diuersitas proprii operis boni vel mali, quæ vni electionis cõferret meritum, alteri damnationis inferret suppliciũ: propterea secundum electionem fuit propositum Dei, quia non ex merito eligendi vo-

Rom. 9.

luntas eligentis mansit, sed ex eligẽtis proposito, gratuita fuit electi discretio. Propter quod Apostolus sequutus adiunxit: *Nõ ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori.* Hac igitur in quantum Dominus donauit, geminorum fratrum quæstione tractata, generalem de paruulis sine baptismate morientibus inquisitionẽ operis series subrogauit. Qua diligentius discussa, & quantum arbitror, euidentiùs absoluta, ipsius demum gratiæ, qua gratis præueniuntur quicumque saluantur, tractatus est à nobis sollicita inquisitione susceptus: quo patuit gratiam non omnibus hominibus vniuersaliter dari, & quibus datur non æqualiter dari. Illius est enim, vel quibus eam, vel quantam dare, qui non eam humanis voluntatibus aut operibus debitam retribuit, sed gratuitam illuminãdis cordibus misericors ac benignus infũdit. Et ideo cui voluerit, & quantam voluerit, profectò largitur, quia neque vllo bonæ voluntatis exortu, neque effectu cuiusquam boni operis priusquam gratiam tribuat inuitatur. Verumtamen quia plerosque nouimus in quęstione gratiæ Dei & humani arbitrij non tenere discretionem: sed ita vnum asserere, vt alterum nitantur

auferre, cùm gratia pietatis neutrum negari sinat, sed ordinem custodiri in vtriusq. confessione præcipiat: nos gratiæ diuinæ fulti præsidio, quo humanum & illuminatur & gubernatur arbitrium, in hoc secundo libello curauimus & gratiam Dei & arbitrium hominis sic asserere, vt neutrum tollamus, dum vtrumque defendimus: sed ostendamus, quid horum sit, quod altero egeat, & quid se alteri gratuito munere bonitatis impendat: quid sit quod medelā semper expectet; & vnde beneficium medicinæ indesinenter exuberet. Dicit enim creator, saluatorque mortalium non esse necessarium sanis medicum, sed malè habentibus, neque se venisse, vt vocaret iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Hinc itaque cognoscitur, quid idem medicus in infirmis inueniat, & quid ipse sanandis impendat. Inuenit liberum hominis arbitriū, in ea duntaxat ætate, quæ vsui iam potest seruire rationis, aut suæ infirmitatis nesciū, aut morbo noxiæ cogitationis inflatum: dum scilicet aut quid faciendum sit, nescit, aut quod faciendum scierit, suis se viribus implere confidit. Ac sic, aut homo nescius morbum amplectitur, aut plus ægrotat, dum non à medico poscit, sed ipse nititur

Matt. 9.

adhibere remedium. Vnde consequens est, vt lethali morbo vel ignorantiæ, vel superbiæ prægrauatus, nec medicum requirat, nec in se effectum veræ sanitatis inueniat. Neque tamen libera voluntas ideo non est in homine, priusquam sanetur opere diuinæ conuersionis, quia morbo magis vult obtemperare quàm medico: cùm eo ipso quòd obtemperat homo, vel non obtemperat, liberum sibi inesse arbitrium euidenter ostendat. Est ergo non solùm in hominibus iustis, verùm etiam in impijs liberum arbitrium. sed in istis bonitate DEI redemptoris erigitur atque dirigitur: in illis autem DEI vlciscentis æquitate deseritur, & punitur. Ac sic in his non solùm cognoscendo, sed etiam diligendo inhæret veritati: In illis verò aut ignorat mandatũ, & in peccato suo non est ei peccati cognitio: aut ad hoc potest peccatum absque adiutorio gratiæ Dei cognoscere, vt dum se pręsumit per semetipsum diuinæ voluntatis implere posse mandata, non obtemperet humiliter voluntati DEI, sed bonum malè faciens suo potius famuletur errori: dum scilicet ignorans Dei iustitiam, & suam volens constituere, iustitiæ DEI non est subiectum, quando finis legis non nisi Christus

sit ad iustitiam omni credenti. Medicus itaque noster peritus & bonus gratis ad vitam reducturus mortuos, ac sanitati redditurus ægrotos, ipse languentium salus & resurrectio mortuorum, in eo viuificandis ac sanandis hominibus insuperabili bonitate consuluit, in quo medicinam se nobis idem medicus fecit. Sed vt ordinē suę curationis sapientia Dei sapienter expleret, priùs præceptum dedit per legem iustitiæ, quo suam infirmitatem ægrotus agnosceret, daturus effectum per gratiam, quo infirmus suæ infirmitatis salubriter conscius, non iam confidens in virtute sua tumesceret, sed ipsum fontem vitæ salutisque cognoscens, ab ipso sibi sanitatis beneficium postularet: nec suā iactans superbo corde iustitiam, sic se putaret alienum à morbo, tanquam non egeret curationis auxilio: vnde illa vox Pharisæi
Luc.18. est: *Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, sicut & publicanus iste.* Sed vulnera sua contriti cordis humilitate respiciens, veraciter excla-
Psal.40 maret, *Ego dixi, Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccaui tibi.* Nec tamen medicus ille cælestis nostram infirmitatem sanaret cognitione dilectioneve mandati, nisi homini liberum dedisset arbitrium

Sed multiplicata est infirmitas sola cognitione mandati, vt per gratiam inciperet sanitas fidei ac dilectionis constitui. Cognitione itaque mandati ad bene operandum hominis liberum arbitrium conuenitur: nõ quia voluntate tantùm vel virtute sua potest homo implere quod ei lex iubet: sed vt per mandati notitiam infirmitatis suæ sibi conscius fiat, & adiutorium gratiæ medicinalis exposcat. Qua percepta, potest & diligere quod iubetur, & facere, & agnoscere vel quid possit, vel quid non possit, & vt possit exposcere, & sibi suæ infirmitatis imputare miseriam, & sanitatis assignare beneficiis medicinalibus gratiam. Hæc omnia quæ superiùs posuimus, dignum est vt cælestibus eloquiis afferamus. Per Isaiam sic loquitur Deus, *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: si autem nolueritis, nec obaudieritis me, gladius deuorabit vos.* His verbis, quibus dicitur, si volueritis, & si nolueritis, procul dubio libertas humani declaratur arbitrij. Velle enim & nolle, volũtatis esse nullus ignorat. Quod ergo per prophetam dicitur, si volueritis & audieritis me, nostra conuenitur voluntas, qua debemus & semper bonum velle, ac bonis operib. indesinenter ac libenter insistere. Cùm

Esai. 1.

Philip. 2. verò Apostolus dicit: quia *Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate*, ostendit vtique ipsam hominis voluntatem, & ad benè volendum non nisi diuino munere dirigi, & ad benè operandum diuinitus adiuuari. Dum ergo præcipitur nobis vt velimus, ostenditur quid habere debeamus. Sed quia id ex nobis habere non possumus, admonemur vt à quo nobis datur præceptum, ab ipso petamus auxilium. Quod tamen non possumus poscere, nisi Deus in nobis operetur & velle. Voluntas enim quæ in nobis dono Dei miserantis efficitur, ipsa in nobis, vt benè operari valeat, adiuuatur. Quæ de malis, in quibus ante iustificationem iacet, & in eis cum delectatione deficit, non sua virtute, sed Dei præuenie͞tis operatione consurgit: & postquam surrexerit, vt non cadat, sola sibi non potest sufficere: sed sicut ad surge͞dum beneficio misericordiæ præuenientis erigitur, sic ad perseuerandum misericordiæ subseque͞tis iuuamine custostitur. Beatus itaque Dauid, & humani arbitrij voluntatem & virtutem diuinæ gratiæ recognoscens, conuenit quidem nos, vt faciamus bonum, sed quod à nobis imperat fieri, nde nobis poscit, vnde nos habere posse

non

ambigit. Humanum igitur arbitrium ad conuersionem prouocans, salubri prædicatione terret, dicens: *Nisi conuertamini, gladiũ suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum.* Psal. 7. Sed vt ostenderet, quod operari præcipimur, conuersionem quam nobis prædicat, dono supernæ operationis assignat dicens, *Deus tu conuertens viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.* Psal. 84. Vt etiam suæ animæ vnusquisque misereatur, & Deo placeat, humanum diuino sermone sic admonetur arbitrium: *Miserere animæ tuæ, placens Deo.* Eccl. 30. Quia verò nemo potest animę suæ misereri, nisi qui Dei misericordia præuentus acceperit vt misericors sit, ipse misericordiæ largitor edocens dicit: *Miserebor cui misereor, & misericordiam præstabo cuius miserebor.* Rom. 9. Ideo & beatus Dauid dicit, *Deus meus, misericordia eius præueniet me.* Psal. 58. Et quia Deo nemo potest placere, nisi in eo Deus operetur quod placeat coram se, in epistola quæ ad Hebræos est scripta, manifestè positum est. Ibi quippe dicitur, *Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum, aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius, faciens in vobis quod placeat coram se.* Hebr. 13. Deo igitur non placemus, nisi ve-

limus, sed ab ipso nobis tribuitur, vt velimus, à quo nisi voluntas hominis mutetur, vt bona sit, aut semper appetit malum, aut nunquam bene appetit bonum. Ac sic dum in rebus bonis rectum ordinem non tenet, Deo vero & bono nullatenus placet. Deo ergo non placemus, nisi in voluntate bona: sed vt id faciamus, ipse facit in nobis, quod placeat coram se. Dauid enim dicit, *Vt faciam voluntatem tuam, Deus meus, volui.*
Psal. 39. Sed ad ipsam voluntatem faciendam gratię spiritalis poscit auxilium, qua doceatur vt sciat, & dirigatur vt faciat. Vnde & in alio
Ps. 142. loco sic orat, *Doce me, vt faciam voluntatem tuam, quia tu es Deus meus*: statimque subiecit, *Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam.* Item Isaias præcipit dicens, *Derelin-*
Esai. 55. *quat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & conuertatur ad Dominum.* Pau-
Ephes. 4 lus quoque Apostolus hortatur, vt renouemur spiritu mentis nostræ, & induamus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Verumtamen ne conuersio vel renouatio nostra humano assignetur arbitrio, vtramque nobis à Domino sanctus Hieremias
Thren. 5 deposcit his verbis: *Conuerte nos ad te, & conuertemur. renoua dies nostros, sicut antea.*

Rursus Psalmista dicit, *Aperi os tuum, & adimplebo illud.* Vbi intelligimus os cordis significari, non corporis. de quo ore alio loco dicit, *In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Tum repletum est gaudio os nostrum.* Et tamen ne quis sibi oris apertionem superbus assignet, ostendit liber Actuum Apostolorum, ad recipiendũ Christianæ prædicationis verbum os humani cordis largitate diuini muneris aperiri. Ibi enim scriptum est de quadam muliere nomine Lydia purpuraria: cuius Dominus aperuit cor, intendere iis, quæ dicebantur à Paulo. Iterum scriptum est quia *sapientia aperuit os mutum, & linguas infantium fecit disertas.* Aperuit enim os mutum, vt increduli crederent; disertasque fecit infantium linguas, vt quod crediderant, prædicarent. Vnde non immeritò credulitatem, locutionemque suam sancti Spiritus dono Paulus adscribit, dicens, *Habentes autem eundem Spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Voluntariè homo credit, & voluntariè loquitur: sed hoc ex se voluntas hominis habere non potest, nisi Deus det; quia vt fidelis credat, sapientia os mutum aperit:

Psal. 80 *Psal. 125* *Act. 16.* *Sap. 10.* *2. Cor. 4*

& vt credens loquatur, linguas infantium disertas facit. Præcepta igitur, quibus per Prophetas atque Apostolos admonemur, quid debeamus appetere, quid vitare, conueniunt nostrum arbitrium, vt dominicis iussis voluntariè seruiamus. Sed cùm ipsi Prophetæ & Apostoli, qui Spiritu sancto repleti sanctè vixerunt, sanctaque docuerunt, numquam destiterint à postulatione diuini iuuaminis, quippe ad implenda, quæ Deus iubebat, ab ipso auxilium requirebant, procul dubio sicut non negabant inesse homini liberum voluntatis arbitrium, sic illud sine iuuamine gratiæ Dei, ad ea, quæ sancta sunt, non solùm agenda, sed etiam cogitanda insufficiens atque inualidum testabantur. Vnde sanctus Apostolus ostendens in homine liberum voluntatis arbitrium, Philippenses ad ea, quæ sancta & iusta sunt, cogitanda atque agenda præceptis salutaribus hortatur dicens: *Quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque sancta, quæcunque iusta, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus, hæc cogitate quæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.* Nonne & vt cogitent, & vt agant quæ sancta sunt, præcepit, & tamen tam cogitandi

Philip. 4

quàm agendi facultas vnde nobis donetur, euidenter ostendit? De cogitatione quidẽ dicit, *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis.* Quid est, quod dicit, ex nobis, nisi ex libero voluntatis arbitrio? Vnde ergo est, si ex nobis non est? *Sed sufficientia*, inquit, *nostra ex Deo est.* Ad agendum quoque Spiritu Dei nos agi, sic prædicat: *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei.* Hęc igitur inter literam iubentem & spiritum viuificantem, id est inter legem, gratiamque distantia est, quia lex conuenit, gratia conuertit hominis voluntatem, vt bonum velimus. Illa clamat, hæc donat: illic voluntati hominis incutit iustitia diuina terrorem; hîc infundit misericordia caritatem. Per illam accepit voluntas Spiritum seruitutis in timore: per istam accepit Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Hæc ergo in nobis libera voluntas eam in se habet naturaliter qualitatem, vt appetere sponte possit bona vel mala: sed bona proficiendo appetit, mala verò deficiendo. Vt autẽ deficiat, potest ipsa sola sibi sufficere; vt proficiat verò, indiget semper diuinæ miserationis auxilio. Nisi enim gratia præueniente leuetur, nullatenus surgit; quia

2.Cor. 3

Rom. 8.

Dominus erigit elisos. Nisi ea deducente iuuetur, nullatenus currit, quia de Deo scriptum est, *Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.* Et ipsi dicitur, *Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos.* Nisi gratia custodiēte perducatur, nullaten. peruenit. Dicit enim sanctus Dauid, *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerūt, & perduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.* Neque spretis malis voluntas humana vel eligere bona, quæ ducunt ad vitam, vel diligere poterit, nisi gratiam discretionis à Deo & caritatis acceperit. Spiritalibus enim donis discretionem beatus Paulus inseruit dicens; *Alij quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem Spiritu, alij gratia sanitatum in vno Spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetatio, alij discretio Spirituum.* Quorum autem discretio spirituum spiritali largitate donatur, nisi bonorum ac malorum? vt scilicet illuminati atque adiuti gratia Spiritus sancti, nouerimus atque possimus & dona sancti Spiritus cum timore & tremore seruare, & suggestiones diabolicæ malignitatis salubri discretione repellere. Quod nos beatus Ioannes Apostolus obseruare præcipit di-

Psal. 22
Psal. 5.
Psal. 42.
1. Cor. 12

cens, *Cariſſimi nolite omni ſpiritui credere, ſed* 1. Ioã.4
probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Vt autem ſciamus quæ nobis à Deo donantur, non in nobis operatur ſpiritus mundi, ſed Dei, ideſt, non ſpiritus, quem homo habet, vt naſceretur in mundo, ſed quem accepit, vt renaſcatur Deo. Quod Apoſtolus euidē-
ter edocet, dicens, *Nos autem non ſpiritum* 1.Cor.2.
mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis. Neque ſolùm vt ſciamus, ſed etiam vt intelligamus, diuini muneris Apoſtolus eſſe teſtatur, ſic
Timotheo ſcribens, *Intellige quæ dico.* Quo 2.Tim.2
ſermone humanum vtique ad intelligendum conuenit arbitrium. Quod niſi homo haberet, intelligere quę dicuntur, nullatenus poſſet. Sed vt oſtenderet vnde intellectus humano detur arbitrio, cùm dixiſſet, intellige quæ dico, ſubſequenter adiecit: *Dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.* Dauid quoque ſanctiſſimus vt mandata Dei diſcat, à Deo ſibi poſtulat intellectum di-
cens; *Manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt* Pſal.118
me: da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.
Prouerbia quoque teſtantur, quia Domi- Prou. 2.
nus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia & intellectus procedit. Et Apoſtolus Iacobus
præcipit, vt *ſi quis indiget ſapientia, poſtulet à* Iac. 1.

Deo, qui dat omnibus affluenter; & non improperat. Vt autem ipsam quoque voluntatem postulandi diuinitus ostēderet dari, adiecit,
Rom. 10 *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Sine fide autem Deum inuocari non posse, Paulus ostendens ait, *Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt?* Quia igitur nullus inuocat priusquam credat, nec aliquis in Deū credit, nisi fidem acceperit; certum est, quoniam ille nos excitat, vt sapientiam postulemus, qui nos illuminat vt credamus. Homo igitur bonum vult voluntate, bonum facit voluntate, sed sine dono atque adiutorio Dei, numquam potest bonum velle vel facere. Equidem conuenitur vt sciat, admonetur vt faciat, quia liberum habet semper arbitrium voluntatis. Sed neque scientiam sanctam potest habere, nisi dono gratiæ desuper accepit à patre luminum, à quo est omne datum optimū & omne donum perfectum: et si sciens aut non faciat quod faciendum esse iam nouit, aut dum ea sibi nititur assignare quę facit, proprij tumoris pondere prægrauatur. Ideo verò sāctam scientiam superiùs dixi, quia est scientia non sancta, illa scilicet, quæ inflat hominem, quæ ædificantem non habet caritatē. Illa scientia quidam cognoscentes Deum,

non ſicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt. Hac ſcientia ſi quis ſe putat ſcire aliquid, nondum cognouit quemadmodũ oporteat eum ſcire. Igitur ad benè viuendũ numquam ſufficit cuiquam ſcientia præcepti, niſi dilectio fuerit cuſtos mandati, & vt diligat non niſi ſua volũtate diligit. Et ideo Dei & proximi dilectio vnicuique noſtrum ita legali ſermone mandatur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum ſicut teipſum.* In quibus duobus præceptis Saluator noſter totã legem dicit, Prophetaſque pendere. Vt autem diligamus Deũ ex toto corde noſtro, ipſam dilectionem habemus ex Deo. Caritas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Et vt diligamus inuicẽ, Deus nobis tribuit caritatẽ. Ait enim beatus Ioannes, *Cariſsimi diligamus inuicem, quoniam caritas ex Deo eſt. & omnis qui diligit fratrem, ex Deo natus eſt, & nouit Deum: qui autem non diligit, ignorat Deum, quia Deus caritas eſt.* Quoniam igitur Deum caritatem eſſe diuinis claret eloquiis, profectò manifeſtũ eſt, quòd nemo Deum habere poſſit, ſi ſe homini Deus ipſe non dederit. In eo ergo liberum arbitrium noſtrum ad diligendũ

Mat. 22.

1. Ioã. 4.

Deum & proximum idoneum efficitur, in quo ei caritas diuinitus datur. Sine caritate enim, nec Deus diligi poteſt, nec proximus. Vt autem Deus diligi poſſit, ipſe ſe tribuit: quia Deus caritas eſt, & Deũ non niſi caritate diligimus. Niſi ergo Deũ accipiamus, Deum diligere non valemus. Poſita ſunt quoque ante hominem ignis & aqua, vita & mors, vt quò vult, manum ſuã libero porrigat voluntatis arbitrio. Si enim deſit voluntas libera, manus quoquam non porrigitur: ſed eandem manum ad vitam nunquã porrigit homo, niſi eam Deus gratuita bonitate tenuerit. Propter quod dicitur & à Propheta, *tenuiſti manum dexteræ meæ, & in voluntate tua deduxiſti me.* Alio quoque loco ipſam manum dexteræ noſtræ diuina dicit protectione ſaluari. Ait enim. *Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua.* Ipſe denuo orat, vt opera manuum noſtrarum conceſſa ſuper nos illuminatione Dominus dirigat. Ideo ait, *Sit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos.* His atque huiuſmodi teſtimoniis, quibus tam nouum quàm vetus refertum eſt teſtamentum, tale eſſe hominis demonſtratur arbitrium, vt ſiue ad inchoanda quæ bona ſunt nihil poſſit, niſi ipſum gratia

Pſal. 72
Pſ. 120.
Pſal. 89.

diuina præuenerit; siue ad perficienda nullatenus sibi sufficere valeat, nisi gratia, qua præuenitur, eadem iugiter adiuuetur. Nec tamen, quia indiget iuuamine, ideo dicendum est non esse; nec quia est, ideo credi debet ad initium vel profectum boni sibi posse sufficere. Proinde si ad eloquia diuina humilis ac mitis accesserit animus, quod tunc potest, si ei humilitatis & mansuetudinis donum diuinitus conferatur, ablato velamine, quo intelligentior atque excelsior intellectus obtegitur, cordi contrito & humiliato sapientia conceditur. Scriptum est enim, quia *Dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia & intellectus procedit.* Prou. 2. Quoniam igitur non est aliquod præceptum, quod non ideo Deus dederit homini, vt prosit voluntariè atque humiliter operanti: voluntas autem bona non nisi fide inchoatur, & caritate perficitur: fides verò & caritas diuinæ sunt munera voluntatis, quæ nisi voluntariè homo sibi donata susciperet, nec inessent homini, nec prodessent: ad hoc enim Deus voluntatē hominis præparat, vt sit, cui donū fidei & caritatis infundat. propterea fatendum est verū esse, quod sanctis docemur eloquiis, sola Dei misericordia saluari hominē, quia

Psal. 30. ſcriptum eſt, *Salua me in tua miſericordia*, & hominem ratione vtentem tunc ad ſalutẽ perpetuam peruenire, ſi ſua cucurrerit atq. laborauerit voluntate. Non enim fruſtra
1. Cor. 9. dicit Apoſtolus, *Sic currite vt comprehendatis*:
1. Cor. 3. &, *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſe-*
2. Ti. 2. *cundum ſuum laborem*: &, *Labora vt bonus miles*
1. Co. 15. *Chriſti Ieſu*: Et alio loco, *Itaque fratres, ſtabiles eſtote & immobiles, abundanteſque in opere Domini, ſemper ſcientes quod labor veſter nõ eſt inanis in Domino.* Ad quem tamen laborem in Sapientiæ libro ſibi poſcit quidam auxiliũ,
Sap. 9. dicens ex totis præcordiis ſuis, *Deus parentũ noſtrorum, & Domine miſericordiæ tuæ, qui feciſti omnia verbo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominetur creaturæ, quæ a te facta eſt, & diſponat orbem terræ in æquitate & iuſtitia & directione animi iudicium iudicet: da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam.* Et paulo poſt, *Mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & de ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecũ laboret, vt ſciam quid acceptum ſit coram te. Scit enim illa omnia & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia, & erunt accepta opera mea.* Veruntamen ne quiſquam huic operi ſaltem orandi affectum quo ſibi ſapientiam poſceret, non diuinitus arbitraretur infuſum, paulo ſupe-

ſiùs ait, ſe ſciſſe quoniam aliter non poteſt
eſſe continens, niſi Deus det: & hoc ipſum Sap. 8.
tamen ſapientiam eſſe dicit ſcire cuius hoc
donum eſſet. Vnde igitur eſt inſtructus vt
ſciret, inde eſt excitatus vt oraret. Nec iterum
niſi voluntariè ſciuit, nec niſi voluntariè
orauit; quia & ad ſciendum & ad deprecandum
Chriſti gratia ignarum & torpidum
hominis præueniens inſtruxit arbitrium.
Miſericordiæ igitur diuinæ eſt, vt
hominis liberum illuminetur arbitrium;
quo fit vt homo & ea, quæ placita ſunt
Deo, cognoſcat; & adiuuanti gratiæ officium
ſui laboris voluntaria deuotione ſubiungat.
Ad illuminandum hominis arbitrium
dicitur, *Deus meus, miſericordia eius* Pſal. 58
præueniet me. Ad adiuuandum refertur,
Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus Pſal. 22.
vitæ meæ. Non autem præueniendo illuminaretur,
ſi non eſſet: nec ſubſequendo adiuuaret,
ſi illuminatum ad aliquid ſibi bonę
cogitationis aut operis eſſe poſſet idoneũ.
Hanc impoſſibilitatem ſermo diuinus oſtẽdit,
vbi ait, *Quis hominum poterit ſcire conſilium*
Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Sap. 9.
Dominus? Cogitationes enim mortalium timidæ,
& incertæ prouidentiæ noſtræ. Timidæ enim
ſunt cogitationes mortalium, non lauda-

bili timore, ſed vituperabili, non bono, ſed malo. A quo nos timore liberauit ille, qui per mortem deſtruxit eum, qui mortis habebat imperium, id eſt, diabolum, vt liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti. Hanc ſeruitutem, de qua nos eripuit, atque libertatem, quam nobis gratis contulit redemptor noſter, euidenter oſtendit, dicens, *Si manſeritis in verbo meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.* (Ioan. 8.) Reſpondentibuſque Iudæis, quòd ſemen Abrahæ eſſent, nec cuiquam vnquam ſeruiſſent, reſponſione ſua ſimul & ſeruitutis eorum mortiferam conditionem, & libertatis, quam ipſe ſuis fuerat collaturus, oſtendit protinus veritatem, dicens: *Amen, amen dico vobis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Seruus non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum. Si ergo filius vos liberauerit, verè liberi eritis.* (Ibid.) Cogitationes ergo mortalium timidæ illæ vtique deſignãtur, per quas peccato ſeruiunt, qui per totam vitam obnoxij ſunt ſeruituti. De qua ſeruitute nos Dei gratia liberatos Paulus edocet dicens, *Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorũ* (Rom. 6.)

mors est. Nunc vero liberati à peccato, serui autē Deo facti, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Ecce quid nobis gratia Dei contulit; timidos liberauit, de quibus scriptura dicit, *Cogitationes mortalium timidæ*: illi procul dubio timori *Sap. 9.*
subiectæ, cui subditos quosdam sermo diuinus sic arguit, dicens, *Illic timuerunt timore, vbi non erat timor.* Hic est timor, quem *Psal. 13.*
sæculi cupiditas ad reatum inijcit, ad suppliciū nutrit. Iste timor illos captiuos possidet, quorum cogitationes rebus implicitas incertis atque instabilibus tenet. Propter quod & ille, qui dixit, *Cogitationes mortalium timidæ*, statim subiecit, *Et incertæ prouidentiæ* *Sap. 9.*
nostræ. Incerta est enim prouidentia, quæ incertis rebus impenditur, & incertæ res, quarum certa possessio non tenetur. Quotidie possumus inuiti amittere, quod in æternum non possumus possidere. Tunc ergo sunt incertæ prouidentiæ mortalium, quando earum rerum amore animus tenetur innexus, quarum aut possessio possessori inuito potest adimi, aut possessioni nolēs possessor auferri. Vnde autem incertæ prouidentiæ insint homini, subsequenter ostēsum est, dicente scriptura, *Corpus enim quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit ter-* *Ibid.*

rena inhabitatio sensum multa cogitātem, & difficile æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore. Postquam ergo nostræ mortalitatis scriptura nobis demonstrauit ærumnam, subsequenter nobis diuinæ gratiam bonitatis insinuat, vt agnoscamus vnde nobis & scientiæ donum, & correptionis atque sanitatis beneficium conferatur. Sequitur autem ille, qui ea, quę in terra sunt, difficile æstimari, & quæ in prospectu sunt, cum labore asserit inueniri, & dicit Deo, *Quæ autem in cœlo sunt, quis in-*
Sap. 9. *uestigabit? Sensum enim tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum tuum de altissimis? Et sic correctæ sunt semitæ eorum, qui in terris sunt, & quæ tibi placent, didicerunt homines, & per sapientiam sanati sunt.* Quid est, didicerunt, & sanati sunt? Quid per sanctum Spiritum & per sapientiam Dei, quæ vtique Christus est, hominibus dicit esse collatum, nisi quia tunc salubriter discimus quid facere debeamus, quando nos misericordia præueniens illuminat, & sanamur, vt quod illa præueniente discimus, eadem subsequente faciamus? Præuenit enim nos dum propitius fit Dominus omnibus iniquitatibus nostris: subsequitur nos, dum sanat omnes languores nostros

Præuenit

Præuenit misericordia liberum hominis arbitrium, dum in nondum benevolente sola operatur exordium bonæ voluntatis; subsequitur, dum benè volenti subministrat auxilium, vt benè operando perueniat ad bonæ voluntatis effectum. Misericordia igitur præueniens cooperaturã sibi hominis voluntatem sola præparat: subsequens autem cooperantem sibi voluntatẽ iuuat. Itaque præueniens in tenebris hominem constitutum gratis educit ad lucem, non solùm admonendo extrinsecùs, sed & intrinsecùs illuminationis gratiam largiendo. Dominus enim illuminat cœcos, faciens scilicet ex infideli fidelem, ex superbo humilem, ex aspero mitem, ex fornicatore castum, ex maleuolo benignũ, ex truculento placidum, ex amatore mundi amatorem Dei & proximi, ex raptore rerum alienarum suarum postmodò largitorem. Sic misericordia Dei præueniente, & in corde hominis mirabiliter operante, qui diuitiis temporalibus carnaliter superbus extollebatur, humilis in timore Dei, pauper spiritu libenter efficitur: & qui asper erat, & inobediens diuinis antea sermonibus repugnauit, ad audiendum verbum mitis & quietus accedit: & qui du-

dum iniustitiæ crudelitatem indigesta crapulatus peruersitate ructauit, esuriens & sitiens satietatem iustitiæ concupiscit. Ita fit, vt pro peccatis etiam lugeat, in quibus antea mortifera delectatione gaudebat: operibus deinde misericordiæ indesinenter insistens, ipse quoque consequatur misericordiam, per quam perueniat ad coronam: fide quoque per caritatem, quæ sancta sunt laudabiliter operante, ad videndum Deum munditiam acquirat cordis, qui cogitationibus pridē sordebat obscenis. Hæc est mutatio dexteræ Excelsi, per quam humanum illuminatur arbitrium: hæc magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius. Sic in nobis Deus præparat adinuentiones suas; quia ipse in nobis præparat, quod in nobis inueniat, dum arcum potentium infirmum facit, & infirmos præcingit virtute: idest, dum in hominibus, quos gratis saluat, præsumptionem humanæ virtutis infirmat, vt se infirmos agnoscant, & adiutorium diuinæ virtutis accipiant. Ista Deus in nobis misericorditer facit, dum pro malis bona retribuit, dum misericordia præueniente malis bona donat, vt ea in nobis misericordia subsequente custodiat. Cùm enim iustificatis ac benè

volentibus præbet auxilium, suis vtique donis subministrat augmentum: & ita cõfirmat quod operatus est in nobis, dum bonam, quam ipse tribuit, voluntatem torpere ac deficere non permittit in nobis. Proinde secundum Apostoli præceptum *Philip.1* cum timore & tremore nostram salutem operamur, scientes quia Deus est, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Neque sic putemus abutendum beneficiis gratiæ, vt absque bonis operibus torpeamus. Ab eis enim gratia profectò discedit, quorũ caritas refrigescit. Audiamus itaque Apostolum gratiæ participem, gratiæ nobis opera demonstrãtem. Ait quodam loco, *Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, vt gratia abundet?* *Rom. 6.* Statimque respondet, *Absit. qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?* Hoc igitur in nobis operatur gratia, vt peccato mortui, iustitiæ viuamus. Ideo rursus idem Apostolus ait, vt æstimemus nos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Gratia itaque diuina in humano arbitrio & mortem salubriter operatur & vitam: mortem scilicet criminum, vitamque virtutum. Ideo Deus dicit, *Ego occidam, & viuere faciam.* *Deut.32*

Sicut ergo cùm viueremus peccato, prauã voluntatem noſtram praua opera ſequebantur: ita nunc accepto beneficio gratiæ, & per hoc mutata in melius voluntate, non viuamus peccato, ſed Deo. Ad hoc enim nobis cùm mortis præiudicio frigidi eſſemus, datus eſt vitalis feruor ſancti Spiritus, quem gratis accepimus, vt per gratiam Dei, & bonum velle, & bonum facere va-
Rom. 11. leamus. Ideo nos Apoſtolus eſſe præcipit Spiritu feruentes, Domino ſeruientes. Non ergo nobis eſt à ſancto labore ceſſandum, quibus diuinæ gratiæ non ſolùm merces promittitur, ſed & auxilium ſuffragatur. Et quia vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem, dignum eſt, vt benè facientes non deficiamus tam ab opere quàm ab oratione. Nec aliquid horum quæ benè facimus, aut voluntatis, aut poſſibilitatis noſtræ viribus aſſignemus; ne inter eos merito ſuperbiæ deputemur, qui ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. quod profectò ſapientia carnis eſt, quæ inimica eſt Deo, legi autem Dei non ſubiicitur: nec enim poteſt. Subſequatur igitur humilis voluntas hominis præcedentem, & comitetur ſubſequentem

misericordiam redemptoris: quæ dum nos præcedit, ea quæ retro sunt obliuiscimur; dum subsequitur, in ea, quæ ante sunt, extendimur. Ac sic ipsa gratia nos & anteriorum appetitum tribuens dirigit, & posteriorum recordationem subtrahens, ab arrepto cursu retardare non sinit. Facit pręcedens vt sequamur ad brauium supernæ vocationis Dei: facit subsequens vt gloriemur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Ipsa facit vt nec cupiditatibus capiamur illecti, nec aduersitatibus succumbamus inuiti. Ita misericordiæ subsequentis opere in quantum mundo mortui efficimur, in tantum Spiritu mentis nostræ magis, magisq. renouamur. Cœlestibus itaque mandatis obediens, quantum adiuuatur homo diuinitus, voluntariis nisibus elaboret. Quòd verò in labore non deficit, quòd rectis gressibus currit; quòd benè certat, quòd fidem seruat, non suæ virtuti deputet, sed dono gratiæ in se ac secum operantis assignet. labori sancto studium bonæ volun-

tatis impendat. quę voluntas tunc bona est, si studium suum diuinæ largitatis munus esse non ambigat. Apostolus quippe Ti-
2.Ti. 2. motheum ad virtutem huius laboris hortatur, dicens. *Labora vt bonus miles Christi*
1.Co.15. *Iesu.* Se quoque amplius cæteris omnibus laborasse testatur dicens: *Abundantiùs illis omnibus laboraui.* Sed vt ostenderet se & fidei donum, & laborandi virtutem diuinę gratiæ munere ac iuuamine consequutum,
1.Tim.1 item dicit, *Qui priùs fui blasphemus ac persequutor & contumeliosus, sed misericordiam consequutus sum.* Opus autem eiusdem miseri-
1.Co.7. cordiæ sic ostendit, dicens, *Consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus à Domino, vt fidelis essem.* Ideo cùm dixisset, dignum se non esse vocari Apostolum, quia
1.Co.15. persequutus esset Ecclesiam Dei, opus in se præuenientis ostendens, ait, *Gratia autem Dei sum, id quod sum.* Et vt ostenderet laborandi quidem donum gratiæ sibi largitate collatum, sequitur & dicit, *Et gratia eius in me vacua non fuit.* Quid est vacua, nisi otiosa? Ideo adiungit, *Sed abundantiùs illis omnibus laboraui. Non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Vt esset igitur Paulus ex infideli fidelis, sola gratia operata est, quæ auersum conuertit, & infideli fidem, cùm infideli-

tatis suæ merito fidem accipere non mereretur, attribuit. Atque ita voluntariè quidem Paulus credidit, voluntariè abundantiùs illis omnibus laborauit, sed & credere & laborare non posset, nisi desuper donum gratiæ in se ac secum operantis acciperet. Vt ergo gratia Paulum nolentem, incredulumque præuenit, vt bonã voluntatem haberet; ita cooperante ipso Paulo bonam contulit, collatamque à se iuuit per omnia voluntatẽ. Labor ergo Pauli propterea fructuosus fuit, quia laborem suum non suis viribus, sed gratiæ Dei, cuius confortabatur iuuamine, tribuebat; sciens quia laboris illius nec conatũ haberet, nec consequeretur effectum, si defuisset & misericordia præuenientis, ac subsequentis auxilium. Laboranti ergo voluntas non deerat, quam gratia non cessabat adiuuare, quæ dederat: & vt Paulus non deficeret in labore, virtutem volenti gratia subrogabat. Talis itaq. voluntas dignè merebatur & per se & pro suo labore mercedẽ, quia & in se & in suo labore non virtutẽ suam, sed diuinę cognoscebat gratiæ largitatẽ. Ideo deniq. omnia, quæ in bono poterat cogitare vel facere; quòd scilicet temperãter vtebatur prosperis, quòd etiam fortiter reluctabatur ad-

uersis, non sibi, sed Deo, à quo confortabatur, humiliter atque veraciter assignabat. Dicit enim quodam loco, *Scio & humiliari,*
Phili. 4. *scio & abundare. Vbique & in omnibus institutus sum, & esurire, & satiari, & abundare & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat.* Omnia ergo Paulus libero arbitrio poterat, sed in eo, qui eum ex alto virtute induerat. De hoc dicit in quodã loco; *In quo*
Colos. 1. *laboro certando secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.* Beatus itaque Paulus nec se misericordia præuentum tacuit, vt fidelis esset: neque suo merito in se Christi gratiam habuit operantem, vt non ipse à sancto labore cessaret, Hoc enim gratia in eo operabatur, vt neque deficiendo fieret torpidus, nec superbiendo ipsi gratiæ esset
Psal. 2. ingratus. Proinde sicut in psalmo salubriter admonemur, seruiamus Domino in timore, & exultemus ei cum tremore, scientes quia Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Maximum est quippe diuinæ gratiæ adiutorium atque beneficium, vt illuminata mens hominis semper cogitet & præuentam se gratuita gratia, & indesinenter adiuuandam virtute diuina. Atque ita fiet, vt Deo largitori bonorum omnium atque custodi seip-

ſum homo competenter humilians & gratias inceſſanter agat, & orare non deſinat. Gratias agat, quia præuentus eſt, vt conuerteretur auerſus, vt illuminaretur cœcus, vt acciperet fidem incredulus. Oret autem, vt ſanetur languidus, & adiutorio gratiæ confortetur infirmus. Ex tota igitur voluntate petat, vt accipiat; quærat vt inueniat; pulſet vt aperiatur ei. Quod nullatenus faciet, ſi voluntatem accipiendi & inueniendi & intrandi non habet. Nec tamen in eo quod petens accipit, quærens inuenit, pulſans ingreditur, ſuis viribus aſſignet petendi, quęrendi, & pulſandi officium, quia licet homo voluntariè petat, pulſet, & quærat, nunquã petens accipere, quærens inuenire, pulſans intrare poterit, niſi ſanctam priùs voluntatem acceperit. Nam quidam, ſicut ſanctus Iacobus dicit, petunt & non accipiunt, eo quod malè petant, vt in cõcupiſcentiis ſuis inſumant. Et de quibuſdam quærentibus ſe dicit Sapientia, *Quærent me, & non inuenient.* Ideo igitur neque illi petentes accipiunt, neque iſti quærentes inueniunt, quia voluntatem terrenis deditã delectationib, gerunt, nec eſt in illis ſapiẽtia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. Vt autem bonum illud ſummum atque in- *Iaco. 4.*

commutabile homo petat & quęrat, præparatur à Domino voluntas ac datur, quia initium petendi, quęrendi, pulsandi non ex corde hominis sed à Deo cõsurgit. Scri-
Prou. 4. ptum est enim. *Omni custodia serua cor tuum, ex hoc enim exitus vitæ.* Seruamus autem cor nostrum, si nos ille seruauerit, cui dicitur.
Psal. 15. *Cõserua me Domine, quoniam in te speraui.* Hinc est, quòd ipse vnigenitus Deus carnis humilitate suscepta compatiens infirmitati-
Ioa. 17. bus nostris, patrem pro nobis orare dignatus est, dicens, *Pater serua eos in nomine tuo,*
Ibidem. *quos dedisti mihi:* & iterum, *Non rogo, vt tollas eos de mundo, sed vt serues eos ex malo.* Nunquã igitur homo congrua custodia seruat cor suum, nisi fuerit Deo custodiente seruatũ. Nisi enim Dominus custodierit ciuitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam. Propter hoc Apostolus Paulus diuinam pacem
Philip. 4 cordibus nostris optat adesse dicens, *Pax Domini, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Iesu Domino nostro.* Et cùm nobis Deus per
Hie. 17. Hieremiam dicat, *Custodite animas vestras:* hoc se beatus Dauid adimplere non posse cognoscens, diuinam poscit animæ suæ
Psal. 27. custodiam, dicens, *Custodi animam meam &*
Psal. 11. *libera me.* Qui rursus ait. *Tu Domine seruabis*

nos, & custodies nos à generatione ista in æternũ. Et vnicuique fidelium diuinam optans impendi custodiam, dicit, *Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus.* Ps. 120. Et vt iugiter gratię diuinæ necessariam nobis sciremus esse custodiam, sequitur & dicit, *Dominus custodiat introitum tuum & exitũ tuum, ex hoc nunc & vsque in sæculum.* Ad hãc indesinenter nos custodientem Dei gratiã refertur, quod in eodem Psalmo dicitur, *Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.* Sicut igitur omnia bona, inter quæ etiam voluntatem habemus, non nisi Deo largiente accipimus: sic omnia, quæ accipimus, non nisi Deo custodiente seruamus. Quęcumque sint enim bonæ vitæ munera in homine, tunc ab illo custodiuntur si bona in eo perseueret voluntas. Sed voluntas ipsa, cuius bonitate cætera bona benè habentur, riteque seruantur, tunc in homine bona, iustaque perseuerat, si eam custodiẽs gratia diuina non deserat. Sicut enim nihil potest in se habere bonæ cogitationis, nisi subueniẽte gratia fiat bona: sic ad custodiẽda, quæ accipit, nullatenus potest sua virtute sufficere, nisi ille, qui eam gratis bonam facit, gratiæ suæ opitulatione seruauerit. Ille verò certus est bonæ voluntatis profe-

ctus, si ea, quæ accipit à Deo, ita vigilanter, sollicitéque custodiat, vt custodiæ diuinæ adiutorium frequentia orationis & studio bonæ operationis exposcat. Ita fiet vt dum oranti auxilium tribuitur, laborans retributione boni operis non priuetur. Veruntamen & orandi & operandi quod bonum est, illis Deus tribuet perseuerantiam, quos prædestinauit ad vitam. Omne quippe datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendẽs à patre luminũ: qui operum suorum æternam habens præsciẽtiam, non solùm quæ daret, sed etiam quæ tribueret incommutabili dispositionis suæ consilio præparauit. Ideo non aliter implet disposita quam disposuit implenda. quia sicut dispositionis diuinæ ordinatio semper habuit, sic ordo rerum in diuinis operibus currit: in quibus sunt vniuersæ viç eius, misericordia & veritas, quarum vna malis bona tribuit, altera bonis malisque digna retribuit: vna iustè coronat, iustéque condẽnat, altera gratuita bonitate iustificat: quia quisquis gratia præueniente accipit iustitiã, non nisi eadem subsequente peruenit ad coronam. Ista si fratres nostri secundum doctrinam suam, Deo adiuuante, percipiãt, nunquam conabuntur disputationibus suis

sic humani arbitrij virtutem infirmam defendere, vt gratię Dei conuincantur aduersantia sapere: cùm potius omnes, qui vitæ desiderant fieri æternæ participes, oporteat sanctorum Patrum diuinitus inspiratis informari & adhærere sententiis. qui gratiæ diuinæ sic illuminati sunt dono, vt indubitanter assererent in hominis voluntate nihil bonę cogitationis oboriri, nisi quod beneficio gratiæ præuenientis infunditur, nihil in melius augeri, nisi quod subsequẽtis iuuamine roboratur, nihil benè consummari, nisi quod eadem operante atque opitulante perficitur. Hęc itaque catholicorum Patrum Apostolicis institutionibus tradita permanet in Ecclesiis sine aliqua dubitatione doctrina, quam Græci, Latinique põtifices, sancti Spiritus infusione firmati, vno atque indissonabili semper tenuere consẽsu. In qua beatus Augustinus indutus virtute ex alto, abundantiùs illis omnibus laborauit: non autem ipse, sed gratia Dei cũ illo. Ipsius enim ministerio Dominus vberiorem huius rei fidelibus suis instructionẽ præbuit. Quippe adhuc ipso in corpore cõstituto Pelagiana hæresis aduersus gratiam Dei mortiferis ausibus rebellauit. Nec defuit in vita benignitas miserantis Dei, quæ

militem ſuum ſpiritalis gratiæ armis tanto fortiùs præcingeret, quãto acriùs aduerſus eandẽ vaſa iræ diabolus inſtigaret. Proinde memoratus Dei pontifex turrim fortitudinis ipſam gratiam tenens, & exinde cũcta hoſtilium machinamenta telorum cœleſtis iuuaminis virtute confringens, non ſolùm ipſe de hoſte victoriam referẽs triũphauit: quin etiam poſteris certandi & vincendi ordinem, ſi quando victa prauitas recidiuo auſu infandum caput erigere niteretur, oſtendit. Senſum quippe Chriſti habẽs, tam gratię Dei quàm humani arbiirij & officia diſcreuit & merita, ſemper diuinis humana ſubiiciens, & veraciter docens, diuinitus homini & gratuitò iuſtificationis donum, & bonæ voluntatis exordium, & plenum tribui glorificationis effectum. Hunc legat omnis, qui ſalutem æternam adipiſci deſiderat, humiliter orans miſericordię dominum, vt eundem ſpiritum intelligentiæ legens accipiat, quem ille accepit, vt ſcriberet: & eandem illuminationis gratiam adipiſcatur, vt diſcat, quam ille adeptus eſt, vt doceret. Miramur autem non abſque magna triſtitia iſtos fratres noſtros, qui gratiã Dei, quantum intelligi datur, ignorantes euacuare contendunt, hanc ſibi ſimilitudi-

nem ineptam reperisse, qua dicunt ita esse gratię Dei donum, tanquam si quis det mutuas pecunias, accepto ideo pignore, quod nisi custodierit, debitum accipere non possit. Sed hanc similitudinẽ quisquis ad Deũ refert, proculdubio aut fallere conatur, aut fallitur. Deus enim noster, parabola proposita, simile dixit esse regnum cœlorũ homini patri familias, qui proficiscens famulis suis pecunias congrua multiplicandas negotiatione commisit. Vbi tamen sic se ostendit dedisse pecunias, vt nullum se pignus diceret accepisse. Quinimo beatus Paulus in se loquentem gerens, à quo nobis sciebat pecuniam datam, ab ipso pignoris quoque gratiam testatur indultam. Ait enim: *Qui sumus in hoc tabernaculo ingemiscimus grauati, eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus.* Ephesiis quoque scribens, idem pignus his verbis insinuat: *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Vt ergo in custodienda, multiplicandaque Domini nostri pecunia non essemus pigri, sed prouidi, spiritali sumus pignore præmuniti. Hoc pignus sine dubio seruus ille non ha-

2. Cor. 4

Ephes. 1.

buit,qui acceptam Domini pecuniam multiplicare neglexit. Deus ergo gratuito munere cui voluerit pecuniam suam, pignusque largitur. Cęterum nos nec ei aliquid dedimus, pro quo pignus acciperemus. Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei? neque pignus illi pro pecunia dedimus. Sed & pignus & pecuniam ipso nobis tribuente habemus. quo pignore nos custodiente, non perdimus quod habemus: à quo etiam iugiter adiuuamur vt pecunias quas accepimus commoda negotiatione multiplicare possimus. Illum verò beati A-
Rom. 9. postoli locum, vbi de Deo dicit, *Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat*, meliùs accipimus, si hoc nō ad interrogationis sensum, sed ad conclusionem sententiæ referamus. Agebat enim beatus Paulus Apostolus de gratuita misericordia, qua Deus, quos vult sine meritis saluat, & de iusto iudicio, quo cæteros irreprehensibili æquitate condemnat. Vbi primùm de paruulis loquens Esaü & Iacob, ipse sibi proposuit quæstionem ex quibus sine aliquo propriorum duntaxat operum merito, quia dum nondum nati fuissent nihil egerant boni vel mali, cùm ambos reatus originalis peccati teneret obstrictos, vni per indebitam mise-

misericordiam gratis est impensa dilectio, alteri per debitum iudicium iustè retributa damnatio. In hac igitur quæstione ipse sibi quod aduersitas inferre posset obiiciens. *Quid ergo*, inquit, *dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum?* Statimq. respõdet, *absit*. Respõsionemq. suam legalis testimonij probatione confirmãs ait, *Moysi enim dicit, miserebor, cui misereor, & misericordiã præstabo, cuius miserebor.* Ad explicandam quoque promissionis suæ sententiam, sic conclusit: *Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Soluta verò quam de paruulis proposuerat quæstione, hominũ quoq. iam ratione vtẽtium voluntates sola Dei miseratione conuerti, subiuncto Pharaonis ostẽdit exẽplo. Ait namque. *Dicit enim scriptura Pharaoni, Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vniuersa terra.* Geminamque sententiam, quam de paruulorum atque maiorum gratuita saluatione protulerat, vna conclusione firmauit, dicens, *Ergo cuius vult miseretur, & quem vult obdurat.* Vt autem hoc diceret, legalibus se fultum non nesciebat eloquiis, quibus Deum, & Moysi dixisse, Miserebor, cui misereor, & de Pharaone dixisse, quod eius cor obduraturus esset, nouerat conti-

neri. Denique vt agnoſcatur hæc ſententia non ex obiectione propoſita, ſed ad concluſionem ſuperioris propoſitionis illata, poſt eandem concluſionem ipſe ſibi beatus Apoſtolus hunc ſermonem contradicentis obiecit, *Dicis itaque mihi: quid adhuc quæritur? Voluntati eius quis reſiſtit?* Solent enim homines in tenebris propriæ cæcitatis extantes, cùm audiunt gratia Dei præueniri atque immutari hominum voluntates, videntque ſe pro tenebroſi cordis peruerſitate culpari, excuſationi ſuæ de iuſta Dei voluntate iniuſtum captare ſuffragium, vt exinde maius recipiant punitionis augmentum. Accuſant enim Deum, à quo gratiam non accipiunt: & ſeipſos excuſant, qui Deũ iuſtum vitio ſuæ iniquitatis offendunt. Ipſi ſuis manibus inferunt plagas, ac medico nõ dubitant irrogare calumniam, tanquã cauſa occiſionis propriæ non in illo ſit, qui ſeipsũ interficit, ſed in eo, qui minus ei ſalubri curatione ſubuenerit. Medicina quippe non mortis, ſed curationis eſt cauſa: cui vtique non rectè mors adſcribitur, ſi peſſimo vulneri, quod ſibi homo intulit, minimè præbeatur. Iuſtitiæ quippe eſt, ſi vulneratus ille relinquatur, vt mortem, quam ſibi ſpontaneis operibus adſciuit, inueniat: miſeri-

cordiæ autem, si ab eo medicus mortis perniciem beneficio gratuitæ orationis excludat. Tanto ergo iniquiùs medici benignitas infamatur, quanto minus spontanea pernicies hominis seipsum vulnerantis attenditur: quam si in se querulus peccator intuens disceret, non diuinam voluntatem ad excusationem suæ iniquitatis opponeret, sed humiliter misericordiã postularet. Apostolus ait, *O homo tu quis es, qui respondeas Deo?* Vbi non sicut aliqui putãt, beatus Paulus in responsione deficit: sed cordis obdurati superbiam vtili satis increpatione cõpescuit. Dicens enim, *ô homo tu quis es?* admonuit, vt seipsum peccator superbus attendens, nec aliquid in suis operibus, quod Deo placeret, inueniens, à quo sibi videbat benè viuẽdi manare præceptum, ab ipso in humilitate contriti cordis exoraret auxilium: sciretque sibi tantummodo succensendum, quicquid cogitatione vel operatione peccaret: voluntatemq. ac facultatem in fide, & caritate, iustè sanctéque viuendi, numquam homini nasci ex homine, sed diuinitus tribui gratuita largitate. Quæ voluntates hominum malas præueniendo mutat in bonas, vt impiis & iniquis peccata dimittat: easdemque bonas voluntates ad-

iuuando subsequitur, vt iustitiæ coronam benè viuentibus reddat, quam non in hoc sæculo, sed in futuro fidelibus suis largiturus est Dominus, dum vasis misericordiæ gratiam largietur, & vasa contumeliæ æterno semper arsura deputabit incendio. In quibus vasis misericordiæ atque contumeliæ, multum sensus istorum fratrum à veritate discordat, quibus videtur ipsos esse vasa misericordiæ, qui Ecclesiasticæ siue sæcularis militiæ habent in hoc sæculo dignitatem; clericos verò & monachos, vel quoslibet laïcos vasa esse contumeliæ. Minus enim attendunt Dei bonitatem, quæ vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, à vasis iræ atque contumeliæ gratuita dilectione discernit, in illuminatione cordis, hoc est in fide, spe, & caritate consistere: in quibus qui perseuerauerit vsq. in finẽ, hic saluus erit. Ob hoc beatus Paulus non cuiquam sæculari, siue Ecclesiastica prædito dignitate, sed omni operanti bonum, gloriam & honorẽ, & pacem testatur donari posse: & de vasis quæ in domo magna sunt loquens, non ait quia potior quemquam dignitas vas honoris efficiet, sed honorem verum mundatis asserit largiendum. Sic enim dicit: *In magna autem*

2.Tim.2

domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea & fictilia: & quædam quidem ſunt in honorẽ, quædam vero in contumeliã. Si quis autem emundauerit ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum. Beatus quoque Petrus oſtendit per miſericordiam Dei ſecundum quã vaſa miſericordię appellantur, quicumque ſaluantur, non dignitatem temporis in hac vita, ſed donum regenerationis in fide, ſpe, & caritate conferri. Ait enim: *Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per magnam miſericordiam regenerauit nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti à mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis, in vobis qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem in ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis, modicum nunc, ſi fieri poteſt per triſtitiam in variis tentationibus, vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior ſit auro, quod per ignem probatur, & inueniatur in laudem & gloriam & honorem, in reuelatione* Domini *noſtri Ieſu Chriſti: quem cùm non videritis, diligitis, in quem nũc quoque non videntes creditis, credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & honorificata, recipientes finem fidei veſtræ ſalutem animarum.* Videtis paſtorem ſanctum ouibus, quas ab 1. Pet. 1.

ipso principe dominoque pastorum alendas accepit, salubria spiritalis doctrinæ pabula prouidentem. Nempe ostendit, quia Deus hîc per magnam misericordiam suam in suis fidelibus operetur, scilicet regenerationẽ, non in spem sæcularis aut Ecclesiasticæ cuiuspiam transitoriæ dignitatis: sed in spem vitæ æternæ: nec in hæreditatem Imperialis, Pontificalisue militiæ, sed in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatã & immarcessibilem: neque affectandam in terris, sed cõseruatã in cœlis: nec in eos, qui sæcularis aut Ecclesiasticæ dignitatis adipiscuntur temporaliter culmen, sed in eos, qui in virtute Dei custodiuntur per fidem in salutem, non vtique iam perfectè concessam in hoc sæculo, sed paratam reuelari in tempore nouissimo, *In quo*, inquit, *exultabitis*: statimq. vitæ præsentis insinuans qualitatẽ, intulit: *Modicum nunc, si fieri potest, per tristitiam in variis tentationibus*. Cuius verò vtilitatis causa hæc fidelibus accidant, subsequenter insinuans, *Vt probatio*, inquit, *vestræ fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignẽ probatur, & inueniatur in laudem & gloriam, & honorem*. Quando verò sit huius honoris & gloriæ speranda collatio, mox aperit, *in reuelatione*, inquiens, *Iesu Christi*. Quod

etiam vas electionis insinuans dicit, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo: Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* Quantum ergo pertinet ad huius temporis vitam, constat quia in Ecclesia nemo Pontifice potior, & in sæculo nemo Christiano Imperatore celsior inuenitur. Sed non ideo quilibet Episcopus vas misericordiæ putetur in gloriam præparatum, quia Pontificali militia fungitur: sed si pro grege sibi credito sollicitus semper inuigilet, prædicet verbum, instet opportunè, importunè, arguat, obsecret, increpet, in omni patientia & doctrina, nec sibi dominatum superbus vsurpare contendat; sed Apostolicis informatus eloquiis exemplũ se cunctis exhibeat: nec si vllius altitudinis collatum sibi gaudeat temporale fastigium, sed si humili corde fidelibus præbeat bonæ conuersationis exemplum. Clemẽtissimus quoque Imperator non ideo est vas misericordiæ præparatum in gloriam, quia apicem terreni principatus accepit: sed si in imperiali culmine recta fide viuat, & vera cordis humilitate præditus, culmen regiæ dignitatis sanctæ religioni subiiciat: si magis in timore seruiat Deo, quàm in tumore

Synod. Parif. an. 829. Lib. I. cap. 23.

Addit. II. Capitul. cap. 21.

dominari populo delectetur: si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem: si se magis diligendum quàm metuendũ cunctis exhibeat: si subiectis salubriter consulat: si iustitiam sic teneat, vt misericordiam non relinquat: si præ omnibus se sanctæ matris Ecclesię Catholicę meminerit filium, vt eius paci atque tranquillitati per vniuersum mundum prodesse faciat suum principatum. Magis enim Christianũ regitur ac propagatur imperium, dum Ecclesiastico statui per vniuersam terram cõsulitur, quàm cùm in parte quacumque terrarum pro temporali securitate pugnatur. Nõ ergo per quãlibet sæculi aut Ecclesiæ dignitatem, sed per fidem, quæ per dilectionẽ operatur, vnusquisque vas in honorem dono Dei miserantis efficitur. Non enim saluator noster beatos voluit nuncupari habentes sęcularem aut Ecclesiasticam dignitatem, sed pauperes spiritu, mites, lugentes, esurientes, sitientesque iustitiam, misericordes, mundos corde, pacificos, & qui persequutionem propter iustitiam patiuntur. Nec Abraham patrem nostrum tẽporales honores vel diuitiæ ad Dei amicitiam perduxerunt: sed quia credidit Deo, reputatum est illi ad iustitiã, & amicus Dei

appellatus est. Nec pauperem Lazarum, ærumna paupertatis & famis afflictum, ab çterna requie inopia atque ignobilitas temporalis exclusit: sed virtutem, quam diuinitus Abraham diues accepit, vt in diuitiis pauper spiritu sanctè viueret; eandem accepit Lazarus, vt afferens fructum cum tolerantia translatus ab Angelis in sinum Abrahæ perueniret. Hoc autem ideo factum est, quia secundum sæculum alia copia Abrahç diuitis, alia Lazari pauperis videbatur inopia: cæterum secundum Deum, & paupertatem sanctam cum Lazaro communem Abraham diues habuit, & diuitias sanctus cũ Abrahã Lazarus pauper indiuisa cõmunione possedit. Deus enim pauperes elegit in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod promisit diligentibus se. Ipsa fide diuites fiunt omnes, qui scientes quia præterit figura huius mundi, mortui peccato, viuentes autem Deo, non in dignitate tẽporali, sed in cruce Domini nostri Iesu Christi cum Apostolo gloriantur. Sæcularem quippe, siue Ecclesiasticam dignitatem, possunt & vasa misericordiæ, & vasa contumeliæ temporaliter adipisci, quia ista bonis sunt malisque communia: in cruce autem Domini Iesu Christi vera-

citer gloriari, proprium eſt vaſorum miſericordiæ, quæ præparauit Deus in gloriam, quæ & vocauit non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex Gentibus. Iſta vaſa veraciter Chriſti
Gal. 5. eſſe beatus Paulus intimat, dicens: *Qui autẽ ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.* Quiſquis hoc diuina illuminatus miſeratione cõſiderat, nullatenus audebit quoſlibet laicos, quantacumq. ſæculari præditos dignitate, mundi contemptoribus clericis ac monachis ſanctè viuentibus præponere: vt illos vaſa contumeliæ appellet, à quibus diuinæ gratiæ dono mũdum ipſum contemptum videt atque calcatum; & illos pro temporali poteſtate putet eſſe vaſa miſericordię, quos manifeſtum eſt in culmine ſæculi conſtitutos, id eſt mundi huius religioſos principes, mundi contemptorib. nõ ſolùm Epiſcopis, ſed etiã monachis, Chriſtianæ religionis obtentu, ſeipſos veraciter atque laudabiliter ſubdidiſſe. Ergó ne quiſquã Chriſtianus poteſt ita vas miſericordię dicere imperatorẽ Cõſtantinum, vt vaſa contumeliæ Antonium appellet, & Paulum? Nonne ſi ipſe beatæ memoriæ Auguſtus Conſtantinus humanis rebus hactenus intereſſet, tam noxiam ſui nominis laudem inter maximas contume-

lias deputaret? Aut beatum imperatorem Theodosium sic potest quisquam vas misericordiæ dicere præparatum in gloriam, vt Ioannem Thebæum monachum à vasis misericordiæ segreget, & vas in contumeliam factum peruersus affirmet: cùm ipse gloriosissimus Imperator, cui Deus fidei merito, quam ipse donauerat, etiam indomitas subdidit gentes, tantam dicatur memorato viro Dei honorificẽtiam detulisse, vt nullatenus illarum præsumeret subire conflictus, priusquam fuisset Prophetica illius responsione firmatus? Ergò ne tantùm virum religiosissimus Imperator vas contumeliæ fuisse credebat, in quo sic Deum humiliterque consuleret, & per quem sibi Deum vera respondentem ipso rerum effectu testante protinus agnouisset? Quis vero neget beatos Episcopos Innocentiũ Romanum, Athanasium Alexandrinum, Eustachium Antiochenum, Gregorium Nazianzenum, Basilium Cæsariẽsem, Ambrosium Mediolanensem, Hilarium Pictauiensem, Constantinopolitanum Ioãnem, Aurelium Carthaginensem, Augustinum Hipponensem, cæterosque pontifices, qui Ecclesias Dei vigilantissimè gubernantes, aut nascentibus, aut iam natis hæreticis ha-

bitante in se sancto Spiritu restiterunt, nec veteres lupos Ecclesiastico gregi permittentes irrepere, nec nouos perniciosè intra ouile dominicum latitare; quis inquam istos neget vasa misericordiæ, quæ Deus præparauit in gloriam? Sed quis vsque adeo diuinæ fidei & caritatis inimicus, vt Paulũ, Antonium, Ioannem, Hilarionem, Macariũ, aliósq. similis vitæ ac sanctitatis monachos, in quibus & rectæ fidei veritas, & sanctæ conuersationis refulsit integritas, vasa contumeliæ non metuat appellare? Absit ab omnibus Christianis, vt talia de bonis seruis Dei credant. Quotquot spiritu Dei aguntur, hæc indignè non solùm de monachis, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, sed & de laïcis coniugatis rectè credentibus, rectéque viuentibus suspicantur. Diuersus est quidem seminis fructus, quod hominis filio seminante, terra bona fœcundo sinu suscipit nutriendum: nec tamen centenus solus, sed & sexagenus, & tricenus, vt in horreum congregetur, Deo nunc interiùs incrementum largiente nutritur. Dicit enim
Esai. 56. Deus per Prophetam, daturum se spadonibus, id est, virginibus, in ciuitate sua, & in muro suo honorem & locum meliorem

quàm filiis & filiabus. Sed & ipse in suo Apostolo loquens, honorem congruum continentiæ viduali & còniugali pudicitiæ, bonitatis suæ largitate concessit, dicente Paulo, *Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.* 1.Tim.5 Et rursus, *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.* Hebr.13 Itáne Apostolus, qui in magna domo alia dicit esse vasa in honorem, alia in contumeliam, honorari viduas, coniugatosque pręciperet, si eos inter vasa contumeliæ deputaret? Vasa quidem esse in honorem omnes, qui spretis facultatibus in fide & caritate deseruiũt, nullus audet negare fidelium. Sed quis vasa contumeliæ dicere audèbit illos, quibus ad dexteram constitutis ob hoc dicturus est Dominus, quia eum in suis minimis esurientem sitientemque pauerunt, vestierunt nudum, susceperunt hospitio peregrinum, visitauerunt infirmum, & in carcere constitutum? Quis istos omnes audeat dicere vasa facta in contumeliam, quos ipse figulus ituros in vitam testatur æternam? An fortè isti monachos & laïcos deuotè Domino in suis gradibus ac professionibus seruientes, in hoc tantùm sęculo vasa esse contumeliæ dicunt, quia eos affici contumeliis, tribulationibusque perspi-

ciunt ? Sed talia sentientes illa statim sequetur absurditas, vt ipsos primitus beatos Apostolos, gregis scilicet dominici gloriosissimos arietes, vigilantissimosq. pastores, vasa contumeliæ appellare cogãtur. Quos enim certiùs in Christi domo fratres isti vasa contumeliæ secundum suam sententiam nuncupabunt, nisi quos pro nomine Christi scriptura testante contumelias cognouerit pertulisse? Audiant igitur beatum Paulum Thessalonicensibus hæc lo-
1. Theff. 2. quentem, *Nam ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit, sed antè passi & cõtumeliis affecti, sicut scitis, in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Euan-*
2. Cor. 12. *gelium Dei, in multa sollicitudine.* Corinthijs quoque scribens, ait, *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis pro Christo.* Et vt contumelias in hoc sæculo perpeti omnib. sanctis nouerint esse commune, audiant quid etiam de cæteris Apostolis liber ipse testatur, quem de actibus eorum Lucas Euangelista cõscripsit. Ibi quippe memoratur, quod Iudæi Apostolos in custodiam publicam missos, & Angelo ianuas carceris aperiente dimissos,

ruſus adducentes cæde macerauerūt, cæſiſque denunciauerunt, ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Vbi ſanctus Lucas cum gaudio eos contumeliam paſſos, his verbis inſinuat, *Illi quidem gaudentes ibant à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Chriſti contumeliam pati.* Act. 5. Sed forſitan dicent ideo beatos Apoſtolos vaſa contumeliæ non fuiſſe, quia illæ contumeliæ, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, ſemina fuerunt futuri honoris gloriæ, quia per illas cōtumelias nec veritate fidei, nec ſanctæ conuerſationis virtute priuati ſunt. Agnoſcant ergo illos eſſe vaſa contumeliæ, non qui in ſæculo contumelias perferunt, ſed qui intra Eccleſiam corporaliter poſiti, quam magnam domum appellat Apoſtolus, aut rectæ fidei contraria pertinaciter vſque in finem ſentiunt, aut ſanctæ conuerſationis abiiciunt inſtituta: ſimulq. cognoſcant ſecundum beati Pauli ſententiam, quia ſi quis ſe mundauerit ab iſtis, in quocunque gradu, in quocunque honore, in quacunque fuerit profeſſione poſitus, erit vas in honore ſāctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum, recepturus futuræ retributionis beatitudinem ſempiternam ab illo iudice, qui in hoc ſæ-

culo, quibus vult, gratuitam iustificationẽ donat, & iustificatis per fidem adiutorium gratiæ subministrat, quos in beatitudinem regni cœlestis donata glorificatione Angelicæ æqualitatis inducat.

B. FVLGENTII EPISCOPI RVSPENSIS,

De Veritate prædestinationis & gratiæ

Lib. III.

IAM nunc de illis, quos Deus prędestinauit in adoptionem filiorum, ordo suscepti operis cogit disputari: quos secundum veræ fidei regulam sanctarum scripturarum auctoritate firmatam, non solùm ad prẹmiũ glorificationis, sed etiam ad gratiam iustificationis, nec solùm ad æternam beatitudinem, quæ non mutatur, verùm etiam ad fidem, quæ per caritatem operatur; neque ad æterna tantùm prẹmia, sed etiam ad bona merita gratuita bonitate Dei ante mundi constitutionẽ in Christo prẹdestinatos, & huius prædestinationis

destinationis beneficio secundum propositum vocatos & iustificatos, nullus debet ambigere Christianus. Quisquis enim veritatem prædestinationis diuinæ negare cõtendit, mutabilem Deum sine dubio prædicat, cui temporalium actuum humanorum temporalem cognitionem peruersus assignat. Nam si Deus incommutabilis est, quod dubitandum non est, omnia futura ex æternitate incommutabiliter nouit, & omnia opera sua incommutabili ordinatione disposuit. Nec potuit esse dispositionis eius aliquando mutatio, vbi dispositorum sine initio manet æterna cognitio. Proinde apud Deum sicut nunquam defuit futurarum præscientia rerum, sic nunquã defuit sempiterna & incommutabilis operum vel donorum prædestinatio futurorũ. Apud ipsum quippe, in quo æterna incommutabilitas & incommutabilis æternitas manet, sicut inchoandarum rerum scientia nunquam potuit inchoari, sic mutabilium operum nunquam potuit æterna dispositio commutari. Deus itaque sicut nunquam futurarum rerũ fuit inscius, ita nec misericordiæ aut iudicij sui fuit ignarus: sed sicut semper omnia futura & bona & mala præsciuit, sic omnia opera gratiæ

atque iustitiæ suæ incommutabili prędestinatione disposuit. Magna quippe altitudo sapientiæ & scientiæ Dei. Quibus diuitiis plenus, omnia futura & scienter cognouit, & sapienter prçordinauit. Cui vtique non inconuenienter dicitur: *Ecce tu Domine cognouisti omnia nouissima & antiqua.* Et quem veraciter futura opera sua iam fecisse beatus prędicat Isaïas dicens, *Qui fecit quæ futura sunt.* Futura quippe opera sua eo iam fecit, quo incommutabiliter facienda disposuit. Vnde rectè quicquid facturus est, iam ab ipso factum dicitur, in cuius operibus faciendis æterna dispositio & incommutabilis inuenitur. Virtus enim & sapientia Dei ex æternitate incommutabiliter omnia futura nouit, irreprehensibiliter vniuersa opera sua futura disposuit. Sic omnia quæ disposuit, irreprehensibiliter fecit. Non mutat Deus prædestinata, quia sapiẽtia eius non fallitur, aut reprehenditur in dispositione: & perficit Deus prædestinata, quia virtus eius non impeditur aut superatur in opere. Hinc est, quòd Deus noster, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas, & cui veraciter misericordiam & iudicium cantat Ecclesia, quia nõ solùm omnia opera sua, quæ vtique bona sunt exquisita in

Psa. 138.

omnes voluntates eius, sed etiam quædam hominum & angelorum opera mala quã-uis in tempore facienda, ipse tamen incommutabilis & æternus incommutabili atque perenni cognitione præsciuit, non solùm ea dispofuit, quæ ipse gratis quibus vellet donaret vt bonus, verùm etiam illa, quæ & bonis & malis redditurus esset vt iustus. Prædestinauit ergo gratis iustificandos impios, & glorificandos iustos, quos præueniret & subsequeretur misericordia eius. Hi sunt secundum propositum vocati, hi sunt, quos Deus præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius. Fieri autem à quo, nisi ab illo, qui eos Abrahæ promisit? cui Abraham confortatus fide gloriam dedit, plenissimè sciens quia quæcumque promisit, potens est & facere? Ipse itaque quos prædestinauit, fecit & facit conformes imaginis filij sui, qui est fidelis in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. De his Apostolus dicit, *Quos prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & glorificauit.* Rom. 8. Omnes isti prædestinati sic vocantur vt iustificentur, sic iustificantur, vt glorificentur. Ac per hoc

prędestinauit quos voluit, & ad opera bona, & ad præmia sempiterna: prædestinauit ad vitam bonam, prædestinauit ad vitam æternam: prædestinauit ad fidem, prædestinauit ad speciem; prædestinauit adoptandos in sæculo, prædestinauit glorificandos in regno: prædestinauit per gratiam faciendos primogeniti fratres, prædestinauit per gratiam perficiendos eiusdem vnigeniti cohæredes. Hæc omnia sicut in se continet, prædestinationis æternitas, sic implet prædestinantis Dei misericordia, & iusta maiestas. Neque enim ignarus futurorum vnquam esse potuit filiorum, qui vnico filio, quem sibi coæternum ac sine initio genuit, prædestinationis fratres præparauit. Nobis gratis gratiam præparans, gratis gratiam donans, quos iustificaret eligens in ipso ante mundi constitutionem, non ex humanis meritis, sed ex gratuito suæ proposito voluntatis: voluntatem suam bonam faciens causam iustificationis nostræ, non iustitiam nostram inueniens
Ephes. 1. causam voluntatis suæ. Testatur enim Apostolus, quia Dominus elegit nos in Christo ante mundi constitutionem,

Et vt ostenderet nos non ex operibus meruisse eligi, sed electionis dono bona merita percepisse, continuo subiunxit, dicens, *Vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius.* Hæc electio fuit in æterna Dei præparatione, quæ per eius gratiam perficeretur in tempore. Hæc electionis æterna præparatio, ipsa est diuina prædestinatio: in qua dignè totum gratuito beneficio diuinæ bonitatis adscribitur, quia sola ibi erga nos miserantis Dei caritas inuenitur. Ideo subsequutus Apostolus, hoc nobis euidenter inculcans, ait, *Qui in caritate prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum.* Et vt totũ ex solo proposito bonæ voluntatis Dei descendere doceret, adiecit: *Secundum propositum voluntatis suæ.* Et vt hoc propositum bonæ voluntatis Dei gratuitum esse monstraret, sequutus adiecit; *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.* Prædestinatio vtique filiorũm Dei ad hoc vtiliter non solùm cognoscitur, verùm etiam prędicatur; vt in omnibus bonis humanæ voluntatis & operis, dum diuina prædestinatio in æterna gratiæ præparatione cognoscitur, eiuſ-

dem prædestinationis effectus in ipsa gratiæ donatione nihilominus agnoscatur: ac per hoc in ista filiorum Dei adoptione, quam Deus & prædestinando præparauit ex æternitate, & vocando, ac iustificando largitur in tempore, gratia Dei glorificetur, & ipsa laudetur. Elegit enim nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius. Non ergo quos eligeret, aut sanctos, aut immaculatos inuenit, aut inueniendos esse præsciuit: sed vt sanctos & immaculatos faceret, ante mundi constitutionem elegit. Non ergo nos ideo elegit, quia sancti & immaculati futuri eramus, sed vt sancti & immaculati essemus. Et ideo nos in caritate prædestinauit, quia, vt nos prædestinaret, gratuitæ nobis effectum caritatis impendit. Prædestinauit autem nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, non secundum meritum, aut voluntatis, aut operationis nostræ, sed secundum propositum voluntatis suæ. Et quoniam gratis à Deo hanc adoptionem filiorum accepimus, à quo gratis electi sumus, vt sancti & immaculati essemus, ideo in his omnib.

laudem gloriæ gratiæ Dei beatus Paulus insinuat: vt omnis, qui eiusdem gratiæ illuminatur munere, & verum gratiæ donum ex æternitate prædestinationis intelligat, & æternam Dei prædestinationem ex dono gratiæ spiritalis agnoscat. Cuius prædestinationis ita manet æterna firmitas & firma æternitas, non solùm in dispositione operum, verùm etiam in numero personarum: vt nec de illius numeri plenitudine quispiam salutis æternæ gratiam perdat; nec extra illius numeri quantitatem ad donum salutis æternæ perueniat. Deo enim, qui scit omnia, antequam fiant, sic non est incertus prædestinatorum numerus, sicut dispositorum operum dubius apud eũ nõ inuenitur effectus. Apud se habet certissimum numerum prædestinatorum ille, qui eos in adoptionem filiorum per Christum prædestinauit, quia in mensura & numero & pondere cuncta disposuit. Ipsos enim promisit Abrahæ dicens, *Respice in cœlum, & numera stellas, si potes dinumerare eas, & dixit, Sic erit semen tuum.* &, *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Genes.15
De his dicitur Danieli Prophetæ, *Et in tempore illo saluus erit populus tuus omnis, qui in-* Dan.12.

uenietur scriptus in libro. Ipsis vtique saluator
Luc.10. noster ait, *Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* De his in libro sancti Danielis
Dan.12. dicitur, *Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Isti spiritaliter intelliguntur in Psalmo, vbi di-
Ps.146. citur de Deo: *Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Proinde qui numerat multitudinem stellarum, non potest suorum ignorare numerum filiorū. Illi ergo numero nec aliquis additur, nec aliquis demitur; quia secundum propositū voluntatis suę Deus sanctos suos prædesti-
Ps.113. nauit, de quo scriptum est, *Quia omnia quæcunque voluit, fecit.* Ita nemo potest eius mutare prædestinationem, sicut nullus potest eius vincere voluntatem. Quòd si numerus ille certus non est apud Deum, aut diuina scientia fallitur, aut voluntas diuina mutatur, aut diuina virtus aduersitate qualibet superatur. Quòd si aliquid horum soli possunt impij dicere, aut fortè nec impius aliquis audet horum dicere aliquid, nemo diuinam prædestinationem neget: quandoquidem illius Dei prędestinatio vera prorsus asseritur, cuius scientia irreprehensibilis, & voluntas incommutabi-

lis, & virtus insuperabilis inuenitur. Ad hanc prædestinationem pertinet & gratuita iustificatio redemptoris, & iusta redditio iudicis. Ad hanc prædestinationem pertinet misericordia, quam Paulus consequutus est vt fidelis esset, & corona iustitiæ, quam reddet ei Dominus in illa die iustus iudex. Non solùm autem Paulo, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Omnes enim, quos Deus prędestinauit in adoptionem, gratis hîc iustificantur ex impiis: quia Christus pro impiis mortuus est: & omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati per gratiam ipsius. Quibus sicut per misericordiam præparauit gratuitum iustificationis donum, ita per iustitiam præparauit æternæ iustificationis præmium. Opus itaque gratiæ in omnibus prædestinatis gratuita misericordia inchoatur, & iusta retributione perficitur. Prædestinauit ergo Deus sanctos suos, & ad gratiam vitæ bonæ, & ad gratiam vitæ æternæ. Præparatam gratiam donat Deus, vt homines iustificentur, & benè viuant, & vitam æternam pro rectè factis accipiant. Ideo autem & ipsa vita ęterna gratia Dei ab Apostolo dicitur, quia gratis homini-

bus vita bona datur. Præparauit autem Deus etiam malis ignem æternum : illis vtique, quos iustè præparauit ad luenda supplicia, nec tamen prædestinauit ad facienda peccata. Prædestinauit enim Deus quod diuina æquitas redderet, non quod ***

Cætera desunt.

B. FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS,
De Trinitate, ad Felicem Notarium,
LIBER VNVS.

VONIAM me, fili cariſſime Felix, fidei calore ſucccenſus ſæpiùs percunctaris, quo modo de ſancta Trinitate, quæ Deus eſt, credere debeas, vel qualiter poſſis fidem catholicam, atque orthodoxam contra hæreticorum errores, præſertim quorũ ſocietate frueris, Domino auxiliante defendere, ac per hoc eorũ inſidias euitare: neceſſarium tibique commodum duxi tuis petitionibus reſpondere. Sed vtinam tam congruè ac conuenienter, quàm mihi eſt velle. Ipſa ſcilicet incommutabilis Trinitas, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri, ad annunciandum ſe & ſermonem rectum & fidem ſinceram tribuat, quatenus ſancto deſiderio tuo ſtu-

dio discendi flagranti ad plenum satisfacere valeam. Illam itaque fidem crede sincerissimæ menti tuæ nos velle notescere, per quam iustificati sũt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres coronati: quam hactenus per totum orbem sancta tenet Ecclesia, cuius splendor credentium mentes illustrans æternæ vitæ facit esse participes. Quæ vsque nunc per successionum seriem in cathedra Petri Apostoli Romę vel Antiochię, in cathedra Marci Euangelistæ in Alexandria, in cathedra Ioãnis Euangelistæ Ephesi, in cathedra Iacobi Hierosolymæ, ab Episcopis ipsarum vrbium prædicatur. Coge ergo Arrianos, Donatistas, Nestorianos, Eutychianos, Manichæos, & reliquas heresеôn pestes hisce communicare Ecclesiis, quibus Apostoli præsederunt: non consentiunt, quia per prauitatem fidei ab Ecclesiæ vnitate diuisi in parte esse voluerunt. Vnde & Ioannes Apostolus ait. *Ex nobis exierunt,*
1. Ioa. 2. *sed non erant ex nobis. Quod si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum.* Ex nobis vtiq. exierunt, quia se ab Ecclesiæ vnitate corde insanissimo separauerunt. Non erant ex nobis, scilicet prædestinatis, & ad æternam videlicet vitam electis. Non erant quippe
Ioan. 15. ex his de quibus Dominus dicit. *Ego elegi*

vos, & posui vos vt eatis, & fructum plurimũ afferatis, & fructus vester maneat. Sed nec in Abrahæ semine benedicũtur, secũdũ quod Dominus ad Abraham ait: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* & Apostolus subnectẽs adiungit: *Nõ in seminibus, quasi in multis: sed in semine tuo, quod est Christus.* Cùm omnes gẽtes in Christo & per Christum in vnitatem fidei benedici mereantur; hæretici non sũt benedicti, quia non habent vnitatem fidei, sed erroris pastu saginati, per superbiam facti sunt non filii Dei, sed filii diaboli. Vnde & obscuratos habentes cordis oculos, nequeunt cernere totum mundum sanguine Christi redemptum, & in fidei vnitate concordem, secundum quod de primitiua Ecclesia designatur: *Erat illis,* inquit, *cor vnum & anima vna in Deum.* Sic totus mundus redemptus, sic totus mundus in cunctis gentibus nuncupatur redemptus. *Et timebunt gentes,* inquit, *nomẽ tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.* Et iterum: *Omnes gentes quascunque fecisti, venient & adorabunt corã te Domine.* & rursum. *Commemorabuntur,* inquit, *& conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ: & adorabunt in conspectu eius vniuersæ patriæ gentium. Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.* Quid infe-

Gen. 26 Gal. 3. Act. 4. Psal. 101 Psal. 85. Psal. 21.

lices dicãt, qui præcisi ab Ecclesia Dei, corde impœnitenti ipsi Ecclesiæ contradicunt; & dum eandem, quæ tunica Domini est inconsutilis, scindere nituntur, ipsi faciliùs scissi sunt? Hi percunctentur singillatim. Ille dicit sanguine Christi se esse redemptũ. Ergo solùm pro Arrianis, aut tantùm pro Donatistis effusus est sanguis Christi? Absit. Non sic dicit Veritas. Non sic dicit Deus ad
Gen. 29. Abraham: *In semine*, inquit, *tuo benedicentur omnes gentes*. Non vna gens, sed omnis. Nõ illa & illa, sed cunctæ. Sed neque in diuer-
Ephe. 5. sas fides, sed in vna: dicente Apostolo, *Vna fides*. In vna scilicet fide saluantur credentes: per vnitatem fidei Ecclesia catholica habet cor & animam vnam in Deum. Hæc fides recta, quæ facit diuersa corda creden-
Rom. 1. tium vnum esse, Pauli Apostoli ore laudatur. *Gratias*, inquit, *ago Deo, quia fides vestra adnunciatur in vniuerso mundo*. Fides vna, quæ in totum mundum adnunciatur, ipsa laudanda ac prædicanda est. Accipe fidem, in qua iam olim renatus es credens in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Pater filius non est, filius pater non est, Spiritus sanctus nec pater nec filius. Et cũ tres sint, quod est, rogo, nomen vnũ patris & filii & Spiritus sancti, in quo nos oporteat bapti-

zari, nisi illud scilicet nomen Deitatis, quod triplicari non potest? Quamuis enim dicamus patrem Deum, filium Deum, Spiritũ sanctum Deum, tamen non dicimus tres Deos, quia scriptum est: *Audi Israel, Dominus Deus tuus vnus est.* Vnus est igitur Deus in natura, non in persona: quia alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti. Pater à nullo est genitus, filius à patre est genitus, Spiritus sanctus à patre filioque procedens est. Pater non sibi est, sed filio: filius non sibi est, sed patri: spiritus alicuius est adspirantis: ergo ad patrem filiumque refertur. Ista itaque relatiua nomina Trinitatem faciunt. Essentialia verò nullomodo triplicātur. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus sanctus. Pius pater, pius filius, pius Spiritus sanctus. Iustus pater, iustus filius, iustus & Spiritus sanctus. Omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens & Spiritus sanctus. Et tamen non dicimus nec tres Deos, nec tres bonos, nec tres pios, nec tres iustos, nec tres omnipotentes: sed vnum Deum, bonum, pium, iustum, omnipotentem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Vbi est vna natura, essentia, vel substantia. Quodlibet enim

Deut. 6.

de his nominibus in illa sancta summaque Trinitate dixeris, vnum idemque significat. Non est diuersa Patris & Filij & Spiritus sancti essentia. Quòd si esset, nec veraciter filius à patre gigneretur, nec Spiritus sanctus à patre filióque procederet. Sed quia verus est filius, id est de essentia patris genitus, verus est & Spiritus sanctus, à patre filioque procedens. Quòd si filius aut Spiritus sanctus alterius generis sunt quàm pater; nec filius veraciter patris est, quem extraneum facit differens essentia. Similiter nec Spiritus sanctus à patre, filióq. procederet, quod dementis est dicere: quia sancta scriptura & filium à patre genitum, & Spiritum sanctum à patre procedentem, fideli manifestat narratione. Ergo sunt tria quædam coæterna, consubstantialia, coessentialia. Sed cùm quęreretur à patribus & diceretur, Quid tria? nec essentias, nec substantias, nec naturas dicere ausi sunt: ne aliqua fortè diuersitas crederetur essentiarum, aut naturarum, aut substantiarum: sed dixerunt tres personas, vnam essentiã: vti vna essentia declararet Deum vnum; tres autem personæ sanctam Trinitatem ostenderent. Nec hoc dicimus, quòd tantummódo Deus Trinitas sit, & non vna quæque

quæque persona. Nam & Pater solus Deus est, & Filius solus Deus est, & Spiritus sanctus solus Deus est. Solus dico, quia pater non est filius, & filius non est pater, & spiritus sanctus non est pater aut filius. Ceterùm Trinitas, inseparabilis, incommutabilis, infinita, non recipit tres Deos, sicut non recipit tres essentias, aut substantias, aut naturas. & idcirco nullatenus dicendus est filius in id quòd æqualis est patri, aut creatus ex aliquo, aut de nihilo substitutus: quia quod est pater, hoc genuit, Deus Deum, lux lucem, incommutabilis incommutabilem, infinitus infinitum, æternus coæternum. Similiter & de spiritu sancto credimus; quia hoc est quod ille à quo procedit. Videamus igitur deinceps, vtrum hæc quæ diximus sanctarum scripturarum testimonijs adprobemus. Primùm etiam quærendum est si Deus Trinitas sit. *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Et rursum, *Venite, descendamus*, inquit, *& confundamus ibi linguas eorũ.* *Nostram* verò, &, *descendamus*, pluralitatem personarum, non Deorum insinuat. Similiterque Abrahæ visio trium virorum, & vnius Domini deprecatio, &, *pluit Dominus à Domino super Sodomam & Gomorrham sul-*

Genes. 1.

Gen. 11.

Gen. 19.

phur & ignem à Domino. Et, *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*: Et, *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum*. Quid aliud hęc quàm Trinitatem ostendunt? Apertiusque sanè Do-
Matt.28 minus in Euangelio, *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus san-*
Matt.17 *cti*. Et rursum, *Facta est vox de cœlo dicens, Hic est filius meus dilectus: ipsum audite*. Iden-
Ioan. 1. tidemque ait, *Vidi spiritum Dei descendentem, & manentem sicut columbam in ipso*. En habes in breui alium esse patrem, alium filium, alium spiritum sanctum: alium & alium in persona; non aliud & aliud in natura. & id-
Ioan. 10 circo, *Ego*, inquit, *& pater vnum sumus*. *Vnũ*, ad naturam referre nos docet: *Sumus*, ad
1. Ioan. 5 personas. Similiter & illud: *Tres sunt*, inquit, *qui testimonium dicunt in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum sunt*. Audiat Sabellius *sumus*: audiat *tres*, & credat esse tres personas, & non sacrilego corde blasphemet, dicendo ipsum sibi esse patrẽ, ipsum sibi filium, ipsum sibi spiritum sanctum: tanquam modo quodam seipsum gignat, aut modo quodam à seipso ipse procedat: cùm hoc etiam in naturis creatis minimè inuenire possit, vt aliquid seipsum gignere valeat. Audiat scilicet & Arrius

vnum, & non differentis filium dicat esse naturæ: cùm natura diuersa vnum dici nequeat. Filius itaque clamat, *Ego & pater* *Ioan.10*
vnum sumus, &, *Qui me videt, videt & patrem.* *Ioan.14*
Et Apostolus de eo, *Qui cùm in forma Dei,* *Philip.2*
inquit, *esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* &, *Propterea*, inquit in Euan- *Ioan.5.*
gelio, *quærebant Iudæi Iesum interficere: quia non solùm soluebat sabbatum; sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Et Arrius blasphemo spiritu contradicit: Non sunt vnum, non sunt æquales, quia ipse filius de se dicit, *Pater maior me est*, & missum *Ioan.14*
sese sæpenumerò à patre testatur. O infelix error, pestiferaque doctrina, ignorans dispensationem hominis ob salutem generis humani temporaliter factam! Rogo, secundum quid maior est pater filio? secundum substantiam, an secundum potentiã, an secundum bonitatem, an secundum incorporalitatem, an secundum æternitatem? Si innascibilis Dei patris vnigenitus Deus imago est; perfectæ atque absolutæ in eo substantiæ veritas inest, per quam efficitur esse eum imaginem veritatis. Potens est pater: sed si infirmus est filius, imago iam non est potentis. Bonus est pater: sed si in diuersi generis diuinitate filius est, boni

imaginem mali natura non reddet. Incorporeus pater est: sed si filius secundum spiritum circumscriptus est corpore, iam incorporei non est forma corporeus. Aeternus est pater: sed si filius non est coæternus, temporaliter patri nomen paternitatis accessit: & iam non omnia per Verbum facta sunt, quia reperitur tempus ante Verbum anterius, quando pater fuerit sine filio. Sed imaginem Dei patris Verbum, & omnia per ipsum facta scriptura euidenter declarat. An fortè ad hoc impiæ professionis suæ sensum propagat, vt spiritum sanctum bonum quidem, sed filium meliorem, & patrem optimum esse credat; aut spiritum sanctum potentem, sed filium potentiorem, & patrem potentissimum sensu sacrilego adstruat; aut sanctum spiritum iustum, sed filium iustiorem, & patrẽ iustissimum blasphemando edoceat? Ergo non tenetur sub vnius Dei professione: sed Ethnicorum more plurimorum Deorum cultui mancipatur: dum Deum patrem maiorem, filiúmque minorem, & spiritum sanctum plusquam minorem, pręsumptione temeraria suspicatur. Deum maiorem, & Deum minorem habeat error eorum, qui Israël esse nolunt, nec obturatis auribus

audiunt: *Audi Israël Dominus Deus tuus Deus Vnus est*: & illud, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Sed ne fortè cæcato corde filium, aut spiritum sanctum Deum esse non credant, & more Iudæorum blasphemantium Deum esse abnegent; sacrarum litterarum testimoniis conuincantur. *Quorum patres*, inquit Apostolus, *& ex quibus Christus secundum carnem, qui est benedictus Deus in sæcula.* Et rursum Ioãnes Apostolus: *Vt simus*, inquit, *in vero filio eius Iesu Christo. Ipse est Verus Deus, & Vita æterna.* Et de Spiritu sancto Ioannes Euangelista: *Spiritus*, inquit, *Deus est.* Et Apostolus dum Spiritum sanctum inhabitatorem Ecclesiæ diceret: *Nescitis*, inquit, *quia membra vestra tẽplum est Spiritus sancti? Glorificate & portate Dominum in corpore vestro.* Et in actibus Apostolorum. *Anania*, inquit Petrus, *cur tẽtauit cor tuum Satanas mentiri te Spiritui sancto?* Et paulo post subiungit; *Non es hominibus mentitus, sed Deo.* En habet filium Deum, Spiritum sanctum Deum. De patre quòd Deus sit, non opus est adprobare, quem ille sine ambiguitate Deum credit. De filio autem, vel de Spiritu sancto omnis pene hoc sancta scriptura resonat: sed pro breuitate sermonis pauca inde decerpsimus. Mi-

Deut.6. *Matt.4.* *Rom.9.* *1.Ioan.5* *Ioan.4.* *1.Cor.6.* *Act.5.*

norem autem, aut missum filium secundũ id credimus, quod & Apostolus ait, *Misit* Galat. 4 *Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Factum autem ex muliere, idest de virgine Maria natum: quia ille qui erat natus ex patre sine initio, de matre nascendo accepit certum temporis initium. Qui etiã *cùm in forma Dei esset*, inquit Apostolus, *non* Philip. 2 *rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit se vsq ad mortem; mortẽ autẽ crucis.* Qui cùm in forma Dei, ait, esset, idest cùm substantia Deus esset, nõ rapuit Deitatem, quam naturaliter habebat cũ patre: sed semetipsum exinaniuit, id est, nõ in id quod Deus est, & æqualis patri, generi humano apparuit: sed homine adsũpto, nõ Deo cõsumpto, in vnitate personæ, & in hoc mundo apparuit, & passiones sustinuit, & affectiones humanas quas decuit & voluit sine vitio transcurrit. Secundum hanc formam humanam non est æqualis patri, dicente Ioan. 14 ipso, *Pater maior me est.* Secundum illam verò qua æqualis est patri, ait: *Ego & pater* Ioan. 10 *vnum sumus.* Secundum formam humanã, venit in mundum peccatores saluos facere: secundum diuinam, in mundo erat, & mũ-

dus per ipsum factus est. Et idcirco duas substantias, siue naturas, siue formas (quodlibet de his dixeris, idem est,) credere nos oportet in vno filio Dei; vnam profectò Dei, alterã hominis: vt credatur Deus verus, & homo verus vnus filius Dei: ne sicut Nestorius, hominem ex virgine Maria natum quartam personam introducentes, à Trinitate excidamus: neque vt Eutyches, hominem verum non credentes, filiũ Dei sine hominis adsumptione, id est vnius substantię esse credamus: aut certè ex duabus substantiis vnam fieri potuisse substantiam arbitremur. Quia filius Dei, vt diximus, in vnitate personæ suæ totum hominem adsumpsit, id est animam rationalem, & carnẽ: secundum quod dictum est per Prophetã, *Ecce Virgo in Vtero accipiet, & pariet filium, &* Esai. 7.
Vocabitis nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Homo igitur & Deus est, qui de Maria natus est: homo & Deus est, qui creuit ætate: homo & Deus est, qui cruci adfixus est, qui etiam resurrexit, cælosque ascendit, sedetque ad dexteram patris. Et quamuis propter vnitatem personæ, Deus homo sit, & homo Deus sit: tamen secundum hominem Deus dicitur crucifixus, Deus dicitur passus, Deus

dicitur mortuus. Nam secundum id quod Deus est, impassibilis, immortalisque ritè creditur. Ergo manet in Christo vtraque natura veritatem seruans: ita vt nec humana in diuinam translata desinat esse homo, nec diuina in humanam transferatur, & desinat esse Deus. Sic igitur vt vna genita, creata altera: vna intemporalis, altera temporis: vna sine initio, altera cum initio. Et quamuis illa genita & intemporalis ad patrem & Spiritum sanctum pertineat: temporalis tamē & creata nullomodo: quia reuera quicquid naturæ est patri, gignendo dedit filio: quicquid naturæ ex tempore aut extrinsecùs accessit filio, non redundat ad Patrem, neque ad Spiritum sanctum. Et cùm sit vna substantia tota Trinitas, non ad totam Trinitatem homo Christus pertinet, nisi tantùm ad filium. Nec enim fas est credere, patrem aut spiritum sanctum hominem adsumpsisse, aut secundum hominem passos fuisse. Spiritus autem sanctus, quanquam minor nusquam in scripturis reperiatur, tamen missus euidentissimè reperitur scriptus. Pro qua re sibimet hęretici collum ligant, & coarctato ac potius suffocato intelligentiæ suæ spiritu, creatorem suum sanctum spiritum non agnoscūt, dum eum

creaturam esse definiunt. Si creatura esset, creator vtique esse non posset; quia creatura creaturam non format de nihilo. Et cùm in Genesi hominem Deus ad imaginem suam dicat esse formatum, & Iob sese à sancto spiritu narret esse plasmatum. *Spiritus*, inquit, *diuinus qui finxit me*: liquidè claret cooperatorem esse patri ac filio spiritum sanctum, & in hominis formatione, & in Angelorum similiter substitutione, secundum illud Psalmographi, *Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum*. Si Deus est, si creator est, si baptismum consecrat, quare missus dicitur? Missus quippe in eo, quòd super Christum in columbæ specie venerit in flumine: quòd supra Apostolos venerit in igne. Ipsa quippe apparitio missio est. Nã vbi mittitur, qui vbique est? *Spiritus*, inquit, *Domini repleuit orbem terrarum*. Et rursum: *Domine, quò ibo à Spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si ascendero in cælum, tu ibi es: & si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas in directum, & habitauero in nouissimo maris: etenim illic manus tua deducet me, & continebit me dextera tua*. Nihil scilicet prætermissum est mundi, vbi non præsentiam totius Trinitatis esse monstraret. Quo modo

Genes. 1.
Iob. 33.
Psal. 32.
Sap. 1.
Psal. 138

filium credimus missum secundum hominem, ita missum spiritum sanctum propter columbam vel ignem. Sed filius adsumptum hominem propter hominem ita suæ personæ coniunxit, vt esse semper habeat, nec vnquam desinat, aut aliquando finem accipiat. Spiritus verò sanctus ita columbam, vel ignem: vt factæ illæ visiones ex tempore esse postea desinerent. En habes propter quid dicatur missus spiritus sanctus. Sed iam satis sint ad corroborandam fidem tuam hęc pauca quæ diximus, quia pater & filius & spiritus sanctus vnus Deus sit. Non est certè creata natura, non terra, neque aqua, neque aër, neque ignis. Ex his enim elementis animalium compacta sunt corpora. Non est certè spiritus inrationalis, sicut est in pecoribus, neque spiritus rationalis, sicut est in hominibus, aut angelis: sed est Deus Trinitas immutabilis, creans omnia per bonitatem suam, creatus à nemine. Quis itaque potest, vt dignum est, & vt se habet illa infabricata forma, à qua fotmata sunt vniuersa, vel mente percipere, quanto magis eloquio proferre, nisi quòd ita creditur ac dicitur Trinitas Deus? Hęc autem Trinitas increata, creaturæ suæ indidit Trinitatis qualia-

cumque vestigia. Sic enim scriptum est, quòd omnia in numero, in mensura, & *Sap. 11.* pondere disposuerit. Omne scilicet corpus, siue paruum, siue magnum sit, & numerum habet pro quantitate partium, & mensuram habet, & pondus. nec esse possit numerus sine pondere; aut mensura sine pondere, & numero. Vbicumque enim fuerit vnum horum, sine duobus esse non potest. Sed ecce in corporeis rebus facilè adprobatur pondus, numerus, & mensura: quomodo in incorporeis rebus reperiri queat, videamus. Igitur in anima hominis memoria inest, consilium, & voluntas. Hoc enim cogitas quod vis, quod etiam memoria tua continet. Voluntas enim tua amor tuus est. Hoc enim recordaris, quod amando in cogitatione tua adducis. Tria sunt, memoria, consilium, & voluntas quam diximus esse amorem, & inseparabilia sunt, & vnum sunt, & alterum sine altero esse nequit. Quidam etiam Patrum eleganter hæc tria inesse dixit animæ, cùm Deũ oraret. *Meminerim te, intelligam te, diligam te:* & in his Dei imaginem esse docuit. Imago quippe Dei humana anima, non genita, sed creata, non æqualis, sed similis. Hæc propterea breuiter insinuaui caritati tuæ, etiã

in rebus creatis aliqua signa esse illius summæ Trinitatis: vt euidenti ratione pateat, quantus sit error hæreticorum: vt cum in rebus creatis & Trinitas & vnitas sit, ipsam Trinitatem quæ Deus est, in vnitate naturæ esse non credant. Huius scilicet æternæ atque incommutabilis Trinitatis potentia creata sunt omnia. Sed excellentiorem, ac primam in creaturis ortam reperimus rationalem Angelorum naturam, de Dei sui dono beatam, & per liberum arbitrium beatificatam non iugiter adhærentem. Ex quibus quædam pars Angelorum, nolens sui creatoris facere voluntatem, ab eius cõtemplatione deiecta seruatur in iudicio punienda, Petro Apostolo dicente, *Deus*
1. Pet. 2. *Angelis peccantibus non pepercit: sed catenis inferni detractos in tartarum tradidit in iudiciũ reseruari cruciandos.* Meritò quippe pœna ignis æterni in perpetuum punientur: quia si voluissent in sua perseuerare beatitudine, suffragabatur eis vtiq. voluntas libera. Per quã voluntatem ad seipsos, non ad Deum conuersi, effecti per superbiam tenebrosi, & in huius aëris ima detrusi, seruantur in iudicium puniendi. nullum in eis voluntatis bonæ remansit vestigium. Illi autem, qui seruauerunt id quod facti sunt per idem li-

berum arbitrium, Deo scilicet creatori suo incessanter adhærentes, per id quod steterunt gratia Dei beatiores effecti sunt: sic etiam vt voluntas eorum, nec velle habeat peccare, nec posse. quoniam quamuis mutabiles facti fuerint per naturam, immutabiles sunt facti per gratiam. stabiles etiam & certi de sua beatitudine nullatenus amittēda, fruuntur Deo, cuius contēplatione beati sunt. Planè ex duplici eos esse substantia adserũt magni & docti viri, id est ex spiritu incorporeo, quo à Dei contemplatione nunquam recedunt: & ex corpore, per quod ex tempore hominibus apparent: adprobantes hoc ex illo loco Psalmi vbi dicit, *Qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros suos ignem vrentem.* Corpus ergo æthereum, id est igneum, eos dicunt habere: Angelos verò malos, id est dęmones, corpus aëreum. Ergo post lapsum malorũ, & stabilitatem bonorum, placuit omnipotenti Deo aliam condere creaturam rationalem, libero arbitrio exornatam, per quã numerus ille Angelorum de cœlo labentium qui perierat, suppleretur, hominum dico primorum, secundum animam ex nihilo, secundum corpus ex limo substitutorum: secundum animam; rationalem & *Psal.103*

immortalem: secundum corpus verò, si non peccasset, immortalem; si autem peccasset, mortalem: talem scilicet quod mori
Rom. 8. posset, dicente Apostolo, *Corpus quidem mortuum est propter peccatum*: quoniam pœna peccati mors inflicta est corpori. Excepta enim spiritus morte in id quod deseritur à Deo, hanc etiam accepit in carne: quia sicut vita est animæ, beatè viuere, id est frui Deo: ita mori, est corpore ab anima deseri. Harum mortium disparem pœnam expertus non esset, si non peccasset. Factus itaq. homo rectus, & ad imaginē Dei sui secundum rationem & intellectum fictus atque formatus, legem accepit, quam non transgrediendo beatus esset, quoniam habebat liberum arbitrium, vt posset bonus esse si vellet: non quidem sine gratia Dei, qua ipsa regebatur voluntas, vt vellet; & tamen in potestate eius erat ipsam gratiam deserere cùm voluisset. Quia voluit, & peccauit, ob hoc etiam meritò damnaretur in æternum, atque omnis stirps eius in perpetuum cum Angelis præuaricatoribus puniretur, nisi gratia superueniret per Iesum Christum Dominum nostrum. Ipsius enim mors humanum genus à potestate diaboli liberauit; quod quadam iustitia Dei ei tra-

ditum fuerat possidendum, & dominabatur in eis vt in filiis diffidentiæ, sicut Apostolus ait. Ergo mors Christi, quam sine peccato suscepit, vitam tribuit peccatori. Suscepit hominem vnigenitus Dei, & Verbum caro factum est, qui inter Deum & homines mediatoris fungeretur officio: vt quia per liberum arbitrium reuerti ad Deũ minimè poteramus, per Deum hominem factum reuerti possimus. Per hunc mediatorem à diabolo gratis occisum ipse diabolus auctor mortis amisit quos idem mediator iudicio iudicauit occulto. Non igitur glorietur homo de meritis suis: sed qui gloriatur in Domino glorietur. Quid enim habet, quod non accepit? quòd si accepit, quid gloriatur quasi nõ acceperit? Sic enim ipse Dominus ait. *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.* Liberatio nostra in eius arbitrio, in eius sita est voluntate. *Quoniam ira in furore eius, & vita in voluntate eius*, ait Psalmographus. Vnde quòd damnatur reus, suis deputet meritis; quòd liberatur, gratiæ redẽptoris. Nec hoc dicimus, quòd liberum arbitrium perdiderit humanum genus. Habet enim, antequam liberetur gratia saluatoris, ad malum non ad bonum procliue. Quapropter ipsum liberum ar-

Ephes. 5.
Ioan. 8.
Psal. 29.

August. Enchir. cap. 32. bitrium gratia Dei liberatur vt bonum velit & possit. Ita enim quidam ex Patribus « ait, quòd gratia Dei præueniat nolentem, « vt velit; subsequatur volentem, ne frustra « velit. Ac sic homo antequam sit fidelis, habet liberum arbitrium ad malum: habet fidelis liberum arbitrium & ad bonum, gratia Dei scilicet liberatum. Non vtique immeritò: vt pro malo opere pœnam,& pro bono vitam consequatur æternam. Gratiã igitur quam primus homo habebat ante peccatum, & gratiam, qua nunc redimuntur homines à massa damnata peccati, qui-

August. de corr. & gratia, c. XI dam discernens sic ait. Prima est enim, vt habeat homo iustitiam si velit. secunda ergo plus potest, qua etiam fit vt velit, & tan- « tùm velit, tantòque ardore diligat, vt car- « nis voluptatem contraria concupiscentem « voluntate spiritus vincat. Nec illa quidem « parua erat qua demonstrata est etiam po- « tentia liberi arbitrij: quoniam sic adiuua- « batur, vt sine hoc adiutorio in bono non « permaneret, sed hoc adiutorium si vellet « desereret Hæc autem tanto maior est, vt « parum sit homini per illam reparare perdi- « tam libertatem: parum sit denique, non « posse sine illa vel apprehendere bonum, vel « permanere in bono si velit, nisi etiam effi-

ciatur

ciatur vt velit. Quid igitur in hac gratia prius est nisi fides, quæ nos ductura est ad speciem, vt scilicet id quod credimus videamus? Hanc etiam fidem non accipiet homo, nisi baptizatus fuerit in nomine Trinitatis: vt fidelis effectus, sciat quid vel vnde petat, quærat & pulset vt inuenire valeat: Domino in Euangelio admonente, Mat. 7.
Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis, Non introducuntur nisi fideles, nisi baptizati fuerint in nomine Trinitatis. Nec omnes tamen qui baptizantur fideles salui erunt: quoniam reuera multæ hæreses hoc Trinitatis baptismo gloriantur, & eodem modò vt Ecclesia Catholica baptizari videntur: sed magno errore tenentur, dum fidei vnitatem scindunt, & toto orbi communicare nolunt: ac per hoc meritò damnabuntur. Nihil ergo eis prodest tingui in nomine Trinitatis, qui ipsum nomen deitatis indiuiduum diuidere temeraria præsumptione nituntur. Sanè cùm compuncti corde ad Ecclesiam Catholicam humili pietate reuertuntur, non in eis iteratur baptismus quem iam acceperunt; sed per impositionem manus Ecclesiæ Catholicæ conciliantur. Quoniam sic custoditur illa sententia

Matth. 28. Domini, *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* vt quamuis foras Ecclesiam, aut certè in Ecclesia à malo peruerso sacerdote secundum hanc regulam baptizentur, in eis nullatenus iteretur. Fides quippe, quæ per dilectionem operatur, à sancta Ecclesia Catholica habetur. Quam hæretici nullatenus habere probantur: quia reuera fides sola non sufficit, nisi Deum credens diligas Deum, præceptisque eius obedias. Obedire præceptis eius est non facere malum, & facere bonũ; pugnare contra diabolum, qui cursum nostrum ad Deum tendentem impedire momentis singulis nititur. Vnde iuxta Apostolum, 1. Pet. 5. *tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: cui resistendum est in fide fortiter. Et licet quamdiu in hoc mundo mortaliter viuimus, sine peccato esse non possumus; tamen ne vllis criminibus implicemur, vt ad eius seruitium redeamus, & vasa eius effecti, rursum incipiat habitare in nobis. Quæ sint criminalia peccata, & scriptura diuina, & mundanæ leges publicè puniunt: sed & conscientia tua quæ ab alio non vult pati non nescit. Sed si fortè post baptismum aliquibus criminibus inuoluti sumus, non pigeat pœnitentiam agere, &

contrito corde & corpore à Deo indulgentiam postulare. Nam qui sibi peccata impunè videntur committere, dum fortasse aliquas eleemosynas in pauperes faciunt, multum falluntur. Nesciunt enim quòd opus misericordię primum sit, seipsum Deo offerre, & sic in alio misericordiam facere. Sic enim scriptura ait: *Miserere animæ tuæ placens Deo.* & iterum: *Qui sibi nequam est, cui bonus?* Ergo faciendæ sunt eleemosynæ: sed antè sunt vitia relinquenda. Multũ igitur differunt ab his, qui vestem suam cãdidam seruauerũt, qui tales vt renati sunt, auxiliante Domino, vsque ad finem exitus perseuerant: quibus quotidiana oratio sufficit ad soluenda minima delicta, quæ in hoc corpore mortali subripiunt; de quo se Apostolus liberari exoptat dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Nam & Dominus in Euãgelio tres fertilitates terræ ostendit, id est tres gradus bonorũ in Ecclesia demõstrauit, tricesimũ, sexagesimum, & centesimum. Vnde & arca Noe, quæ significauit Ecclesiam, bicamerata, tricamerataque fuit: significans, vt diximus, tres gradus, aut ordines: quos tractatores Ecclesiæ ad coniugatos, continentes,

Eccl. 30.
Eccl. 14.
Rom. 7
Matt. 13

& virgines retulerunt. Tricesimum scilicet ad coniugatos, sexagesimum ad continentes, centesimum ad virgines. Ita etiam Ecclesia catholica in his gradibus constituta est: vt quamuis tres sint gradus, multæ tamen differentiæ meritorum. Neque enim aut omnes virgines æqualiter accipiũt præmium regni cælorum, aut omnes continẽ-
1.Cor.3. tes, aut omnes coniugati: sed *Vnusquisque propriam mercedem accipiet*, ait Apostolus, *secundum suum laborem*. Et quantum amplius alius alio obediens Deo fuit, tantum amplius mercedis accipiet. Et quæ erit ista merces, vel præmium, nisi ipse Deus præ-
« mium virtutis erit? Dixit quidam. Is qui
« virtutem dedit, qui dedit certãtibus victo-
« riam, ipse procul dubio erit corona. Quod intelligimus, tantum amplius alio in illa vita Deum videbit, quantum amplius in hac vita eum dilexit, præceptisque eius obediẽs fuit. Sed & in ipsa carne resurgẽtium mortuorum multæ erunt differentiæ claritatis,
1.Cor.15 dicẽte Apostolo, *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarũ. Stella enim ab stella differt in claritate, ita erit & resurrectio mortuorũ.* Igitur quæcumq. corpora aut ignis cõsumpsit, aut bestia deuorauit, aut aqua absorbuit, illo momento tẽporis atq. in ictu oculi

resurgent, in sexu vnusquisq. quo mortuus est. masculus itaque in masculino, & fœmina in fœminino. Quod verò resurgãt mortui, Dominus in Euangelio ait. *Non legistis quod dicit Dominus ad Moysem de rubo, Ego Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.* & subnectens adiungit. *Non est Deus mortuorum, sed viuorum.* Omnia enim viuunt ei & iterum: *Tunc omnes,* inquit, *qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & resurgent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionem iudicij.* Nam & alibi misericordiæ opera numerans, bonos & malos redarguens, hos dicit ire in supplicium æternum. Bonos etiam suscipiet gaudium sempiternum; vbi cum Deo suo sine fine regnabunt: & de sua stabilitate securi, nihil eos indecens delectabit. Vbicumque enim eorum spiritus erit, protinus in cœlo nouo & terra noua. Malos autem suscipiet ignis æternus, quos in perpetuũ cruciabit. Vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Ideoque, carissime, satagendum est, & iugiter Dei misericordia imploranda, vt sobriè, piè, iustè viuamus in hoc sęculo, quatenus possimus cælorũ peruenire in regnum.

Luc. 20. *Ioan. 6.* *Matt. 25*

EPISTOLA VICTORIS AD B. FVLGENTIVM Episcopum.

DOMINO *beatißimo, & Apostolicis meritis coæquando, sancto Patri Fulgentio Episcopo, Victor. Desideratæ rei diuinitus attributū tempus aduenit, quo nostra petitio sortiatur effectum. Nefas enim fuerat, vt is qui ad respondendum callidæ machinationi beatitudinem tuam frequenter ipse petieram, differrem volentem: quòd apud honestißimos mores mendacio plerunq. deputatur, quidquid differendo promittitur. Sed hoc sicut nobiscum vestra beatitudo meliùs recognoscit, non voluntate factum est: sed spatiū regionum diuersarum impedimentum detulerat, quibus huc atque illuc in cassum ducimur. Vbi nulla salutis æternæ vitæ vtilitas inuenitur: sed potius ab ipsa futuræ vitæ vtilitate exquirenda, mens diuersis occupationibus auocatur, vt cùm tempus est, diabolici timoris instinctu, aliquid quod ad salutē æternam proficiat, quisque nostrum minimè agere*

permittatur. Induimur enim diuersis cupiditatibus ac desideriis huius mundi, quæ subitò tanquam fumus euanescunt: & insanabiliter sæcularibus illecebris sic nostra deseruit intentio, vt tanquam si immutabiliter in hoc mundo viuamus, sic de futura æternitate, aut vitæ aut mortis periculo, quod vtrimque est, minimè cogitemus: sed hoc tantum satagimus, quod in præsenti cognoscimus nostris desideriis adfuturum. Quantacunque enim vtilitas nostræ voluntati adcrescat, parum esse putamus, secundum illam B. Cypriani sententiam: Quid aliud in mundo quàm pugna aduersu diabolum quotidie geritur? *Et paulo pòst sequitur:* Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exaspe-rat, inflat superbia, vinolentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abscindit. *& cætera. peruidens vir venerabilis tantis animam inimici iaculis quotidie vulnerari: vnde non virtus propria, sed sola diuina poterit eruere misericordia. Propterea lacrymabiliter exoramus, vt pro nobis cum omnibus illis quos Domino acquisisti, ac mundanis squaloribus erutos ad spiritalem vitam conuerti fecisti, eius pietatem exorare digneris, vt nobis misericordiæ suæ lumen ostendat, vt non sumat vindictam de peccatis nostris, vt in delictis nostris non moriamur,*

Lib. de mortalitate.

vt exuamur à laqueis & compedibus inimici, vt non se gaudeat lucrasse animam, quam Dominus suo sanguine redemit. Sed hoc enixißimè obsecramus, vt nostram supplicationem tuis precibus iustis, nostrosque gemitus tuis sanctis fletibus adiungas, vt mereamur vestris intercessionib. futuræ vitæ subsidium reportare, vt qui peccatis mortui
4. Reg. 4 *sumus, vestris sanctis orationibus resurgamus. Aliter enim Eliseus Propheta suscitare non poßit cadauer exanime, nisi refrenatis membrorum lineamentis, illo se corpori faceret æqualem. Minorauit se paululum magnitudo, vt cùm osculatur mortuum, implastraret animam, & redderet puerum viuum. Vnus se sternit, & duo consurgunt: & subitò redditur incolumis genitrici, qui alieno spiritu reuixit. Et ego ita confido vestro intercessu me viuum Ecclesiæ matri restitui, qui videor grauantibus peccatis mortis aculeo detineri. Scio enim quòd in iuuenili ætate vitæ, ante annos plurimos salutem animæ nostræ quæsieris, Dominũque ex hac re sæpißimè postulaueris, vt me à tentationibus huius vitæ erueret. Et quia adhuc peccatorum mole depressus mereri non potui, hoc deprecor, vt aßiduis supplicationibus pro nobis Dominum exorare digneris, vt quolibet ordine vel tempore delictorum nostrorum veniam assequatur. Et ne nostra flebilis ac diuturna oratio vestræ Paternitatis sensibus fastidium generet, illud nobis*

iterum postulandum est, vt promißionibus vestris celer sequatur effectus: ac maligno operi illius, qui venerabilium monachorum spiritualem vitam, & secundum sæculum quasi vilißimam, fastidiose contemnens, vsque ad cedros Libani euolans se peruenisse gloriatur. Cuius nomen nisi fallor per ordinem verborum superiore versu euidentius videor expreßisse, cuius tractatum direxi. Qui emẽdicatis hinc inde sermonibus, aduersum rectam fidẽ & catholicam veritatem visus est oblatrasse, & Homousianos (quos nos esse appellauit) & Donatistas obiectionum suarum iaculis quasi vulnerans, sibi postea catholicam vindicauit, sicut ex lectione diligenter vestra Paternitas aduertebit. Quare petimus, vt de mellifluo vestræ paternitatis fonte istius vanitas refellatur, auctorisque eius serpentis, cuius iste mala gramina pastus, quendam velut nouum errorem visus est pullulasse. Adsit luculenta responsio, & omnis aduersus Deum excogitata nequitia comprimatur: ne aliquid rectum aduersus dogmatis fidem, qui legunt eum dixisse reputent. Confundatur antiqui serpentis astutia, quia sibi tales prædicatores diuersis seditionum ac voluptatum illecebris aggregauit: eiusque vipeream venenosamque trisulcem linguam tuis sanctis responsionibus dißipa. Qui non doctoris, sed potius adulatoris id temporis officio fungebatur falsitatis. Commentum quod suis posteris

dereliquit, te respondente eorum mentibus euanescat, quo aduersus Dei mysterium volt militare. Propterea rogamus vt in hac parte, Domino adiuuante, bonæ famæ meritum, & præclarum omnibus extendas ingenium. Et quoniam præsens æstus aliqua recentia quærit, desiderium mētis audacter expressi, antiquæ familiaritatis caritate possessus: & sicut præ cæteris Sacerdotibus mentibus & oculis intuentium fulges, ita te cupimus frequenter florulentis opusculis fulgentiorem & nobis & omnibus gentibus apparere. Hoc pio fretus amore indocilis rerum scirpsi: sitiens cū nimio ardore ad fontem peritiæ, ac doctrinæ cum rustico meo eloquio alacer accucurri. Vnde nostrā sitim & imperitiam satiari cupimus, vt non solùm futuræ vitæ præmium, sicut in prima fronte Epistolæ vestrarum orationum solatia conquisiui, merear adipisci; verùm etiam huic operi in omnibus satisfactum fuisse gaudeamus. Vt non solùm nos, sed & omnis conseruorum nostrorum filiorum vestrorum religiositas, qui in te pio affectu dependent, & hoc de te nobiscum expectant, diuino muneri cum eis referam gratias. Et petimus vt nostræ rusticitati ignoscas, qui vt hæc auderem ipse iussisti. Et licet nos aut exigua aut nulla doctoris scientia imbuit, accedit etiam, vt si aliquid corde conceptum retineremus, alijs occupationibus implicati, vsum pœnè Latini sermonis amisimus,

secundum illud dictum, Pectora vestra duas non dimittentia curas. *Sed ora ut Dominus præstet & faciat quod volumus. Guberna ergo & exorna famulum quem nutristi, & præsta doctrinam quam frequentiùs docuisti. Orantem pro nobis beatitudinẽ tuam diuinitas æterna custodiat, quod optamus Domine Pater.*

SERMO FASTIDIOSI ARRIANI.

ICIMVS, *prudentissimi fratres, quod nostræ dignatur pusillitati diuinitas largiri. Deus iustitiæ est auctor & vitæ. immo ipse iustitia nostra & vita nostra. Nec ad peccatum fecit hominem, nec ad mortem; Scriptura dicente*, Deus mortem non fecit; nec lætatur in perditione viuorum. *Sap. 1.* *Quid ergo? mors accidit homini, quem fecerat Deus. Non enim dicitur creatoris, sed diaboli deceptoris. Postquam igitur à diabolo deceptus est homo, qui volens fecit iniquitatem, inuitus incurrit in mortem. præuaricatus est iniustè, & punitus est iustè. Deus verò cùm hæc vidisset duo in homine, culpã & mortem; vnam quam malè fecerat, alteram quã*

iustè pertulerat; cùm his duabus validißimis catenis homo tenebatur innexus, præcepit ut carnem susciperet Dominus CHRISTVS, *non in qua peccator debitor fieret, sed in qua sine peccati debito, mortem indebitè pro debitoribus sustineret. Non ut Dei filius iniquitatis vinculo ligaretur: sed ut homo peccator iniquitatis vinculo solueretur. Hoc est quod Apostolus dicit,*
1.Tim.3 Magnum pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum Gentilibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. *Et reuera, doctißimi Christiani, quæ maior potuit esse pietas, quàm ut pro carnalibus hominibus Dei filius, paterno parens imperio, humanam carnem susciperet, & vita mortem pro mortalibus sustineret? & ille qui ante sæcula nascitur fundatus à patre, in nouißimo tempore nasceretur ex virgine? ille qui dat vitam mundo, iaceret mortuus in sepulchro? Quantis ergo nunc deflendum est lacrymis, vel quanta cordis afflictione lugendum, quòd plerique nunc usque durißimæ obstinationis nolunt peruicaciam deserere, dum assumptioni noxiæ indiscretè cupiunt deseruire. Qui cùm salutaribus nequaquam remedijs acquiescant, vel correctionis voluntatem abijciunt; vitalibus dictis tanquam medicinalibus ferramentis manus contrarias op-*

ponentes, inde se vulnerant unde curari debuerant, ac vim spiritalium medicaminum sibi in contrarium vertunt: inde vulneribus suis augent putredinem, unde assequi potuerant sanitatem. Bipartitus namque pridem error irrepsit, qui hactenus perditorum animas vinciens, ad quaerendam veritatem spirare non sinit; Homousianis asserentibus inseparabilem atque indiuiduam Trinitatem, nec patri filium fuisse minorem, nec patrem ingenitum filij sui esse factorem. Donatistis etiam praedicantibus communione malorum bonos pollui, dum sanctae Scripturae munus medelam salutis procul abijciunt. Inter quos sancta mater Ecclesia catholica Dauidico murmure noscitur decantare, sicut in praesenti cecinimus psalmo, Domine deduc me in tua iustitia *Psal. 5.* propter inimicos meos. *In tua enim deducor iustitia, dum te omnipotentem Deum, ingenitum atque increatum, filij tui Domini* CHRISTI *credo factorem. Ioanne Baptista testante*, Post *Ioan. 1.* me venit qui ante me factus est. *Et Petro Apostolo praedicante ac dicente*, Sciet omnis domus Israël quia Dominum illum & *Act. 2.* Christum Deus fecit hunc IESVM quem vos crucifixistis. *Salomone etiam ex persona* CHRISTI *prius declarante*, Ante saecula *Prou. 8.* fundauit me. *Ecce factum, creatum, atque fundatum scriptura testatur, quem ita credere sacri-*

legi deteſtantur. Item inſeparabilem atque indiuiduam, ut ſuperiùs dictum eſt, adſerunt Trinitatem. Et ſi filius, de quo Euangeliſta dicit, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, *obcelata paulisper* Diuinitatis *potentia thalamū virginalis vteri ſolus ingreſſus eſt, procul dubio ſeparatus à patre & ſpiritu ſancto eſt. Sed ab vno nullatenus potuit Trinitas ſeparari, quam conſtat omnino non diuidi, ſecundum ipſorum abſurditatem. Ergo tota Trinitas carnem aſſumpſit, tota Trinitas paßionum iniurias ſenſit, tota Trinitas in ſepulcro iacuit, tota Trinitas inferos penetrauit, tota Trinitas tertia die à mortuis reſurrexit, tota Trinitas quadrageßima die in cœlos aſcendit. Et ad cuius dexteram tota Trinitas ſedet, vel quem ſpiritum die Pentecoſtes tota Trinitas in Apoſtolos miſit, aut cui Deo tota Trinitas in cœlo dicere potuit;* Deus, Deus meus, quare dereliquiſti me, *vel cui patri tota Trinitas ait,* Pater; in manus tuas commendo ſpiritum meum, *ſi poſſunt edicant. Quod ſi dicere nequeunt, ipſi ſe propriis iaculis perimunt, qui Trinitatem inſeparabilem eſſe contendūt. Donatiana quippe vanitas non attendit ob hoc collatū hominib. baptiſmi beneficium, vt qui originaliter alienis grauātur erroribus, gratia medētis auxilio releuati, propria deinceps tantummodo baiularent; nec communio ſacramenti, ſed conſenſus damnaret*

Ioan. 1. *Pſal. 21.* *Luc. 23.*

vnumquemque peccati. Quoniam sicut peccata parentum in tertiam & quartam generationem ait se Dominus redditurum, quia terrena carnalisque natiuitas originali delicto monstratur obnoxia: sic alio loco, sicuti animam patris, ita & animam filij suam esse testatur, vt secunda cælestisque natiuitas alienis peccatis cognoscatur penitus absoluta. Statim namque infert: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. *Cui sententiæ Salomonis monitio concinit, nec alterum alterius grauari peccatis ostendit:* Fili, *inquiens,* si bonus fueris, tibi & proximis tuis: si autem malus euaseris, solus hauries mala. *Itaque Catholica fides vniuscuiusque erroris prærupta refugiens, ac Domino reducente, viam itineris cælestis incedens, sobria credulitate decantans ait,* Domine, deduc me in tua iustitia propter inimicos meos. *Atque inde à Patre per Filiũ Spiritum sanctum flagitans, itineris rectitudine, cuius gratuito munere gradiendi adepta est facultatem, sicuti necdum baptizatos, non solùm proprijs, verùm etiam alienis peccatis fatetur obnoxios, quos in iniquitatibus nouit esse conceptos: ita genitali ter lotos latice iniquitatis indemnes asserit alienæ, si voluntatis adsensus non teneatur in crimine.* Quotquot enim crediderunt in eum, *ait Ioannes Euangelista,* dedit eis potestatem filios Dei fieri: his qui credunt in

Ezec. 18.
Prou. 9.
Psal. 5.
Ioan. 1.

nomine eius. qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. *Sicut ergo ex voluntate carnis, atque ex voluntate viri exorti, aliena trahunt peccata, quamuis nondum habeant propria: ita ex Deo nati, si propriæ voluntatis in eis culpa non fuerit, nulla asperguntur alienæ iniquitatis iniuria. Quoniam sicut prima natiuitas edendo infixit, quod nascens non fecit: ita secunda abluto originali peccato natiuitas, in sola positum imputat voluntate delictum. In hac igitur parte à malis sequestrari debemus, in qua primitias spiritus habentes consepulti* CHRISTO *in baptismo resurreximus. In quo etiam veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, gratia Dei præueniente & comitante, deponimus, vt nouum hominem, qui secundum Deum in iustitia, & in sanctitate caritatis creatus est, induamus. per Dominum.*

B. FVL-

B. FVLGENTII
EPISCOPI RVSPENSIS

Contra ſermonem Faſtidioſi Arriani, ad Victorem,

LIBER VNVS.

VM tuas litteras, cariſſime fili Victor, fidei & caritatis odorem ſuauiſſimum continentes, tota delectatione atque alacritate animi recenſerem, ſubiectum reperi, quem mihi refellendum deſtinaſti, Faſtidioſi ſermonem. Quo recenſito, tanto dolui perditum, quanto magis ſum compulſus exhorrere blaſphemum; quem nouimus poſt Chriſtianam fidem, poſt monachi profeſſionem, poſt presbyterij honorem, quem in conſpectu hominum cepit, & coram Domino non habuit, à via veritatis auerſum, & ſuæ prorſus redemptionis oblitum, factum fuiſſe fornicationis ac luxuriæ ſeruum, & ex hoc reſpuere maieſtatis diuinæ

seruitium. Inde est quod ex catholico factus hæreticus, ac de malo thesauro cordis sui proferens mala, contra rectam fidem, contra catholicam veritatem non immeritò illum sermonem veneno impietatis crapulatus euomat: quando panem vitæ respuit, & salubrem veræ fidei cibum sui nominis indicio fastidiosus abiecit. In illo autem profano sermone vocans nos Homousianos, quod nos Arriani assolent nuncupare, hæc verba posuit: *Homousianis*, inquit, *asserentibus inseparabilem atque indiuiduam Trinitatem, nec patri filium fuisse minorem, nec patrē ingenitum filij sui esse factorem.* Attende, quæso, in istis Fastidiosi verbis quædam sic malè posita, vt nũquam possint benè asseri: quædam sic ab illo impiè dicta, vt & bene possint, si tamen adsit pietas, & dici pariter & audiri. Illud enim quod nos arguendos putauit, quia inseparabilem atque indiuiduam Trinitatem dicimus, ita malè atque impiè protulit, vt hoc quisquam benè proferre non possit. Quis enim non videat quanta impietate ab Arrianis Trinitas separabilis asseratur? Beatus Apostolus de nobis di-
Rom. 8. cit, *Quis nos separabit à caritate* CHRISTI? *Tribulatio, an angustia, an periculum, an fames, an persecutio, an gladius*? & paulo post: *Certus*

sum quod neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudines, neque altitudo, neque profundum, neq. creatura alia poterit nos separare à caritate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Cùm ergo beatus Apostolus per gratiam Dei non nos posse ab ipsius separari caritate confidat, quomodo se non sentiant laqueo mortifero impietatis innexos, qui S.Trinitatem separatam prædicare non dubitant, cuius opera in aliquo separabilia demonstrare non possunt? Nam in eo quod Euangelista de filio dicit: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: & Ioan. 1. in eo quod B. Dauid canit, *Quàm magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti*: Psal.103 Christum autem Dei virtutem & Dei sapientiam beatus profitetur Apostolus, de quo dicitur, *Quia in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt*: Coloss.1. manifestum est omnia opera patris eadem esse opera filij, eademque esse opera Spiritus sancti. Inseparabiliter quippe S. Trinitas operatur. nec est opus, quod fecerit pater, & non fecerit filius: aut quod fecerit filius, & non fecerit Spiri-

Psal. 32. tus sanctus. Scriptum est enim, *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* De sapientia quoque quam nos in Angelis creatam dicimus, in Eccle-
Eccles. 1. siastico libro scriptum legimus. *Prior omniũ creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo.* Vt ostenderet verbo Dei, per quod facta sunt omnia, etiam Angelos factos, continuò sancta Scriptura subiunxit: *Fons sapientiæ verbum Dei, & ingressus illius mandata æterna.* Et paulo pòst, vt ostenderet Angelos ad opera Spiritus sancti pertinere, ita dicitur: *Vnus altissimus creator*
1. Cor. 12 *omnipotens est, rex potens, metuendus nimis, sedens super thronum illius & dominans. Deus creauit illam Spiritu sancto.* Quid igitur ab Spiritu sancto factum negabitur, à quo virtus cœlorum firmata legitur, & cuius opera creata sapientia prædicatur? Nam & de diuinis donis, quæ Deus Ecclesiæ suæ tribuit, cùm beatus loqueretur Apostolus, & dixisset, *Diuisiones autem gratiarum sunt, idem autem Spiritus, & diuisiones ministrationũ sunt, idẽ vero Deus, qui operatur omnia in omnibus:* enumerata deinde donorum diuersitate cœlestium, intulit. *Hæc omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult.* Quid autem in omnibus creaturis, in

quibus sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter & disponit omnia suauiter, ab operatione Sancti spiritus inueniri poterit alienum, cùm se in spiritu Dei eiicere dæmonia CHRISTVS, qui est Dei virtus & sapientia, protestetur? Ipse enim dicit: *Si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmonia, ergo peruenit in vos regnum Dei.* Quomodo ergo Fastidiosus Trinitatem inseparabilem negat, cùm opera Trinitatis eadem atque inseparabilia esse in creaturis omnibus, nemo negare audeat Christianus? Inseparabiliter quippe operatur vnus Deus, videlicet Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Eadem namque opera sua esse quæ patris sui, Dei vnigenitus protestatur, dicens: *Quæcunque enim pater facit, hæc eadem filius similiter facit:* Et tamen quæ filius facit, in Spiritu sancto facit, in quo dæmonia eiicit. Ne verò, pro eo quod diximus quòd & filius ex Spiritu sancto facit quæcumque facit, aliquam diuersitatis velint Arriani asserere quæstionẽ, putantes minorem debere accipi eum in quo aliquid fit, ab eo qui facit; audiant Saluatorem nostrum huic peruersitati omnimodo resistentem in eo quod dicit. *Qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifestentur eius opera, quæ in Deo sunt facta.* Hîc eli-

Matt. 12

Ioan. 5.

Ioan. 3.

gant Arriani, quomodo velint accipere Deum, in filio nominato, vtrum Patrem an Filium, an Spiritum sanctum? Si enim patrem putauerint accipiendum esse, in quo bona opera ab hominibus fiunt, ipsi destruunt quod personæ Spiritus sancti blasphemantes obiiciunt. Neque enim patrem audebunt minorem dicere, cui secundum diuinitatem nolunt æqualem filium prædicare. Ac per hoc, cùm in patre homo bona opera facit, & in Spiritu sancto CHRISTVS eiicit dæmonia, cognoscant æqualitatem patris & Spiritus sancti. Si verò filium hîc accipiendum dixerint: ex hoc quòd in filio & in Spiritu sancto bona opera fiant, non solùm compelluntur filium & Spiritum sanctum æquales fateri, verum etiam fatebuntur eadem atque inseparabilia esse
1.Co.12. opera Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Omnia enim operatur vnus atque idem spiritus*, sicut beatus Apostolus testatur. Si verò Spiritum sanctum æstimant Arriani, necesse est vt ex hoc loco compellantur Deum fateri Spiritum sanctum. Non enim dixit spiritus Domini, qui facit veritatem, vt manifestentur eius opera quæ in Spiritu sancto sunt facta, sed quæ in Deo sunt facta: quæ nos non in solo patre, nec in solo filio, nec in

solo Spiritu sancto facta dicimus, sed in ipsa Trinitate sancta, quæ vnus Deus est, veritatem ab homine fieri confitemur in quo virtutem à fidelibus fieri beatus Dauid insinuat dicens, *In Domino faciemus virtutem:* Psal. 59.
& ipse adnihilum deducet tribulantes nos. Ipse enim est vnus Deus, dequo B. Apostolus dicit, *Quoniã ex ipso & in ipso omnia sũt: ipsi gloria* Rom. 11.
in sæcula. Quomodo igitur sancta Trinitas ab impiis, separabilis dicitur, cùm inseparabiliter operatur: à quibus, quantum datur intelligi, nec in spiritu quod dicitur, separari, sicut rei veritas exigit, cogitatur? A Deo enim nostro, id est ab ipsa Trinitate sãcta, nihil potest localiter separari. quia idẽ Deus summus verus & bonus, sicut omnia fecit, sic omnia continet & replet immẽsus. Non est autẽ corporalis, neq. localis: & ideo nec ipsa corporalia possunt à Deo localiter separari. quia in loco est omne corpus, & sine Deo nullus est locus. Deus enim sic nullo continetur loco, vt ipse contineat omnem locum: in quo moles est nulla, & cuius est virtus immensa. Cùm igitur corpora, quę sine loco esse non possunt, non possint à Deo localiter separari, proculdubio neque spiritus quos Deus creauit à Deo localiter separantur. Omnis enim spiritus,

quem creauit Deus in quocunque loco sit, ibi est Deus. qui licet in spiritibus malis non sit per gratiam, per quam quibus ipse vult vitam sanctam beatitudinemque largitur, per potentiam tamen naturalem in omnibus creaturis suis sic semper est, vt nulla creatura, vel particula creaturæ inueniri possit, in qua Deus per potentiam non sit. Illa igitur natura separari potest à Deo, quę potuit aut potest subiacere peccato. Nec est alia res quæ possit à Deo discedere, nisi substantia quæ potest aut potuit propria volũtate peccare. Dicit enim Esaias: *Ecce non est*
Esai. 59. *abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat: sed iniquitates vestræ diuidunt inter vos & Deũ vestrum.* In libro quoque sapientiæ ostenditur homines à Deo non locis, sed prauis cogitationib. & iniquis actib. separari. Ibi enim dicitur, *Peruersæ enim cogitationes sepa-*
Sap. 1. *rant à Deo. Probata autem virtus corripit insipientes, quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec inhabitabit in corde subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictũ, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.* Hîc autem quis non videat Trinitatem personarum proprietatibus intimatam? Dictum est enim, quoniam *peruersæ*

cogitationes separant à Deo. quo nomine persona Dei patris agnoscitur. Deinde adiectum est, quoniam *in maleuolam animam non introibit sapientia.* quo nomine Christus ostenditur, quem Dei virtutem & Dei sapientiam Paulus appellat. Deinde dictum est, quoniã *Spiritus sanctus effugiet fictum, & auferet se à cogitationib. quæ sunt sine intellectu.* Ne quis autem putaret, quoslibet iniquos aut impios ab ista sancta Trinitate, quæ vnus verus & bonus est Deus, localiter posse separari, paulo pòst scriptura sic loquitur. *Humanus est enim Spiritus sapientiæ, & non liberabit maledictum à labijs suis, quoniam renum illius testis est Deus, & cordis eius inspector verus, & linguæ illius auditor. Quoniam Spiritus Domini repleuit orbem terrarum.* Immensitatem itaque sanctæ Trinitatis diuina non cessant eloquia profiteri. Hanc vtique beatus Dauid certissimè nouerat, & ideo dicebat, *Quo ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* De sapientia quoque, id est Dei filio, scriptura dicit, quoniam *attingit à fine vsque ad finem, & disponit omnia suauiter.* Quoniam igitur à sancta Trinitate, quæ vbique tota est, nulla res localiter separatur; sed solæ separant

Psal. 138

Sap. 8.

à Deo, ſicut iam diximus, iniquitates & peruerſæ cogitationes: quiſquis Trinitatem ſeparabilem conatur adſereré, neceſſe eſt dicat, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum ſanctum prauis cogitationibus & iniquitatibus poſſe naturaliter ſubiacere. Quis autem ſe ipſum laqueo tantæ impietatis euoluat, vt aliquam ſeparationem in illa Trinitate, vbi naturalis eſt vnitas, ſuſpicetur; cùm per acceptam gratiam, ſicut eſt ſuperiùs à nobis demonſtratum, confidat Paulus fidelis à caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro, poſſe nullatenus ſeparari? Beatus autem Ioãnes Apoſtolus & caritatem ex Deo eſſe,& caritatem
1.Ioan.4 Deum eſſe confirmat his verbis: *Cariſſimi, diligamus inuicem, quoniam caritas ex Deo eſt, & omnis qui diligit ex Deo eſt, & Deus eſt ca-*
Ibid. *ritas.* A ſeipſa vtique ſeparari non poteſt, quia inſeparabilis eſt. Nam cùm homines, qui à ſe poſſunt inuicem ſeparari, non ſolùm ipſa inſeparata poſſideat, ſed ex multis cordibus atque animabus vnum cor, vnamque animam faciat; quæ dementia eſt ipſam caritatem ſeparabilem dicere, quæ ſeparatas mentes inſeparabili ſolet amore ſociare? Hinc eſt vtique quod Paulus dicebat:
Coloſſ.11 *Nam etſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcũ*

sum, gaudens & videns ordinem vestrum. Et in actibus Apostolorum scriptum est, quia *multitudinis credentium erat cor & anima vna.* quod vtique non scit nisi spiritus fidei & caritatis. Caritas enim Dei diffusa est in cordibus nostris. Et per ipsum spiritum fit vt omnes credentes, sicut Apostolus ait, sint vnum corpus & vnus spiritus. Vnde ipse *1. Cor. 1.*
alio loco dicit: *Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus.* Baptizari autem omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti vnigenitus Dei filius ore suo mandauit. Cùm ergo baptisma datur in nomine Trinitatis, in vnum corpus fideles omnes baptizari facit, vt ex hoc vnum corpus omnes efficiantur, dicente beato Apo- *Rom. 12*
stolo, quia *vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* Multitudinis quoque credentium fuit cor & anima vna per caritatem, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Profectò apparet quanta impietate Trinitas ipsa separabilis dicatur, cùm vtiq. à Deo quælibet creatura, non loco, non tempore, sed solis iniquitatibus separetur. Inde est quod de quibusdam dicit Deus,

Matt.15 *Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum*
Hier.23. *longè est à me.* Et tamen ipse dicit, *Ego sum Deus approximans, & eorum Deus de longinquo: si absconditus fuerit homo, ego non videbo eum? nonne cœlum & terram ego impleo?* Ipse tamen Dauid dicit, *Ecce qui se elongant à te peribunt.* Et vt ostendat quid sit elongare à
Psal.72. Deo, adiecit, *perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Corde igitur deceditur à Deo, ad quem & corde acceditur. Nam manifestũ est Deum vbique totum esse, sed loco nullatenus contineri. Spiritus est enim Deus, creator vtique non creatus, omnium corporum omniumque spirituum factor incommutabilis, æternus, immensus, iustus & bonus. Qui ab omnibus rebus quas fecit, nunquam discedit per immensitatem naturæ. Neque enim fieri potest vt alicui rei, quæ habet à Deo vt sit, ipse Deus per potentiam desit. Et tamen per misericordiam & iudicium, quo ei cantare non desistit Ecclesia, non incongruè dicitur & fidelibus adesse, & infidelibus longe abesse. Nam quòd attinet ad naturam, quia totum quicquid creatum est, siue corporale, siue spiritale, sola sancta Trinitas, id est, vnus Deus, qui est Pater & Filius & Spiritus sanctus, vna voluntate, vna operatione, vna

virtute, vna beneuolentia, vnaque omnipotentia fecit: ſicut totam creaturam implet Pater, vtique virtute non mole, ſic totam implet filius, ſic totam implet Spiritus ſanctus. Neque enim totam creaturam ſic implet Trinitas, vt partem impleat Pater, partem filius, partem Spiritus ſanctus, nec tamen tota impleatur à ſolo Patre, neque à ſolo Filio, neque à ſolo Spiritu ſancto. Quis enim ſic de Trinitate, id eſt, de vno Deo audeat ſentire, non dico ſtultus, ſed omnino ſacrilegus, cùm virtus Dei atque diuinitas neceſſe eſt ita ſit naturaliter immenſa, ſicut eſt naturaliter ſempiterna? Sed homines carnalibus ſenſibus dediti etiam ipſum Deum non poſſunt niſi carnaliter cogitare. Et exiſtimant Patrem & filium & Spiritum ſanctum, ſic poſſe ab inuicem ſeparari, ſicut à ſe homines ſeparantur; qui ſicut diſtinguntur modo & quantitate vniuſcuiuſq. corporis, neceſſe eſt ita diſcernantur & locis. Tales autem dum in luto carnis animas voluunt, creatis phantaſmatibus ſuis, & grauati pondere vanitatis, quanto magis in illarum rerum cogitatione verſantur, quæ corporeis oculis corpoream ingerunt molem, tanto minus poſſunt ad intelligendam conſcendere deitatem. Nec atten-

dunt à Domino Deo per sanctum Esaiam præcipi, ne de illo sic cogitare velimus, sicut de creaturis, quas ab eo factas nouimus: quia nec ipse sic cogitat, sicut nos homines cogitamus. Vnde dicit Esaïas: *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, neque viæ meæ, viæ vestræ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.* Deus itaque Pater & Verbum eius, & Spiritus sanctus, id est, sancta Trinitas, solus, vnus, verus, & bonus Deus, sicut non est in eo cogitatio, quæ tẽporis volubilitate varietur, (neque enim, sicut homines, aliter cogitauit priusquam mundum faceret, aliter cogitat postquam mundum fecit, aut aliter cogitaturus est postquam mundi huius figura transierit; quia consilium Domini manet in æternum) sic est inseparabilis, sicut incommutabilis. Trinitas enim vnus Deus, nec corpus est, nec creatus spiritus; quia corpus loco concluditur, & omnis spiritus qui creatus est, naturæ suo modulo terminatur. Trinitas autem vnus Deus, sicut est ęternus, & nulla illi coæterna sunt tempora; sic est immẽsus, quem nulla potest concludere creatura. & quia immensus, vbique totus: quia

Esai. 55.

nec continetur loco, nec distenditur aut contrahitur spatio. Deus itaque sapientia est, Deus veritas est, Deus caritas est. Hoc Pater, hoc Filius, hoc Spiritus sanctus, hoc ipsa Trinitas, qui vnus, verus, & bonus est Deus. Si quis ergo docere potest, siue in sapientia, siue in veritate, siue in caritate aliquam diuisionem esse, audeat indubitanter & asserere Trinitatem. Si verò nec sapientia, nec veritas, nec caritas aliquatenus diuiditur, ex hoc vtique Trinitas indiuisibilis atque inseparabilis agnoscitur. Apparet igitur magnã fuisse Fastidiosi impietatem, qua nos in eo putauit omnino culpandos, quia fatemur inseparabilem atque indiuiduam Trinitatem. Cùm vtique, sicut præcedens disputatio docuit, quam non solum ratio, sed & testimoniorum sufficiēs diuinorum copia roborauit, nec loco contineri queat natura Trinitatis immensa, nec peccato subiacere possit quælibet in Trinitate persona, quia ipsa Trinitas est naturaliter æterna, perfecta, incommutabilisque iustitiæ. Minorem verò filiũ hæretica quidem prauitas malè asserere nititur. Pietate seruata verò catholica veritas æqualem cõfitetur. Hæretici quippe incorpoream Diuinitatẽ nõ nisi corporaliter cogitantes, cũ

ſecundum naturam dicunt filium minorẽ, ſub imagine Chriſtiani nominis quam fallaciter prætendunt, idololatriæ nefando crimine ſemetipſos inuoluunt. Quid eſt enim Deum maiorem & Deum minorem in ſingulis perſonis dicere, niſi diuerſi generis diuerſæque virtutis Idola, non in parietibus, ſed quod deterius eſt, in cordibus collocare? Hinc enim ſe duos Deos colere Arriani euidenter oſtendunt, dum æqualẽ Patri filium negant; & eum minorem, non aſſumptione carnis (quod fidei veritas habet) ſed natura immenſæ diuinitatis aſſeuerant. Cùm de ipſo dictum ſit, qui ſapientia
Sap. 7. Dei eſt, *Qui candor eſt lucis æternæ*. De quo in
Hebr. 1. epiſtola ad Hebræos dicitur, *qui cùm ſit ſplendor gratiæ, & figura ſubſtantiæ eius*. Attendant autem candorem lucis æternæ, & agnoſcãt, quia ſicut illa lux æterna eſt & immenſa, ita ſuum quoque candorem nec poſteriorem naturaliter habet aliquatenus, nec minorẽ; ſed æternitas immenſitatem, æternitatem immenſitas çqualem. Fides igitur Chriſtiana, quæ nouit vnigenitum Deum & de Patris natura ſolùm natum, & de virgine Maria creatum, cognoſcens in eo veram manere vtramque ſubſtantiam, ſic eum verè de patre Deo Patri confitetur æqualem, vt ſine

fine mẽdacij atque impietatis crimine prędicet & minorem. Nam quia vna est illi naturalis cum patre diuinitas, & vna cum matre naturalis humanitas: in eo est æqualis patri filius, in quo de patre verus est Deus, & in eo est pater maior filio, in quo ipse vnigenitus Deus verus est homo. Ipsa est ergo fides vera, ipsa pietas sancta, ipsa credulitas Christiana, in vno eodemque Dei filio, & naturam paternæ diuinitatis credere, & maternæ humanitatis substantiam non negare. Nec diuersam credere diuinitatem Filii à diuinitate Dei Patris: nec separari humanitatẽ filij ab humanitate virginis genitricis: sed in eodem vero Deo veram totamque credere nostri generis humanitatẽ, & in eodem vero totoque homine veram plenamque paternæ naturæ credere deitatem. Qui enim substantiæ Patris in filio denegat vnitatem, Arriana impietate polluitur: qui autem negat veritatem carnis in vnigenito Deo, Manichęæ pestis crimine profanatur. qui verò negat in eodem Dei filio humanam, id est, rationalem animam, Apolinaristarum sacrilegio protinus inquinatur. Quocirca paternæ maternæque naturę in vnigenito Deo veritate ad plenitudinem credita, & in vna Christi persona ge-

minæ substantię naturali proprietate seruata, piè veréque Patri filius æqualis & minor dicitur, piè veréque coæternus & posterior prædicatur, piè veréque & semper natus,& in tempore natus,& semper incommutabilis, & in tempore mutatus adseritur. Est itaque filius æqualis Patri, quia hoc semper habet ex Patre. Est etiam Patre minor, quia hoc temporaliter accepit ex virgine. Quocirca sicut piè filius æqualis dicitur Patri, quando in eo humanitas, qua Patre minor est, non agnoscitur: sic impiè minor idem filius dicitur, quando in eo naturaliter cum Patre diuinitatis vnitas & æqualitas denegatur. Dicimus ergo filiũ naturaliter æqualem, dicimus & minorem. Dicimus secundum formam Dei æqualem natum: secundum formam verò serui habitu minoratũ. Dicimus æqualem Patri, in quo cognoscimus sine initio natum de Patre: dicimus & minorem, quia cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex matre, factum sub lege. Proinde sicut indubitanter prædicamus natum, sic vtique prædicamus & factum. Dicimus enim sine initio natum de corde patris: dicimus in tempore factum opere Trinitatis. Filium enim suum propriũ & de sua natura pater

genuit, & de natura virginis fecit. Quidquid autem fecit, cooperante filio & spiritu sancto fecit. Filium ergo suum solus quidem pater genuit, sed non solus fecit. In filio enim vnigénito solius æterna generatio patris: & in eodem filio facto vna totius operatio est Trinitatis.. Creator quippe hominis vnigenitus Deus, creatus est homo; & idem qui de viro mulierem fecit, de muliere vir factus est. Vnde apparet, quia testimonia, quæ de Euangelio, & de Actibus Apostolorum, ac Salomone Fastidiosus impiè protulit, non vnitatem paternæ naturæ filio adimunt, sed sacramentum diuinæ incarnationis ostendunt. Quod certissimè sciens Ioannes Baptista, dixit: *Hic est de quo dixi, Post me venit, qui ante me factus est.* Cuius sacramenti veritatem prędicans Petrus Apostolus ait, *Certissimè itaque sciat omnis domus Israël, quia & Deum illum & Christum Deus fecit hunc Iesum, quem vos crucifixistis.* Dignè vtique dixit factum, quem prædicat crucifixum. Deus quippe vnigenitus, incomprehensibilis, & immortalis, à nullo factus, & rerum omnium factor æternus, suo dignatus est opere Christus fieri, vt Iudæorum posset opere crucifigi: quia redemptorem mundi

Ioan. 1.
Act. 2.

traditum crux nulla ratione portasset, nisi mundi factorem conceptum virginis vterus edidisset. Ipse igitur etiam per Salomonem generationis creationisque suæ insi-
Prou. 8. nuans veritatem, dixit; *Dominus creauit me initio viarum suarum in opere suo.* Sed antequam hoc diceret, manifestum futuræ incarnationis suæ præmisit indicium, dicens: *Si nuntiauero vobis quæ quotidie fiunt, commemorabo quæ à sæculo sunt.* Enumerans deinde subiunxit, *Dominus creauit me initio viarum suarum in opere suo.* Hęc vtique creatio à sæculo est, non ante sæculum. Nam postmodum dicit, *ante sæcula fundauit me.* & paulo pòst: *ante omnes colles genuit me.* Hîc quod dicit, *ante sæcula, & ante omnes colles*, æternitatem voluit intelligi natiuitatis diuinæ. Et ante sæcula, & post sæculum æternitas est. Et sic æternitas filij Dei ante sæculum non habet initium, sicut æternitas eius post sæculum non habet finem. Sic autem pro tempore futuro tempus prçteritum ponēs dicit sapientia, *Dominus creauit me*; pro eo quod est, creaturus est me; & ita dixit tanquam factum, quod vtique erat faciendū: sicut per beatum Dauid dixit: *Foderunt ma-*
Psal. 21. *nus meas & pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi verò considerauerunt & conspe-*

xerunt me. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & in vestimentum meum miserunt sortem. Dicens itaque, *Dominus creauit me*, ostendit quemadmodum fuerit factus. Dicens etiam, *foderunt manus meas & pedes meos*, ostendit quemadmodum fuerit crucifixus. Sicut autem hoc vtique futurum erat, quod tanquam factum de sua passione per Dauid Dei filius cecinit: ita futurum erat, quod tanquam factum de sua incarnatione per Salomonem ipse qui est Dei sapientia prophetauit. Nam ipse Salomon paulo priùs ait: *Sapientia ædificauit sibi domum, & subdidit columnas septem.* quod ad incarnationis dominicę pertinet ortum. Isaïas quoque de Christi passione loquitur sic, vt quod futurum prophetat, tanquam præteritum dicat. Ipse enim dicit de Christo: *Sicut ouis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram tundente sine voce, sic non aperuit os suum.* Nam & ipsam vnigeniti Dei secundum carnem de virgine natiuitatem, non solùm aliquando tanquam futuram prædicit, sed aliquando tanquam præteritam dicit. Denique quodam loco ait: *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium.* Alio item loco tanquam factum atque transactum insinuans, ait: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis.* Quis ergo non

Sap. 9.

Esai. 7.

Esai. 7.

Esai. 9.

videat, illud totum quod de humanitate & passione vnigeniti Dei dictum est per Prophetas, eodem tempore sic fuisse in veritate futurum, sicut nunc est in veritate præteritum? Ad ostendēdā verò incommutabilitatem diuini consilij, factum est vt prophetica scriptura tanquam præteritum sit diceret in sermone, quod futurum expectabatur in opere. Deus enim, de quo hic
Esai. 48. dicit Propheta, *qui fecit quæ futura sunt*, ideo quæ facienda fuerant, tanquam facta narrare voluit, quia quæ in tempore mutabiliter fiunt, incōmutabili dispositionis æternitate firmauit. Itaque & his, in quibus necdum est effectus operis, firma permanet in æternitate dispositio creatoris. Sic ergo Dei filius cum suo esset opere creandus, se dixit creatum; sicut crucifigendus non se dubitauit dicere crucifixum. Adhuc autem corde peruerso atque ore sacrilego Fastidiosus insaniens ex hoc voluit adserere filium à patre & spiritu sancto separatū, quia solum constat thalamum vteri virginalis ingressum. De quo in libro Psalmo-
Psal. 18. rum dicitur: *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* Cupiens deinde peruersitatis suæ firmare sententiam, etiam illam non dubitauit adserere blasphemiam, dicēs

quòd se nullatenus potuit Trinitas separare; quam constat omnino non diuidi: *Ergo tota Trinitas carnem adsumpsit, tota Trinitas passionum iniurias sensit; tota Trinitas in sepulchro iacuit: tota Trinitas infernum penetrauit: tota Trinitas tertia die à mortuis resurrexit: tota Trinitas quadragesimo die in cœlos ascendit. Ad cuius dexteram tota Trinitas sedet, vel quem spiritum die Pentecostes tota Trinitas in Apostolos misit, aut cui Deo tota Trinitas in cruce dicere potuit, Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti: vel cui patri tota Trinitas ait, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, si possunt, edicant. Quod si dicere nequeunt, ipsi se propriis iaculis perimunt, qui Trinitatem inseparabilem esse contendunt.* Hactenus in illo profano sermone contra catholicam fidem Fastidiosi verba tenduntur. In quo tamen, exceptis his quæ in sanctæ Trinitatis contumeliam blasphemauit, penè omnia, siue præcedentia, siue subsequentia, de aliorum dictis nequissimus vsurpauit. Denique omnia quæ aduersus Donatistas posuit, de quibusdam duabus Epistolis furatus est, in quibus cõtra Pelagianos atque Donatistas, cùm nobis in exilio Sardiniæ constitutis, ad religiosam Ecclesiæ filiam Stephaniam esset ab omnibus rescribendum, ipso prorsus

verborum ordine, quo illa idem nequissimus fraudulenter sub nomine suo posuit, inueniuntur inserta. Vt autem tibi non deesset rei huius agnitio, duas Epistolas quas ad nos memorata Stephania destinauit, & quas ei nos rescripsimus, huic feci opusculo subiici. Vt agnoscas in illo sermone ea tantum fuisse Fastidiosi, quibus in ipsius sãctæ Trinitatis iniuriam cæco corde prosiliẽs catholicam oppugnare conatus est veritatem. Nunc itaque blasphemiis eius Domino adiuuante respondeo. Non tota Trinitas carnem adsumpsit, nec tota Trinitas passionum iniurias sensit, neque tota Trinitas in sepulcro iacuit, neque tota Trinitas infernum penetrauit, neque tota Trinitas tertio die à mortuis resurrexit: & si qua sũt alia quæ conuincantur in sacramento illo incarnationis ad solius filij pertinere personam. Hæc enim quæ catholicæ veritati Fastidiosus plena falsitatis & peruersitatis obiecit, non nisi Sabellianis, id est Patripassianis, possunt veraciter obiici. in quibus reuera illi conclusi atque conuicti deficiunt, qui sanctæ Trinitatis, sicut vnam naturam, sic vnam personam prædicare contendunt. Vbi eos sua peruersitas consequenter ad hãc absurditatem præcipitat, vt natiuitatẽ qui-

dem diuinam nullatenus credant: naturam verò secundum carnem, nihilominus passionem ac mortem, resurrectionem quoq. ab inferis, & ascensionem in cælum, & omnia illa quæ in sacramento incarnationis ad personam vnius filii pertinent, Patri cōsequenter adsignent. Catholica verò Ecclesia diuinitus inspirata, tenens Fidei veritatem, sicut nouit vnam naturam sanctæ Trinitatis asserere, ita cautissimè sua tribuit vnicuique personæ. Filius ergo Dei nos misericorditer redempturus, in eo rectè creditur solus assumpsisse, quia humanam naturam non ita suscepit, vt vna in eo fieret natura diuinitatis & carnis. Neque enim in Christo hoc Deitas potuit esse, quod caro. quia vtraq. natura retinēte proprietatē suā, fieri non potuit, vt quælibet earum aut esse desineret, aut in alteram omnimoda prorsus abolitione transiret. Quod si fieret, dignè diceretur à tota Trinitate carnem susceptam, quando carnem suam filius in illā conuerteret diuinitatē, quā ei cum Patre & Spiritu sancto profitemur manere communem. Nunc verò, quia in Christo alteram diuinam, & alteram humanam dicimus esse naturam; propterea vtique humanam naturam, id est carnem rationalemque ani-

mam, non à tota Trinitate, sed à solo Filio credimus confitemurque susceptam. In vnitatem quippe personæ, non in vnitatem naturæ, Deus vnigenitus carnem suscepit & animam: quia vtique persona filij non est eadem, quæ Patris est, aut Spiritus sancti. Vnitas ergo personæ, manente duntaxat vtriusque proprietate substantiæ, sicut in Christo personam non fecit duplicem, sic humanę naturæ susceptionem non fecit sãctæ Trinitati communem. Filio enim Dei non sicut est vna communisque cum Patre & Spiritu sancto natura, sic & vna communisque persona. Proprium est itaque solius filij, seruilem formam misericorditer accepisse. Ad personam quippe Dei verbi acceptio illa seruilis formæ pertinuit, quæ non in Diuinam naturam confusione transiuit. Ideo illius formæ seruilis acceptio, secundum quam Dei filius, qui est omnium rerũ Dominus, & in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, verus & plenus factus est homo, nihil ei diuinę plenitudinis abstulit, nihil dominationis ademit: quia in ipsa vna persona sine confusione mansit diuina humanaque natura. Hinc est quòd in vno eodemque Christo & humanæ naturæ veritas claruit, & diuinæ naturę incommuta-

bilitas ęterna permanſit. Neque enim vel imminutum eſt in illo aliquatenus, vel mutatum, quod naturaliter habuit in æternitate, per illud quod accepit ex tempore. Factus eſt quippe habitu ſeruus, ſed Dominus rerum omnium naturaliter eſſe non deſiſtit. Et factus eſt ſecundum carnem pauper: nihilominus tamē ſecundum diuinitatem ditiſſimus manſit. Hinc eſt quod beatus Apoſtolus Chriſtianos aſſerit paupertate ditatos dicens, *Noſtis gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia propter nos egenus factus eſt cùm eſſet diues, vt illius paupertate vos diuites eſſetis.* 2.Cor.4 Nos autem diuites ſua paupertate nullatenus faceret, ſi pauper factus naturalis diuinitatis in ſe diuitias non haberet. Pauper ergo factus eſt ſecundū formā ſerui: diues permāſit ſecundū formam Dei. Paupertas itaque formæ ſeruilis non eſt illi cum patre & Spiritu ſancto communis. quia poſt naturę humanę paupertatem in vnitate perſonæ ſuſceptam, diues in eo permanſit diuina ſubſtantia. Quę fuit autem diuitis filij Dei paupertas, niſi noſtra infirmitas, noſtraque mortalitas? Quidquid autem in infirmitate ac morte ſecundum carnem Deus vnigenitus pertulit, diuinitas non ſenſit. Miſit enim Deus filium in ſimilitudinem carnis pecca-

ti, in quo fuit vera caro, sed nulla fuit peccati pollutio. Similitudo ergo carnis peccati illa fuit in carne Christi, cùm illa non esset caro peccati: quòd fuit infirma, quòd passibilis & mortalis, quòd vulneri subdita, dolorique subiecta. Veruntamen hæc omnia non substantialiter, sed personaliter diuinitati Christi, humanitatique communia. Persona verò Christi à persona Patris & Spiritus sancti omnino discernitur. Quæ vna persona diuinitatis atque humanitatis in Christo sic permanet, vt nec alteram naturam separari ab altera sinat, nec confũdi vtrámque permittat. Christus igitur, qui est via, veritas, & vera vita, via nobis est, quia veram infirmitatem in veritate carnis habuit: & vera vita nobis est, quia vera virtus in eius vera diuinitate permansit. Hoc

2.Co.13. Apostolus discernens ait, *Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei.* In vno ergo eodemque Christo, sicut humanæ carnis infirmitas non sibi potuit vitam vel dare vel reddere, quia potestas illa ponẽdi animam & sumendi, non fuit ex infirmitate humana, sed ex virtute diuina: ita diuinæ virtutis æternitas, cui proprium naturaliter est incõmutabiliter atque indeficiẽter viuere, nihil infirmitatis aut mortis potuit

in cruce sentire. Vnigenit⁹ itaq. Dei filius, in eo ex patre nat⁹, Deus verus, & de matre factus, homo verus cognoscitur: quia & indicia infirmitatis in veritate carnis ostendit, & documenta virtutis in diuinitatis veritate monstrauit. ostendens scilicet in vnitate personæ, aliud sibi nobiscum, aliud cum patre & Spiritu sancto naturaliter esse commune. Christo enim nobiscum naturalis est communio animæ & carnis: cum patre autem, spirituque sancto naturalis est ei cōmunio deitatis. Quomodo igitur quæ carnis sunt, cum patre & Spiritu sancto communia Dei filius habere potuit, qui carnem suam nullatenus cum sua diuinitate confundit: ita non præiudicat catholicæ Fidei, quod credimus nostram naturam in vnitate personæ ab vnigenito saluatore susceptā: cùm fateamur vnam sanctæ Trinitatis manere substantiam. Illam quippe humanitatē Filij tota Trinitas fecit, sed non sicut tota Trinitas fecit, sic Trinitas tota suscepit: quia persona, quæ non est filio cum patre & Spiritu sancto communis, ipsa in Christo vna est diuinitatis & carnis. Vbi autem siue personarum, siue substantiarum, inuenitur vlla discretio; non semper ad communionem acceptionis refertur, quidquid in commu-

nione operis inuenitur. Quod quia obscurum videtur dum solo profertur eloquio, melius est vt intelligēdi facilitas apto, quātum res permittit, præbeatur exemplo. Est quidem similitudo ad cognitionem fidelibus prompta, quam in sua Deus similitudine collocauit. Imago autem ista mens humana est. Legitur enim dixisse Dominum.
Gene. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram.* In quo sermone multum dolendi sunt hæretici Arriani, qui scripturas sanctas legunt nec intelligunt: & cordis cæcitate confusi, vnitatem naturalem in sancta Trinitate nō agnoscunt. In qua personas patris & filii & spiritus sancti prædicatione discernūt Cùm vtique in eo testimonio quod supra posuimus, ipsa Trinitas, quæ est Deus vnus, verus, & bonus, & vnitatem suæ diuinitatis ostendat, & trium personarum euidenter demonstret indicium. Dixit enim, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram*, ne in tribus personis vnitas substantiæ negaretur: nec dixit, faciam hominem ad imaginem & similitudinem meam, ne in illa diuina natura vna tantùm crederetur esse persona. Sed singulari numero pluralem salubriter miscuit. & cùm Deum dicentem, *Faciamus hominem ad imaginem &*

similitudinem nostram legimus, hoc quod singulariter dicimus esse naturæ, pluraliter in personis esse definimus. Hæc itaque imago, id est interior homo, tria quædam secũ habere naturaliter inuenitur, memoriam intelligentiam, & voluntatem. Memoria, igitur est vis animæ qua reminiscimur. Intelligentia est, qua illa quæ memoria concepimus, cogitatione versamus. Voluntas est, qua vel appetimus aliquid, vel vitamus: hoc est, qua inuenimur vel diligere aliquid, vel odisse. Hæc itaque tria, licet proprias personas in homine non habeant, discretione tamen ad inuicem distant. & sic in tribus istis est vnius hominis vna persona, & humanæ mentis vna substantia: vt tamẽ in ipsa natura rationalis animæ, in qua Dei constat esse imaginem, aliam inueniamus memoriam, aliam intelligentiam, & aliam nihilominus voluntatem. Nam licet nihil cogitare, vel diligere, vel odisse possimus quod in memoria nõ habeamus: quia quod obliuio abstulerit de corde, non ibi potest cogitatio, aut voluntas aliquatenus inueniri: tamen ad agnoscendam discretionem memoriæ, cogitationis, & voluntatis, plerumque reminiscimur, quod nec versamus cogitatione, nec appetimus voluntate: itẽ

rogitamus aliqua, quæ nõ diligimus. Cogitatio itaque nostra, quæ in memoria nascitur & formatur, dignè verbum interius dicitur. Quid enim est cogitatio, nisi interna
Psal. 4. locutio? Propter quod scriptum est, *Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris cõpungimini.* Nam & in Euangelio, cùm Dominus Iesus illi paralytico quem sanauit, di-
Luc. 5. xisset, *remittuntur tibi peccata tua*: Lucas Euãgelista subiunxit dicens, *Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi, dicentes, Quis est hic, qui loquitur blasphemiam? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos, Quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Quod autem Lucas dixit, *cœperunt cogitare Scribæ & Pha-*
Matt. 9. *risæi dicentes*: hoc Matthæus ait, *Et ecce quidã de Scribis dicebant intra se, blasphemat. Et cùm vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* In libro quo-
Sap. 2. que Sapientiæ dicitur de quibusdam, *Dixerunt intra se cogitantes non rectè.* Manifestum est ergo, hoc esse cogitare, quod est intra se dicere. Ibi ergo inuisibiliter cogitatur. Sine strepitu ergo vocis corporeæ vnusquisque quod cogitat, dicit. Quod tamen ad alterius auditum, non nisi corporea locutione perducit. Illud itaque verbum, quod ex
memoria

memoria natum eſt, ſecundum ſolam naturam, quo de memoria inuenitur naſci, non poteſt ad aures cuiuſlibet hominis ſine corporea voce perduci. Proinde vt proferri ad alios poſſit, habitu corporeæ vocis induitur. Cui verbo ex ore vox corporea copulatur. Atque ita fit, vt illud verbum, quod totum in mente ſpiritualiter fuit, & ad alios per corporalem vocem veniat, & ab animo, de quo & in quo ſpiritualiter permanet, non recedat. Totum enim neceſſe eſt vt permaneat in mente, etiam quãdo totum profertur in voce. Nec tamen poſſumus dicere illam prolationem ſolius verbi à memoria vel à voluntate non fieri. Omnis enim qui loquitur, & meminit vtique, & cogitat quid loquatur; & propterea loquitur, quia illam locutionem cum memoria & cogitatione voluntas pariter operatur. Nam in tantum quidquid homo loquitur ſciens, non vtique loquitur niſi volens, vt quidquid homo inuitus dicere cõpellitur, non dicat, quamdiu voluntas ad loquendum nullatenus inclinatur. Inde eſt quòd non ſolùm illi, qui nunc rerum temporalium, tribulationum, vel tormentorum timore ſiue dolore compreſſi, veritatem catholicæ fidei relinquentes, ad impietatẽ

ac perfidiam transierunt, nullam excusationem inuenire poterunt, vt dicant quod inuiti negauerint veram fidem; cùm hoc eos propria fecisse appareat voluntate. Et si enim vel tribulatione vel tormento ad negandam fidem perductus est animus, nõ eam tamen negauit inuitus. Vt enim fidem negaret, priùs cogitauit & voluit, & sic illam negatiõnem protulit: quia hoc vt fieret, cogitatio simul cum voluntate decreuit. Vt ergo ad illud, quod agebam, redeã: in ipsa imagine Dei, hoc est in ipsa mente hominis, cogitatio quæ ex memoria nascitur atque formatur, & rectè verbum dicitur, solam corpoream vocem accipit, vt audiri corporeis auribus possit. Sic ergo in illa sancta ac diuina Trinitate, solum Patris verbum, quod est speculum sine macula, & imago bonitatis Dei, splendor scilicet & figura substantiæ eius, cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: solus ergo filius accepit carnem, vt possit corporeis oculis videri, manibus contrectari: solus humanam naturam sic accepit, vt suam faceret, & per illam diuinitatis quoque suæ notitiã misericorditer infunderet. Qui tamen re-

uelans seipsum, in seipso vtique reuelauit & patrem. Tribuens quippe agnitionem suæ diuinitatis, simul agnitionem donauit & patris. Diuinitas enim quæ vna est patris & filij, facit & filium sine patre, & patrem sine filio non agnosci. Inde est quod ait, *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem.* Ioan. 14.
Sic ergo filius, qui carnem solus accepit, in seipso patrem iure vnius diuinitatis naturaliter ostendit: sicut sermocinator, dum veritatem quam meminit loquitur, quod à se prolatum indicat, hoc intùs in mente repositum monstrat. Vox autem illa corporea, qua spirituale verbum induitur, vt ad audientium notitiam proferatur, simul fit à memoria, & à cogitatione, & à voluntate: sed à sola cogitatione, id est interiore suscipitur verbo, vt ad corporeas circunstantiũ aures interioris cogitationis prócedat augurio. Illud autem verbum, sicut habitu corporeæ vocis accepto, totum ad audientes egreditur, sic in corde totum cum memoria & voluntate spiritualiter inuenitur. Proinde quisquis hanc imaginem in mente hominis conspexerit, hæreticorum vaniloquia citiùs irridebit: qui carnaliter de spiritualibus sentientes, nolunt credere in illa

ſancta Trinitate aliquid à tribus factum, quod ab vna perſona tantùm fuerit diuina diſpoſitione ſuſceptum: cùm illa humana natura totius quidem Trinitatis opere ſit facta, à ſolo tamen filio fuerit in vnitatem perſonæ ſuſcepta. Sicut enim certum eſt,
Ioan. 1. quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* ita certum eſt, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quid autem accepimus? Domini verbum,& Deum apud quem erat verbum, non patrem & filium. Nomine itaque verbi oſtēditur diſcreta patris filiiq. perſona: ſed quia Deus erat, docetur vna patris filiique ſubſtantia. Non ergo patris, neque ſpiritus ſancti, illa quæ ſolius verbi eſt caro: quia Deo verbo non eſt cum patre & ſpiritu ſancto vnius perſonæ communio. Secundum operationem quippe diuinitatis communem, in qua eſt Trinitas perſonarum, ſicut eam accepit filius, ſic accepit pater, & ſpiritus ſanctus. Illum enim filiũ, qui ſecundum diuinitatem naturaliter ſolus de ſolo natus eſt patre, ipſum vtique ſecundum carnem naturaliter naſci decebat ex virgine. At in illa Trinitate, ſicut non ſunt duo patres, neque duo ſpiritus ſancti, ſic non erunt etiam duo filij. Illa enim Tri-

nitas vnum habet in se Patrem, vnum Filium, vnum Spiritum sanctum. Sed vnum Patrem,& vnum Spiritum sanctum secundum diuinam naturam: vnum verò filium, secundum diuinam humanamque substantiam. In personis itaque discreta est Trinitas, quamuis in natura non sit diuisa vel separata Trinitatis vna diuinitas. Ideo in solius Filij persona humanitas inuenitur assũpta. Propter naturam ergo vna semper est sãctæ Trinitatis operatio: propter personas autem, solius filij est humana susceptio. Veruntamen dum ista ad instructionem fidelium disputamus, debemus cogitare etiam hæreticos vtique carnales atque animales, & ob hoc rerum spiritualium incapaces: de qualibus dicit Apostolus: *Animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi: & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.* Carnales autem siue animales maximè hæreticos esse, Apostolica testatur auctoritas. Beatus enim Paulus inter opera carnis & hæreses ponit. Beatus quoque Iudas Apostolus, eos qui se ab Ecclesia segregant, animales appellat dicens, *Hi sunt qui segregant seipsos, animales, spiritũ nõ habentes.* Hoc est vtique quod Beatum Paulum dixisse monstrauimus: *Animalis autem* 1.Co. 2.

homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei. Non sit ergo mirum, quia intelligere diuina nõ va-
Sap. 9. lent qui spiritum Dei non habent. Scriptũ est namque in libro Sapientiæ: *Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis.* Inde est quòd etiam sanctus Apostolus ea quæ Dei
1. Co. 2. sunt non nisi à Spiritu sancto asserit reuelari, dicens: *Nobis enim reuelauit Deus per Spiritum suum.* Et paulo post ait: *Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Verùmtamen bonum est vt & nos, in quantum diuinitus adiuuamur, beatum imitantes Apostolum, omnibus omnia fieri studeamus, vt omnes lucrifaciamus. Quoniam igitur non capiunt Arriani quod diximus, in illa vna natura diuina aliquid à tota Trinitate factũ, quod nõ à tota Trinitate fuerit susceptum: nec creditur possibile, quòd carnem illam tota Trinitas fecerit, quã tamen vna ex Trinitate persona suscepit: efficiamur, sicut Apostolus ait, tanquam paruuli in medio eorum, & hoc illis proponamus exemplum, ad intelligentiæ spiritualis latitudinem nutriendã, quod hæretici cordis nõ fatiget nec perturbet angustiam. Scimus illam solam esse diuinam inseparabilẽ,

atque indiuiduam Trinitatem, cuius neque vna natura possit personarum Trinitate diuidi, neque tres personæ possint naturæ indiuisibilis vnitate confundi. Nam & ipsa mens hominis, in qua imaginem Dei esse diximus, sic accepit vt habeat in se quoddã sanctæ Trinitatis indicium, vt distinctionẽ in se trium non habeat personarum. Hoc enim sibi proprium Trinitas diuina seruauit. Vnde quamuis sit in hominis mente memoria, intelligentia, & voluntas, tria quidem illa sunt, sed tamen personæ tres esse non possunt: quia in vnoquoq. homine, in cuius mente, vel cuius mens est imago diuinæ, non solùm ipsius mentis, sed animæ simul & carnis vna inuenitur naturaliter esse persona. In creatura igitur, quantum tãtæ rei, de qua loquimur, magnitudo permittit, requirentes exemplum in naturis, tale aliquid forsitan inuenimus, quod in personis inuenire non possimus. Diximus enim quòd humanitatem filij Dei tota Trinitas fecit, quam tamen non tota Trinitas, sed solus filius in suam personam accepit. A tota quippe Trinitate, id est à Patre, Verbo, & Spiritu sancto, facta est illa caro, sed solum verbum factũ est caro. Quoniã igitur sicut superiùs diximus, quantum attinet ad

creaturã tres personas in vna mẽte, id est in vna carne inuenire non possumus, duas saltẽ naturas in vna persona nõ laboramus vt inuenire possimus. Vniuscuiusq. enim persona viuentis hominis ex anima rationali constat & corpore. à quo tamen multa ità fiunt, vt quamuis ab anima & corpore simul fiant, ad solam tamen animam, aut ad solum corpus aliquando pertineant. Quis enim nesciat solum corpus cibo carnali refici atque nutriri, in cuius comestione cõmunis operatio est carnis & animæ? Anima enim per corpus, imo cum corpore facit, quando corpus comedit, & tamen solum corpus accipit, quod vt accipiatur, anima simul cum corpore facit. In illa itaque comestione, vna est animæ carnisque operatio, sed solius est carnis acceptio. In tantum quippe sola caro cibo corporali pascitur, vt sola, si eum acceperit, pinguescat. Animæ autem refectio atque pinguedo, non in pane corporali, sed in pane spirituali consistit. *Matt. 4.* *Non enim in pane solo viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* In cuius tamen verbi perceptione, vt cibo suo anima pascatur, caro illi in opere sociatur. Hoc enim agitur, quando aut aures corporales admouet anima verbis, vt audiat, aut oculos cor-

porales admouet scripturis, vt legat. Ecce & in hoc simul est carnis & animæ operatio, vbi est animæ solius acceptio. Ista in creaturis videant Arriani, & non dubitent sanctæ Trinitatis vnam esse diuinam naturã, & fieri potuisse, immò factum esse, vt illa caro totius Trinitatis vno atque inseparabili opere fieret, in sacramento verò incarnationis ad solam personam Dei vnigeniti pertineret. Non ergo tota Trinitas carnem assumpsit, nec tota Trinitas passionum iniurias sēsit, neque tota Trinitas tertio die à mortuis resurrexit, neque tota Trinitas quadragesimo die in cœlum ascendit. Sed sicut superiùs ostendi, vnus solus filius carnem assumpsit. in quo quia vna vtriusq. naturæ manet inconfusa proprietas, ideo vnus idemque est, qui & secundum veram diuinitatem impassibilis omnino permansit. Naturaliter enim diuinitas illa nihil patitur, sicut naturaliter non mutatur. Mutabilis autem naturę est, subiacere passionib. Nulla ergo illi naturæ passio accidere potuit, cui mutatio naturalis inesse nequiuit. Solus etiam filius iacuit in sepulcro. sed illa vnigeniti Dei natura potuit sepeliri, quæ potuit mori. Secundùm naturã itaque carnis Deus vnigenitus iacuit sepultus in lapi-

de, secundum quam clauis adfixus pependit in cruce. Quomodo enim diuinitas eius poterat concludi sepulcro, quæ nec terra potest concludi, nec cœlo? Illam ergo passionem, illamque sepulturam vnitas personalis vnam in Christo fecit esse diuinitatis & carnis: sed proprietas vtriusque in Christo substantiæ fecit solam carnem Christi passioni & morti naturaliter subiacere, permanẽte impassibilitate atque immortalitate diuinæ incommutabilisque substantiæ. Christus itaque, qui non est Trinitas, sed vna ex Trinitate persona, sic secundum veritatem carnis verè in cruce pependit, & in
1. Co. 15. sepulcro mortuus iacuit: Apostolo dicente quia *Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit à mortuis tertia die secũdum scripturas.* Quę omnia secundum personæ vnitatem totus Christus pertulit: secundum naturalem proprietatem, ad solam carnis pertinẽt veritatem. Ita secundum solam animam ad infernum descendit. Vno quippe eodemq. tempore, quod inuenitur inter mortem Christi, resurrectionemque distare, vnus idemque Christus, & secundum veritatem carnis verè in sepulcro iacuit, & secundum veritatem animæ rationalis, verè in infernũ

deſcendit. Ac per hoc ſecundum veritatem humanæ naturæ, ex quo Chriſtus in cruce ſuſpenſus inclinato capite emiſit ſpiritum, quoadusque recepto ſpiritu reſurrexit à mortuis, non vbi fuit ſecundum carnem, ibi fuit ſecundum animam. Secundum carnem quippe, in ſepulcro mortuus iacuit: ſecundum animam verò rationalem ad infernum deſcendit: ſecundum diuinitatē verò, qua cum Patre & Spiritu ſancto vnus eſt Deus, totam creaturam repleuit immenſus. Secundum carnē ergo ſic fuit in ſolo ſepulcro, vt ſecūdū animā in ſolo fuiſſet inferno: ſecundū diuinitatem verò, qua nullo loco concluditur, ſed vbique totus ineffabiliter inuenitur, ita carnem ſuam non dereliquit in ſepulcro, neque animam ſuam deſeruit in inferno, ſicut nec terræ poteſt aliquando deeſſe, nec cœlo. Idem quoque Dei filius qui ſecundum carnem in ſepulcro iacuit, & ſecundum ſolam animam in infernum deſcendit, quoniam ipſe dixerat de anima ſua, *Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*: *Ioan.10* poſtea quam poſuit animam, & reſumpſit, ſecundum totam humanitatem ſuam in cœlum aſcendit, & in dextra ſedis Dei ſedet, ſicut Marcus Euangeliſta teſtatur dicens, *Dominus quidem* *Mar.16*

Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. Hæc autem omnia, quæ partim secundum solam animam, partim secundum solam carnem, partim verò secundum animam simul & carnem, in vnigenito Deo temporaliter facta sunt: sicut dignè referuntur ad vnam, quæ in Dei filio est, diuinitatis humanitatisque personam, sic ad illius diuinam nullatenus possũt referri substantiam. Ac per hoc nihil horũ potest personæ Patris vel sancti Spiritus deputari, quia non est vna persona Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nec quisquam potest passionem, assumptionemve carnis Patri, siue sancto Spiritui adscribere: quia nefas est diuinam naturam mutabilem in aliquo, aut passibilem prædicare, secundum quam Christus & sine initio semper natus de Patre permansit, quando de matre initiũ conceptionis & natiuitatis accepit, & incõprehensibilis, quando se comprehendi permisit, & impassibilis, quando passionis iniurias sensit, & immortalis, quando morti subiacuit, & indiuisus, quando secundum carnem in sepulcro iacuit, & secundum animam in inferiores partes terræ descẽdit, & immensus, quando ad altitudinem cœli de huius terræ humilitate conscendit. Istã

fidem si miser Fastidiosus non negaret, sine dubio non periret. Sed quoniam & factis eam negauit & dictis, mirum non est, quia opere pessimus factus est, & iam sermone peruersus, & ambulans in tenebris inimicus extitit lucis. Fornicatio quippe corporalis, quæ illius primò mentē, carnēque possedit, ipsa eum cōsequenter ad præcipitium spiritualis fornicationis adtraxit. Tulit enim membra Christi, & fecit membra meretricis. Et ideo non dubitauit castitatem fidei perdere, quia non se doluit castitatem corporis amisisse. Ecce quantum malum luxuria carnis, quæ illum miserum vsque ad negationem potuit perducere veritatis. Hæc fuit, hæc fuit tempestas, quæ paleam de area dominica rapuit, & vepribus hæreticæ impietatis infixit. Hæc illum fecit contra suam conscientiam loqui, & in contumeliam ipsius Trinitatis peruerso sermone versari. Neque enim verum credebat esse quod dixit, sed iam duplici corde, maluit aliud dicere quàm credebat. Qua desperatione possessus, vt ipse sibi auferret spem remissionis, voluit per licentiam implere delectamenta libidinis. Ex ore itaque suo quo iustificari debuit, augmentum cōdemnationis accepit, quando lingua eius,

quę debebat pœnitentiæ verba proferre, protulit uerba blasphemiæ. Illuc itaque miser Fastidiosus maluit transire, vbi & contra Deum sacrilega procacitate latraret, & in suis fornicationibus, quia timorem Dei nō habuit, etiam hominem non timeret. Væ illi misero, qui ad hoc Ecclesiastico voluit priuari consortio, vt nunquam possit carere supplicio: & ad hoc se voluit sine aliquo timore peccare, vt sine fine mereretur ardere. Vbi sunt nūc duo anni illi, quos Fastidiosus quasi felices habuit, quia eos, sicut voluit, libidinosus in fornicatione consumpsit? quàm celeriter transierunt? Qui etiam non solùm ducenti, sed etiam duo millia si essent, cum celeritate transiissent. Quid autem miser faciet, cum ad iudicium illius venerit, quem negauit? quid recipiet pro talibus factis & dictis? quid ille recipiet, ille corpore luxuriosus, corde cœcus, errore blasphemus? qui priùs in se templum Dei fornicatione violauit, deinde corpore quoque ab Ecclesia separatus exiuit. Quid recipiet ab illa sancta Trinitate, qui maluit seruus esse luxuriæ atque perfidiæ? Quid vtique nisi ignem æternum, quem talibus constat operibus præparatum? Et in hoc

quidem tempore citò finita eſt Faſtidioſi fornicatio, cuius tamen in illo igne non finietur æterna combuſtio. Fugiant ergo Chriſtiani vtramque fornicationem, quam miſer Faſtidioſus incurrit: vt cuſtodientes animas ſuas, caſtitatem ſeruent & cordis & corporis. teneant intra Eccleſiam catholicam Fidem: credant & confiteantur inſeparabilem atque indiuiduam Trinitatem: quæ in ſua diuina natura, nihil habet factum, nihil aliquatenus inchoatum: cuius vno atque inſeparabili opere, facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Credant nihilominus, & confiteantur vnigenitum Deum, ſolum ſecundum veram diuinitatem natum de patre, ſolum ſecundum veram humanitatem creatum ex virgine: ac per hoc, opere Trinitatis carnem atque animam rationalem in vnitate perſonæ pro mundi ſalute ſuſceptam. Hoc firmiſſimè retinentes proferant, & perſeuerent in operibus bonis. In Chriſto enim Ieſu ſola valet fides, quæ per caritatem operatur. à qua ſi quis diſceſſerit, ipſe ſuæ animæ reus erit. omnis autem qui in ea perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

EPISTOLA FERRANDI Diaconi,

Ad B. Fulgentium Episcopum.

OMINO beatissimo & cum omni veneratione suscipiendo Patri Fulgentio Episcopo Ferrandus Diaconus in Domino salutem. Qui terrenis indigent facultatibus, nec diuturni operis continuato labore, vel honestæ artis industria, siue forsitan honesta negotiatione pascuntur, solent ante diuitum fores, postquam verecundiam fames excluserit, suspirantes victũ precibus quærere, virorum quoque nobilium clementissimas aures, etiam importuna aliquando petitione pulsare. Norunt enim mendicantibus non prodesse silentia. Ego verò qui ingenij pauperis laboro penuria, neque multis oblatrantibus curis, operari cibum sapientiæ quotidiana diuinæ lectionis meditatione permittor, minus etiam prævalens meis, id est disputationum siue cogitationum mearum viribus inuestigare dubia, explanare obscura, diuidere ac definire contraria, pulso crebris gemitibus

tibus ad cœlestis Patrisfamiliæ ianuam. Sed vbi rursus indignum, cui tam citò aperiatur quod volo, memetipsum conuinco; tunc eos quos de intimis regis cubiculi penetralibus accepisse dispensandam Domini mei pecuniam video, voce supplici deprecor, vt dignentur famem nostram modicis saltem sumptibus consolari. Quorum quia vnus ex numero talentorum tibi creditorum multiplicare lucra desideras, & cœlestis scribæ pretiosissimam margaritã, quam distractis omnib. quæ habebas negotiator fidelissimus cõparasti, generaliter acquirendam, possidendam, perfruendam, sine inuidia tabescente communicas: profer obsecro de thesauro tuo, dispensator egregie, noua simul & vetera, quibus indigentem locupletes, esurientem pascas, imperitum doceas, dubitanti quid sequatur ostendas. Religiosi cuiusdam viri famulus ætate adolescens, colore Aethiops, ex vltimis credo barbaræ prouinciæ partibus, vbi sicco solis ignei calore fuscantur, adductus, salutaris lauacri necdum fuerat aspergine mundatus, aut micante Christi gratia dealbatus. Hic ergo dominorum fidelium diligentia, sacramentis Ecclesiasticis imbuendus, ad Ecclesiam traditur: fit ex more catechumenus: post aliquantum nihilominus temporis propinquante solennitate Paschali, inter competentes offertur, scribitur, eruditur. Vniuersa quoque religionis Catholicæ veneranda mysteria

cognoſcens atque percipiens, celebrato ſolenniter ſcrutinio, per exorciſmum contra diabolum vindicatur: cui ſe renuntiare conſtanter, ſicut hîc conſuetudo poſcebat, auditurus Symbolum profitetur. Ipſa inſuper ſancti Symboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi clara voce pronuncians, piam regulam dominicæ orationis accepit. Simulque iam & quid crederet, & quid oraret intelligens, futuro baptiſmati parabatur; cùm ſubitò violentis inuaditur febribus, & creſcente lethali infirmitate turbatur. Perſuaſit dierum breuitas, vt ad fontem cum cæteris abluendus differretur, ſiue potius ſeruaretur. Et quid pluribus immorer? Hora exoptata cunctis aduenerat, in qua populus acquiſitionis, Redemptori ſuo per baptiſmum conſepultus, vitam veterem poneret, & nouam reſurrectionis fidem, innouatus aſſumeret. Tunc ille in extremo halitu conſtitutus, ſine voce, ſine motu, ſine ſenſu, nihil valens ſacerdoti interroganti reſpondere, deferentium manibus apportatur; & pro eo nobis, quaſi pro infante reſpondentibus, mente abſentiſſimus accepit baptiſmum; quem ſe accepiſſe, pòſt paululum mortuus, in hac præſenti arbitror vita neſciuit. Quæſo nunc, vtrum nihil ad æternam beatitudinem conſequendam vox ablata nocuerit. Valde enim timeo, ne propterea Dominus, cui omnia poſſibilia ſunt, facultatem loquendi denegauerit, quòd cum

beneficio secundæ natiuitatis iudicauit indignum. Quomodo namque potuerit ætas illa rationis capax aliena confeßione purgari, non video. Nonne solos paruulos ritè credimus offerentium fide saluari, quos originali tantùm nouimus iniquitate damnari? Id agente diuina iustitia miris modis, vt quodámodo vbi minimè propria, id est actualis malitia reperitur, ritè nec propria volũtas requiratur; sed per abundantiam gratiæ detur, alijs credentibus, salus, quibus alijs peccantibus reatus adscriptus est. At hic proprio viuebat arbitrio: super illud quod de radice traxerat, multa sine dubio vitia propria cupiditate contraxerat, plurimorũ peccatorum vinculis obligatus, & non nisi voluntaria credulitate saluandus, quam in illo redẽptionis loco confiteri nec voluit, nec valuit, qui nihil sentiens, velle omnino aliquid non valuit. An fortaßis scientis præterita confeßio remißionem peccatorum meruit etiam nescienti? Sed hoc dicere dubito; ne quis mihi veraciter dicat, Ergo saluus esset, si nec ad ipsam tinctionem corporis peruenisset; quoniam sicut asseris expiationis meritum per mysteria transacta meruerat. Postremò cur nõ etiam mortuos baptizemus, quos sacro baptismate repentina sæpè mors abstulit, sed eorum tamen voluntas fidelisque deuotio nota omnibus fuit? Cui talia respondenti si consensum præbere tentauero, magna ilicò sequitur absur-

ditas; ut putetur illis tantùm mysteriis sufficientibus & salutem plenam conferentibus, aquam fontis æterni non renasciturum suscipere, sed renatum. Video in hoc articulo posse visitatam Canonum proponi sententiam, quæ infirmos iubet, si pro se respondere non valeant, sed eorum voluntati testimonium sui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione, magis arbitror, quid Ecclesia facere debeat imperatum, quàm quid ille percipiat indicatum. videlicet ut minister verbi liber sit à culpa negligentiæ, non ut ille ostendatur consors particepsque iustitiæ. Maximè, quia licet multos in hac re moueri videam, sæpe tamen plus ipse commoueor; hæsitans qualis debeat haberi sententia de his, qui etiamsi legitimè sana mente baptizantur, præueniente velociùs morte, carnem Domini manducare, & sanguinem eius bibere non sinantur. Nota quippe sunt fidelibus Saluatoris verba dicentis, Nisi mandu-
Ioan. 6. caueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. *Vnde petimus, ut velociori responsione nos instruas, utrum noceat, quantum noceat, an omnino nihil noceat, si quis baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, sacro cibo potuque fraudetur. Simul ad utraque respondere dignatus, quæ præsumptione caritatis interroganda credimus, & quæ multis utilissima fore suggerimus. Deus*

noster paternitatem vestram ad ædificationem nostram custodire dignetur, Domine mi semper pater.

B. FVLGENTII

EPISCOPI RVSPENSIS

Epistola ad Ferrandum Diaconum.

De baptismo Aethiopis moribundi.

OMINO venerabili & in Christi caritate plurimum desiderabili sancto fratri & condiacono Ferrando, Fulgentius seruorũ Christi famulus in Domino salutem. Gaudeo, sancte frater, quòd in corde tuo flamma caritatis, quæ per Spiritum sanctum diffunditur, gratia subinde crescente nutritur: quæ facit in his quæ videntur plerisque dubia, manifestum aliquid de literis agnoscere; ne dum ambiguitas habetur in ipso sacramento salutis, putetur in vacuum credentibus dari gratia Saluatoris. Dicis itaque, quòd religiosi cuiusdam

viri famulus, ætate adolescens, colore Aethiops, dominorum fidelium diligentia sacramentis Ecclesiasticis imbuendus fuerit ad Ecclesiam traditus, & ex more cathecumenus factus. Post aliquantum nihilominus tempus, propinquante solennitate Paschali inter competentes oblatus, scriptus, eruditus, vniuersa quoque religionis Christianæ veneranda mysteria cognoscens atque percipiens, celebrato solenni scrutinio, per exorcismum contra diabolum fuerit vindicatus; cui se renunciare constanter, sicut Ecclesiæ Garthaginiensis, in qua iam Deo propitio diaconus militas, consuetudo poscebat, auditurus symbolũ fuerit professus. Iam insuper sancti Symboli verba memoriter in conspectu fidelis populi, clara voce pronuncians, piam regulam dominicæ orationis accepit. Qui simul iam & quid crederet, & quid oraret intelligens, futuro baptismati parabatur. Quem dicis violentis febribus inuasum, & crescente lethali infirmitate turbatum. Adiicis autem, quòd persuaserit dierum breuitas, vt ad fontem cum ceteris abluendus differretur, siue potius seruaretur. Dicis quoque aduenisse horam exoptatam cunctis, in qua populus acquisitionis Redem-

ptori suo per baptismum consepultus, vitã veterem deponeret, & nouam resurrectionis fidem innouatus assumeret. Tunc ille, vt ais, in extremo halitu constitutus, sine voce, sine motu, sine sensu, nihil valens sacerdoti interroganti respondere, deferentium manibus apportatur, & pro eo vobis, quasi pro infante, respondentibus, mente absentissimus accepit baptismum, quem se accepisse, pòst paululum mortuus, in hac præsenti, quantum arbitraris, vita nesciuit. Hac itaque narratione completa, deinde quæris, vtrum ei nihil ad æternam beatitudinem consequendam vox ablata nocuerit. Valdè enim te timere testaris, ne propterea Deus, cui omnia possibilia sunt, facultatem loquendi denegauerit, quòd eum beneficio secundę natiuitatis iudicarit indignum. Dicis quoque te non videre, quomodo potuerit ætas illa rationis capax, aliena confessione purgari, eo quòd solos paruulos rectè credamus offerentium fide saluari, quos originali tantùm nouimus iniquitate damnari. id agente diuina iustitia miris modis, vt quodammodo, vbi minimè propria, id est actualis malitia reperitur, nec propria voluntas requiratur, sed per abundantiam gratiæ detur aliis credentibus

ſalus, quibus aliis peccantibus reatus adſcriptus eſt. Hic autem, vt aſſeris, proprio viuebat arbitrio: ſuper illud quod de radice traxerat, multa ſine dubio vitia propria cupiditate contraxerat, plurimorum peccatorum vinculis obligatus, & non niſi voluntaria credulitate ſaluandus, quam in illo redemptionis loco confiteri nec voluit, nec valuit, qui nihil ſentiens velle omnino aliquid non valuit. His verbis tuis alia ſub timore interrogationis opponis, dicens, an fortaſſis ſcientis præterita confeſſio remiſſionem peccatorum meruit etiã neſcienti? Hoc, inquis, dicere dubito: ne quis mihi veraciter dicat, ergo ſaluus eſſet, ſi nec ad ipſam tinctionem corporis perueniſſet, quoniam, ſicut aſſeris, expiationis meritum per myſteria tranſacta meruerat. Poſtremò, cur non etiam mortuos baptizemus, quos ſacro Baptiſmate repentina ſæpe mors abſtulit, ſed eorum tamen voluntas fideliſque deuotio nota omnibus fuit? Adiicis deinde, quòd ſi talia reſpondenti conſenſum præbere tentaueris, magna illicò ſequeretur abſurditas, vt putetur illis tantũ myſteriis ſufficientibus, & ſalutem pleniſſimam conferentibus, aquam fontis æterni non renaſciturum ſuſcipere, ſed renatum.

Postremò, ne quid vigilantissimæ intelligẽtiæ tuæ, sollicitudinique piissimæ minus quæsitum putaretur, adiungis in hoc articulo posse vsitatam Canonum proponi sẽtentiam, quæ infirmos iubet, si pro se respondere non valuerint, sed eorum voluntati testimonium sui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione magis arbitrari dicis te, quid Ecclesia facere debet imperatum, quàm quid ille percipiat indicatum. Videlicet vt minister verbi liber sit à culpa negligentiæ, non vt ille ostendatur consors particepsque iustitiæ. Maximè quia licet multos ex hac re, sicut ais, moueri videas, sæpe tamen plus ipse commouearis, hæsitans qualis debeat haberi sententia de his, qui etiam si legitimè sana mente baptizantur, præueniente velocius morte, carnem Domini manducare, & sanguinẽ eius bibere non sinuntur. Propter illa scilicet, quæ nota sunt fidelibus, Saluatoris verba dicentis, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in nobis.* Deinde petis, vt velociori responsione vos instruam, vtrum noceat, quantum noceat, an omnino nihil noceat, si quis baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, sacro cibo potuque fraudetur. Quo- *Ioan. 6.*

niam igitur simul ad vtraque nos respõdere caritas imperat, dignum est vt imperanti caritati caritas libenter obediat. Speramus autem, quoniam ad persoluendum debitũ caritatis, illius gratia adesse dignabitur, à quo ipsa caritas inspiratur. Primitus itaque meminisse nos oportet illius sententiæ, quã generaliter ad humani salutem generis promulgauit gratuita beneuolentia saluatoris. Illam porrò nunc dico sententiam, quam ipse Dominus tanto tenaciùs voluit nostris mentibus inhærere, quantum eam cunctis præceptis suis posteriore dignatus est tempore promulgare. Post resurrectionem siquidem, corpore ascensurus in cœlum, sed cum suis in terra diuinitate mansurus, hæc
Marc.16 inuenitur suis dixisse discipulis, *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Benè hîc Dominus eum qui crediderit & baptizatùs fuerit, saluari prædixit: non credentem autẽ damnandũ sine dubitatione monstrauit. In nõ credẽte quippe nulla fuit futuri ratio faciẽda Baptismatis. Qui enim non crediderit, siue baptizetur, siue nõ baptizetur, sine dubitatione dãnabitur. Hac autem sententia, qua Dominus statuit atq.

definiuit omnem non credētem sempiterna punitione damnandum, non solùm eos, quos huius vitæ finis à sacramento Baptismatis inuenit alienos, verùm etiam omnes hæreticos diuina non dubium est definitione damnandos. Si enim fides, quam vnam esse D. Paulus diuino spiritu repletus asseuerat, illa est vtique, quæ non ficta, sed vera, quia finis præcepti est caritas, de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, quomodo credere dicitur, à quo fidei veritas non tenetur? Quidquid enim credentis animum continet, quod à fidei veritate cognoscitur alienum, necesse est id esse mēdacium. Odit autem Dominus omnes qui operantur iniquitatem, & perdet eos qui loquuntur mendacium. Propter quod & sapientia in Prouerbiis dicit: *Quoniam veritatem meditabuntur fauces meæ, abominata verò ante me labia mendacia.* Non ergo accipiunt in Baptismo salutem, qui non tenent in corde atque ore fidei veritatem. Ac per hoc, licet formam pietatis habeant, quæ constat in sacramento Baptismatis, abnegando tamen pietatis virtutem, nec vitam percipiũt, nec salutem. Quid autem talibus restat nisi damnatio sempiterna, quam eis pariet fides non vera, sed ficta? In talibus quippe nec

Ephes. 4.

Prou. 8.

caritas est de corde puro. Quia secundum
Act. 15. Beati Petri sententiam, *fide Dominus suorum corda purificat.* Nec cordis puritas esse potest vbi fides non est: quia nec fides omnino dicenda est, vbi vera non est. Quoniam igitur vbi est caritas de corde puro, ibi fides est non ficta, sed vera, cor autem non fictione fidei, sed veritate purgatur: manifestum est apud hæreticos, in quibus non est veritas, sed fictio fidei, caritatem de corde puro nullatenus inueniri. Conscientiam verò bonam quomodo possunt habere, in quibus per incredulitatem habitat princeps ille malitiæ? Isti ergo, nisi conuertantur, & fidei veritate saluentur, pro incredulitatis crimine damnabuntur: quia non illum dilexerunt, in quem non secundum veritatẽ fidei crediderunt: nec in eis potuit esse conscientia bona, quos constat contra fidem veram vsque in finem vitæ mortiferam tenuisse perfidiam. Nec moueat aliquẽ, quòd licet fictam, tamen beatus Apostolus fidẽ nuncupauit: quia alio loco, sicut vnũ Deũ, sic vnam prædicauit & fidem. Illud enim beatus Apostolus non secundum rei veritatem, sed secundum opinionem fidelium posuit. Nam & illud quod à Pseudoapostolis prædicabatur, idem Apostolus & E-

uangelium nuncupat, & Euangelium non esse confirmat. Quod in epistola eius, quæ scripta est ad Galatas, continetur his verbis: *Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo qui* Galat.1. *vocauit vos in gratia Christi, in aliud Euangeliũ, quod non est aliud.* Quomodo ergo aliud Euangelium, si non est aliud; nisi aliud secũdum perfidorum errorem, nõ autem aliud secundum fidei veritatem? Sic & fides à perfidis secundum propriam opinionem fingitur, à quibus vera fides, quam Spiritus sanctus tribuit, non habetur. Falsi quoque nominis scientiam, idem beatus demõstrat Apostolus, dicens: *O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.* 1.Tim.6 Sicut autem illa quæ falso nomine scientia nuncupatur, scientia non est: ita & fides, quam non spiritus diuinus infundit, sed humanus sibi spiritus fingit, vtique fides non est. Ac per hoc, secundum illorum opinionem fides dicitur, quæ tamen fides esse nullatenus inuenitur. Nam & Deos inuenimus in sanctis eloquiis appellari, quos tamen non esse Deos ipsa prorsus eloquia diuina testãtur. Dicitur quippe in Psalmis: *Omnes Dij gentium dæmonia.* Psal.95 Hieremias quoque ait. *Dij qui non fecerunt cœlum & terram, pereant* Hier.10

de sub cœlo. Qui tamen alio loco ipsos, quos Deos nuncupat, ostendit non esse Deos.
Hier. 2. Ait enim: *Circuite insulam Cethim, & videte; & in Cedar mittite, & intelligite vehementer, & videte si facta sunt talia. Si mutauit gens Deos suos, & isti non sunt Dij.* Inuenimus autem Dei nomen in scripturis sanctis, quantum nobis nunc occurrit, modis quatuor. Dicitur enim Deus secundum veritatem naturæ. quomodo sola sancta Trinitas est vnus, verus, & incommutabilis Deus, qui
Deut. 32 ait: *Videte quoniam ego sum Deus, & non est alius præter me.* & de quo Dauid dicit, *Quis*
Psal. 17. *Deus præter Dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum?* Hic est vnus & solus Deus, qui solus naturaliter Deus est. Ab hoc vno vero Deo quidam vt essent Dij, non naturaliter habuerunt, sed dono gratiæ perceperunt. De talibus dijs fuit Moyses, cui ille
Exod. 7. vnus verus Deus ait, *Ecce dedi te Deum Pharaoni.* De talibus sunt etiam illi, de quibus
Psal. 81. dicitur, *Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes.* Isti ergo Dij eam gratiã acceperunt vt Dij essent, quam acceperunt vt filij Dei fierent.
Ioan. 1. Dicit autem Euangelista, quia *quotquot acceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo*

nati sunt. Ipsis item dicitur, *Ego dixi, dij estis, & filij Excelsi omnes.* Psal. 81. Duo ergo isti modi in nominando laudabiles. Vnus, quo naturaliter vocatur verus Deus: alter, quem per gratiam quibus voluit, largitus est Deus. Qui tamen ab inuicem magna differentia distinguuntur. Ille quippe modus, quo in Dei nomine veritas naturalis ostenditur, sic vnum Deum ipsa naturalis nominis veritate demõstrat, vt Deos in se nunquam vocari permittat. Hinc est, quòd sicut solus pater, aut solus filius, aut solus spiritus sanctus veraciter Deus dicitur: ita simul pater & filius & spiritus sanctus, non tres Dij, sed vnus Deus veraciter nominatur. Hoc habet illa Trinitas vnus Deus, vt tres quidem personæ sint, sed tres Dij non sint: quia illa Trinitas vnus verus est Deus. Ideo Dei filius non solùm secundum verã diuinitatem, quam habet de natura patris, sed etiam secundum carnem, quam veram naturaliter habet de corpore genitricis, Deus verus & creditur & prædicatur à nobis. Quoniam æterna diuinitas filij cum plena humanitate sua, & eadem plena humanitas filij cum æterna diuinitate sua, vna est in Trinitate persona: & ipse totus in diuinitate atque humanitate sua vnigenitus

filius cum patre & spiritu sancto vnus est Deus. Alter verò modus quia non est naturæ, sed gratiæ, ideo sine aliqua fidei prauitate nomen Deorum in se recipit: quia solam continet adoptiuorum multitudinē, quibus vt filij Dei fierent, summa Trinitas vnus verus Deus tribuit potestatem. In illo ergo modo claritas naturalis agnoscitur: in isto autem gratiæ largitas inuenitur. Duo vero residui modi, quibus Deus aut aliqua res aut persona nominatur, magis inueniũtur digni vituperatione, quàm laude. Et ideò in vtroque manifesta inuenitur culpa, quia nulli eorum vel natura potest inesse, vel gratia. Vnus quippe est secundum affectum prauę cupiditatis, alter secundum opinionem erroris. Nam carnali cupiditati deditus animus, hoc sibi Deum facit esse quod diligit præ omnibus. Hinc est quod beatus Apostolus, quorundam terrena sapientium ventrem Deum esse, sine du-
Philip. 3 bitione pronunciat dicens: *Quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt.* Hic existimo Apostolum, terrena sapere, pro terrena diligere posuisse. Talem sensum illo etiam loco arbitror contineri, vbi memoratus Apostolus dicit: *Igitur si consurrexistis cum Christo,*

quæ

quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dexteram Dei ſedens. quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſunt ſuper terram. Oſtendens namque quòd ea quæ ſuper terram ſapere non deberent, paulo pòſt addidit: *Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus.* Cùm ergo mortificari pręcipit mēbra noſtra quæ ſunt ſuper terram, concupiſcentiam vtique in nobis mortificari rerum imperat terrenarum. Propter quod alio loco dicitur: *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.* Quibus etiam vult & nos mortuos æſtimemus dicens, *Exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.* Illi quippe rei viuit quiſque, quã diligit; & illi ſe exhibet mortuum, cuius in ſe mortificauit affectum. Terrena ergo ſapiunt, qui terrena diligunt: & Deum ſibi ventrem faciunt, qui gulæ delectationibus illecebroſam ſui cordis mancipant ſeruitutem. Opinio verò humani erroris dupliciter ſibi Dei nomen mendaciter in ſuum fingit exitium. Quæ gemina erroris opinio non minus ſibi hæreticos vendicat, quàm paganos; dum & iſtos & illos eo ſibi ſubii-

Ibid.

Galat. 5

Rom. 6.

cit, quo simul omnes diuersis vinculis multimodæ falsitatis adstringit. Pagani quippe, relicto vero Deo, falsorum Deorum superstitioni deseruiunt: hæretici autem de vero Deo falsa opinantes, veritati sanctæ religionis obsistunt. Manifestum est igitur, hæreticos vinculo mortiferi erroris obstringi, nec debere dici fideles, quos Ecclesia inimicos patitur pertinaces. quandoquidem infidelitatis reatus sit, vel falsa de vero Deo credere, nec cedere; vel falsum Deum, sub nomine veri Dei adorare.

Quoniam ergo de illa Domini sententia sumpsimus disputationis exordium, quæ statuit, quia omnis qui crediderit & baptizatus fuerit saluabitur; illum puerum saluatum esse credamus, in quo nihil defuisse eorum, quæ ad baptismatis officium atque effectum pertinent, inuenimus. Officium quippe secundæ natiuitatis in fide & confessione, effectus autem in regeneratione

Ioan. 1. consistit. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Credunt ergo vt filij Dei fiant: quoniam ad hoc accipiunt gratiam fidei, vt credentes accipiant gratiam sacramenti. Dignum namque est, vt dum corde creditur ad iustitiam, ore con-

feſſio fiat ad ſalutem. Manifeſtum eſt autẽ, quòd ſicut officium credulitatis & confeſſionis pertinet ad catechumenum: ſic effectus baptiſmatis pertinet ad miniſtrum. & dum ab illo per veram fidem confeſſio promitur; ſubſequenter eſt vt iſto tingente ſalutaris myſterij gratia peragatur. Quã regulam in actibus Apoſtolorum ſancti Philippi videmus opere cuſtoditam: qui cùm admoneretur à Spiritu ſancto, vt prædicaret Eunucho Dominum Ieſum Chriſtam, ſimulque ad quandam aquam veniſſet, Eunucho poſtulante & dicente, *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* ille priùs elicuit confeſſionis officium, cui rectè ſancti baptiſmatis miniſtraret effectum. Ideo reſpondit Eunucho, *Si credis ex toto corde, licet.* Et quia præceſſit Eunuchi confeſſio, ſubſequenter etiam in eo per Philippi miniſteriũ effectus ſanctæ regenerationis impletur. Qua ergo iuſtitia ille qui credulitatis & confeſſionis perſoluit officium, non conſequeretur ſanctę regenerationis effectum? Nam ſi ordo attẽdatur operis & mercedis, opus eſt in fide & confeſſione, merces in baptiſmo. Ideo enim quiſque dignus baptiſmate iudicatur, quando præcedit fidei confeſſioniſque meritum, cui tanquam in

Act. 8.

mercedem sancti baptismatis debeat tribui sacramentum. Dignus est autem operarius mercede sua. Non ergo baptismatis mercede fraudari debuit, qui opus credulitatis & confessionis, diuinitus data cordis & oris deuotione, persoluit. Non hoc vtique fuit hora baptismatis interrogandus, quod est antea in Symboli pronunciatione confessus. Nihil itaque illi ad æternam beatitudinem consequendam vox ablata nocuit, qui quamdiu potuit in ipsa fidei confessione permansit. Ablata non est, nec mutata: nec abolitum est quod dixit, quando dicere non potuit; quia quamdiu sentire potuit, sententiam non mutauit. Sed timeo, inquis, ne propterea Dominus, cui omnia possibilia sunt, facultatem loquendi denegauerit, quòd eum beneficio secundæ natiuitatis iudicauit indignũ. Immo magis ibi agnoscamus Dominum nostrum non fuisse oblitum misericordiæ suæ, in quo etsi vocem abstulit, vitam tamen non ademit, vt quod præbuit credere, confiterique, acciperet viuens. Sed dubitatur quomodo potuerit ætas illa rationis capax aliena confessione purgari. Immo sua inuenitur confessione purgata, cui tunc aliorum confessio subsecuta prodesse non posset, si propria minimè

præceſſiſſet. Secundò itaque illi aliorum confeſſio ſine dubio profuit, quando non nolentem præuenit, cùm deficienti ſubſecuta ſubuenit; & quod in illo voluntas illuminata credendo & confitendo cœpit, hoc pro illo caritas fraterna perfecit. Legimus itaque Dominum dixiſſe, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis.* Iſti autem, quamdiu loquendi facultas fuit, confeſſio illa non defuit. Quis ergo dicere audebit confeſſionem illam ſalutis indignam, quam videt non voluntatis peruerſitate reiectam, ſed infirmitatis neceſſitate comprehenſam? Debilitata eſt enim lingua, non conſcientia deprauata. Dicit autem Apoſtolus: *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptũ eſt, Credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Ille itaque qui ſpiritu fidei accepto credidit & locutus eſt, quoniã ipſo ſpiritu, quẽ acceperat vt crederet, tũc carere poterat ſi negaret, quando non negauit, profectò nõ caruit. Ipſo ergo ſpiritu quo locutus eſt credens, redemptus eſt tacens: quoniã ipſo ſpiritu natiuitas ſecunda perficitur, quo ſecunda credulitas datur. Proinde quando non defuit ſano credendi & confitendi voluntas, non ob-

Luc. 12

2. Cor. 4

fuit infirmo tacendi necessitas.

Est autem verum, quia solùm paruulos ritè credimus offerētium fide saluari, quos originali tantùm nouimus iniquitate damnari. id agente diuina iustitia miris modis, vt quodammodo vbi minimè propria, id est actualis malitia reperitur, nec voluntas propria requiratur: sed per abundantiam gratiæ detur aliis credentibus salus, quibus aliis peccantibus reatus adscriptus est. Addis autem, quia hic proprio viuebat arbitrio: super illud quod radice traxerat, multa sine dubio vitia propria cupiditate contraxerat, plurimorum peccatorum vinculis obligatus, & non nisi voluntaria credulitate saluandus, cùm in illo redemptionis loco cōfiteri nec voluit, nec valuit, quia nihil sentiēs velle aliquid omnino nō valuit. Hęc nēpe, carissime frater, verba sunt tua, quę in illa, quam destinasti, continentur epistola. Proinde originalis peccati primitus est qualitas attendenda: quod vtique ab aliis admissum, in alios est generationis vitio propagatum. In cuius abolitione si quando illa ætas est, cui propria non possit inesse confessio, aliis credentibus & confitentibus datur paruulis salus, quibus aliis peccantibus est reatus adscriptus. Quocirca quoniam in

ætatibus iam ratione vtentibus propria confeſſio quæritur : illa ſcilicet ratione, quoniam & viuunt & intelligunt, habentes ex vita peccatum originis, & ex intelligentia peccatum propriæ actionis: ideo iſtum rectè dicimus ſine dubitatione ſaluatum, quia & intelligens credidit, & quod credidit propria confeſſione firmauit: & deinde, quamuis iam non intelligens, tamen adhuc viuens, ſacramẽtum ſanctæ regenerationis accepit. Nam per ſancti baptiſmatis ſacramentum, illa vita eſt peccati originalis nexibus abſoluta, quæ fuerat eiuſdem peccati vinculis obligata. Et quia tanta eſt virtus ſancti baptiſmatis, vt vbi vitam inuenerit, in qua illud originalis peccati vinculum ſoluat, & omnia quæ ſuperadiecta repererit, ſecundę natiuitatis beneficio diluat, iuxta illud quod Apoſtolus ait, *Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem*: dignè illum credimus eſſe ſaluatum, cui & ante baptiſma credulitas, & intelligentiæ confeſſio non defuit, & in hora baptiſmi vita, quamuis in infirmo & febricitante, permanſit. Vita igitur, quæ contraxit originale peccatum, quia quando potuit teſtimonium ſuæ conſcientiæ atque in- *Rom. 5.*

telligentiæ dedit, etiam quando confiteri non potuit, illius confessionis merito remissionem peccati originalis accepit. Maximè cõsecratione vnitatis Ecclesiæ suffragante. qua factum est, vt confessionem tẽpore prçterito redditam, quia non potuit in hora baptismi reddere propter infirmitatem corporis, adiutorio fraternæ redderet caritatis: vt eorum membrorum verbo fuisset adiutus, quorum fuit consortio deputandus. Illo autem originali peccato dimisso, cuncta peccata, quæ propria voluntate contraxerat, dimissa fuisse nemo fidelium dubitat. Præterita igitur scientis confessio remissionem peccatorum meruit etiã nescienti quid diceret, nullatenus dubitemus.

Neque enim ab hac sententia nostrum animum reuocare debet vlla suspicio, ne quis dicat, quòd ille saluus esset, si nec ad ipsam tinctionẽ corporis peruenisset. cùm vtique non dicamus illum sine baptismi sacramento sola cõfessione potuisse saluari. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Illum vtique adolescentem, quia credidisse & cõfessum fuisse nouimus, ideo per sacramentum baptismatis saluum fuisse firmamus. Qui si non baptizaretur, non

ſolùm neſciens, ſed etiam ſciens nullatenus ſaluaretur. Via enim ſalutis fuit in confeſſione, ſalus in baptiſmate. Nam in illa ætate non ſolùm ei confeſſio ſine baptiſmate nihil prodeſſet, ſed nec ipſum baptiſma nõ credenti neq. confitẽti vllatenus proficeret ad ſalutem. Ideo ergo illi Deus confeſſionẽ prodeſſe voluit, quia eum vſq. ad ſanctã regenerationem in hac vita ſeruauit. Donũ itaque ſanctæ regenerationis ſicut ille, quia voluit, petiuit: ſic Deus quia voluit, dedit.

Mortuos autem propterea non baptizamus, quia omne peccatum, ſiue originale, ſiue actuale, quia ſimul eſt animæ carnique commune, nihil eorum dimittitur, ſi à ſua carne anima ſeparetur. Omnes enim nos manifeſtari portet ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſq. propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Anima itaque ſine carne nulla ratione ſaluatur, quæ peccauit in corpore, nec credidit cùm eſſet in corpore. Ac per hoc, malũ recipit quod geſſit in corpore, non bonum, quod in corpore conſtituta non geſſit. Caro quoque ſine anima non poteſt baptizari, quia nec remiſſionem peccatorum accipere. Nam res quæ non viuit, ſicut peccare, ita pœnitentiam peccati habere non poteſt. Quomodo

1. Cor. 5.

ſacramentum remiſſionis dari poteſt, vbi vita non eſt, aut quemadmodum caro baptizetur in remiſſionem peccatorum, vbi anima non eſt, cum qua ſimul adhæret peccati conſortium? Igitur etſi fuit cuiuſquam viuentis voluntas fideliſque deuotio; qui tamen defunctus eſt ſine baptiſmatis ſacramento, ideo mortuus baptizari non potuit, quia ab illo corpore anima, cuius fuit voluntas fidelis deuotioque, diſceſſit. Propterea iſte igitur, de quo nunc agitur, dignè baptizatus eſt; quia anima eius, cuius voluntas fidelis, & deuotio nota omnibus fuit, vſque ad horam ſancti baptiſmatis in ſua carne permanſit. Illa igitur myſteria, quæ ante baptiſma in Eccleſia geruntur, concipi ſpiritualem hominem faciunt, non renaſci. Hinc eſt quòd perueniet ad ſalutem, ſi quem ſecunda natiuitas educet in lucem. Ad quam lucem, illis homo myſteriis præparatur; ſed baptiſmatis ſacramento perducitur. Hoc eſt quod ſuperiùs dixi, in illis myſteriis eſſe ſalutis officium, in baptiſmate ſalutis effectum; quem vtiq. non infirmitatis incurſio, ſed ſola ſibi poteſt negare mutatio voluntatis.

Proinde firmiſſimè tenenda eſt illa Canonum ſententia paternorum, quæ infirmos

iubet, si pro se respondere non valeant, sed eorum voluntati testimonium sui periculo proprio dixerint, baptizari. Viderunt enim sancti Patres, ream non esse voluntatem, quæ impedita cognoscitur, non mutata. Nec debere denegari sacramentum baptismatis, vbi firmitas cognoscitur voluntatis. Hoc autem statuentes sancti Patres, & quid Ecclesia facere debeat, & quid ille percipiat, indicarunt. Neque enim hoc Ecclesia faceret, si ille nullum in hoc facto beneficium percepisset. Nam cùm *Ecclesiam Dei columnam & firmamentum veritatis esse* testatur Apostolus, si aliquam in mysteriis fidei habet partem, vbi non sit veritas firma, non est in omnibus mysteriis columna & firmamentum veritatis. Quæcumque enim firmitas sacramentis eius adimitur, ipsi Ecclesiæ necesse est auferatur. Non ergo columna & firmamentum veritatis veraciter vocatur Ecclesia, si in ipso principali humanæ salutis mysterio inuenitur infirma. Sed quia veraciter columna & firmamentũ veritatis ab Apostolo nuncupatur, quidquid secundum ipsius Ecclesiæ constituta, in sanctis mysteriis redemptionis & reconciliationis humanę, intra eam datur & accipitur, firma veritate datur; firma veritate

1.Tim.3

percipitur. Vt autem sanctæ matris Ecclesiæ generalia constituta, id est, ea quæ concordissima cunctorum firmat assensio Pontificum, nullatenus repellamus, in Prouerbiis ita præcipitur: *Audi fili leges patris tui, & ne repellas instituta matris tuæ.* Quis ergo vtilitatis æstimet vacuum, quod diuinitus audit nullatenus repellendum? Si ergo qui sic baptizatur non saluatur, nullus reatus est si hoc negligatur: nec minister verbi, si hoc non fecerit, tenebitur culpa negligentiæ, si ille in quo hoc fit, particeps non potest esse iustitiæ. Ibi ergo quisque arguitur negligētiæ reus, vbi operis non desperatur effectus. Et sicut ille dignè arguitur negligentiæ, qui quod vtile est non operatur: ita illius qui superfluis laborem rebus impendit, rectè ipse labor irritus atque inutilis improbatur. Quod& si in hac parte irritus labor impenditur, irrita erit Pauli Apostoli sine dubitatione sententia, qua dixit, *Quia vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem:* cùm proculdubio de ministris Christi & dispensatoribus mysteriorum Dei, sicut eiusdem epistolæ locus indicat, loqueretur. Præmiserat enim, *Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Dominus incrementum dedit.* Quid autem fuit plantare Pauli, & Apollo rigare, nisi

Prou. 1. 1. Co. 3. Ibid.

quòd Paulus plantabat euangelizando verbum salutis, Apollo autem rigabat ministrando sacramentum baptismatis? Cùm ergo dixisset Apostolus, *Itaque neque qui plãtat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*: vt ostenderet illius plantationis & rigationis firmam manere mercedẽ, continuò subdidit: *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Ostendens autem laborem diuini operis inanem esse non posse, alio loco eiusdem epistolæ sic loquitur: *Itaque fratres dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.* Illud est autem opus Dei, quod sic impenditur vnicuique viuenti, vt eius qui accipit aut animæ prodesse possit, aut corpori. Et illa quidem quæ prosunt animæ, necesse est vt etiam corpori prosint: non autem omnia quæ corpori prosunt, ad vtilitatem pertinent animarum. sicut est cibus, potus, vestimentum, & hospitium, quæ inueniuntur non accipienti animæ prodesse, sed danti. Sacramentum vero baptismatis ad hoc homini datur, vt anima cum carne saluetur. Quod profectò inaniter minister dat, si non ad hoc dat, vt ille qui baptizatur, donum æternæ salutis acci-

Ibid.

1. Cor. 15

piat. Inaniter enim sacramentum redemptionis datur, si non redimitur cui datur. Sed si attendamus verbum vnum epistolæ tuæ, nulla huius dubitatio remanebit. Dixisti enim, propterea hoc paternis Canonibus definitum, vt minister verbi liber sit à culpa negligentiæ. Quomodo autem in hac negligentia culpam minister incurrit, si in diligentia non aliquid proficit? Non enim inaniter negligentiæ contrahit culpam, nisi quia hoc non fecit quod facere debuit: illud autem facere propterea deberet, quod prodesse poterat si fecisset. Ideo autem negligentiæ culpam contraxit, quia obfuit non faciendo, quod prodesset proculdubio, si fecisset. Proinde ideo debet secũdum paternos Canones infirmus ille, cuius voluntati non deest attestatio proximorũ, sine dubio baptizari, vt & minister verbi liber sit à culpa negligentiæ, & ille fiat consors particepsque iustitiæ.

Nullus autem debet moueri fidelium in illis qui etsi legitimè sana mente baptizantur, præueniente velociùs morte, carnem Domini manducare & sanguinem bibere non sinuntur: propter illam videlicet sententiam saluatoris qua dixit: *Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ,*

Ioan. 6.

non habebitis vitā in vobis. Quod quisquis nō solùm secundum veritatis mysteria, sed secundum mysterij veritatē considerare poterit, in ipso lauacro sanctę regenerationis hoc fieri prouidebit. Quid enim agitur sacramento sancti baptismatis, nisi vt credētes membra Domini nostri Iesu Christi fiāt, & ad compagem corporis eius Ecclesiastica vnitate pertineant? Ipsis enim dicit B. Apostolus, *Vos estis corpus Christi, membra de membro.* 1.Cor.12 quos ostendit non solùm ipsius sacrificij participes, sed ipsum sanctum sacrificium esse, dum eos iubet viuam hostiam seipsos Deo humiliter exhibere, dicens, *Obsecro itaque vos, fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.* Rom.12. Quod etiam sanctus Petrus similiter docens ait, *Et vos tanquam lapides viui ædificati in domos spirituales, in sacerdotium sanctum, offerentes spiritales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.* 1.Pet.5. Vnde beatus Paulus cum quodam loco dixisset, *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panes quos frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* 1.Co.10 vt nos esse ipsum verum panem, verumque corpus ostenderet, continuò subiunxit, *quoniam vnus panis,* Ibid.

vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pa-
Ephes. 4 *ne participamus.* Vnde alio loco dicit, *Vnum corpus & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna*
Ibid. *spe vocationis vestræ.* Et iterum, *Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Ex quo totum corpus compactum & concretum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate.* Nam & carnem Domini nos esse cō-
Ephes. 5. firmans, ait: *Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quoniam membra sumus corporis eius, & de ossibus eius.* Quocirca quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus, tunc incipit vnusquisque particeps esse illius vnius panis, quando cœperit membrum esse illius vnius corporis, quod in singulis membris, quando in baptismo capiti Christo subiungitur, tunc iam Deo viua hostia veraciter immolatur. Illo enim natiuitatis munere sic fit sacrificium, sicut fit & templum. Quod beatus Apostolus
1. Cor. 3. docens ait: *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Qui ergo membrum corporis Christi fit, quomodo non accipit quod ipse fit, quando vtique illius

illius fit verum corporis membrum, cuius corporis est in sacrificio sacramentum? Hoc ergo fit ille regeneratione sancti baptismatis, quod est de sacrificio sumpturus altaris. Quod etiam sanctos Patres indubitanter credidisse ac docuisse cognoscimus. Beatus quoque Augustinus de hac re sermonem fecit admodum luculentum, & aptum ædificationi atque instructioni fidelium. Quem sermonem totum epistolæ malui subiungere, quia nec est prolixus, & in ipsa breuitate magnæ instructionis ac suauitatis est plenus.

Sermo B. Augustini Episcopi ante altare ad infantes de Sacramento.

HOC quod videtis in altare Dei, etiam transacta nocte vidistis. sed quid esset, quid sibi vellet, quàm magnæ rei sacramentum contineret, nondum audistis. Quod ergo videtis, panis est & calix: quod vobis etiam oculi vestri renuntiant. Quod autem fides vestra postulat instruenda; panis est corpus Christi, calix sanguis Christi. Breuiter quidem hoc dictum est, quod fidei fortè sufficiat: sed fides instructionem desiderat. Dicit

Esai. 7. *enim Propheta*, Nisi credideritis, non intelligetis. *Poteſtis ergo modò dicere mihi: Præcepiſti vt credamus; expone vt intelligamus. Poteſt enim in animo cuiuſpiam cogitatio talis oboriri. Dominus noſter Ieſus Chriſtus nouimus vnde acceperit carnem de virgine Maria. Infans lactatus eſt, nutritus eſt, creuit, ad iuuenilem ætatem perductus eſt, à Iudæis perſecutionem paſſus eſt, ligno ſuſpenſus eſt, in ligno interfectus eſt, de ligno depoſitus eſt, ſepultus eſt, tertia die reſurrexit, quo die voluit in cœlũ aſcendit. Illuc leuauit corpus ſuũ, vnde eſt venturus vt iudicet viuos & mortuos. Ibi eſt modò ſedens ad dexterã Patris. Quomodo eſt panis corpus eius; & calix, vel quod habet calix, quomodo eſt ſanguis eius? Iſta, fratres, ideo dicuntur ſacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur ſpeciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet ſpiritalem. Corpus ergo Chriſti ſi vis intelligere,*
1. Cor. 12 *Apoſtolum audi dicentem fidelibus*, Vos eſtis corpus Chriſti, & membra. *Si ergo vos eſtis corpus Chriſti & membra, myſterium veſtrum in menſa Domini poſitum eſt, myſterium Domini accipitis. Ad id quod eſtis, Amen reſpondetis, & reſpondendo ſubſcribitis. Audis ergo corpus Chriſti, & reſpondes Amen. Eſto membrum corporis Chriſti, vt verum ſit Amen. Quare ergo in pane? nihil hîc de noſtro afferamus. ipſum*

Apoſtolum item audiamus. Cùm ergo de iſto ſacramento loqueretur, ait: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. *Intelligite, & gaudete. Vnitas, pietas, veritas, caritas, vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Recolite enim quia panis non fit de vno grano, ſed de multis. Quando exorcizabamini, quaſi molebamini: quando baptizati eſtis, quaſi conſperſi eſtis: quando Spiritus ſancti ignem accepiſtis, quaſi cocti eſtis. Eſtote quod videtis, & accipite quod eſtis. Hoc Apoſtolus de pane dixit. Iam de calice quid intelligeremus etiam non dictum ſatis oſtendit. Sicut enim vt ſit ſpecies viſibilis panis, multa grana in vnum conſperguntur; tanquam illud fiat quod de fidelibus ait ſcriptura ſancta,* Erat illis anima & cor vnum in Deum: *ſic & de vino fratres, recolite vnde ſit vnum. Grana multa pendent ad botrum; ſed liquor granorum in vnitate confunditur. Ita Dominus Ieſus Chriſtus nos ſignificauit, nos ad ſe pertinere voluit: myſterium pacis & vnitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit. Qui accipit myſterium vnitatis, & non ſeruat vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe.*

1.Co. 10

Act. 4.

Arbitror, ſancte frater, diſputationem noſtram, præclari doctoris Auguſtini ſermone firmatam, nec cuiquam eſſe aliquatenus ambigendum, tunc vnumquemque fide-

lium corporis sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur. nec alienari ab illo panis calicisque consortio: etiamsi antequam panem illum comedat, & calicẽ bibat, de hoc sæculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non priuatur, quando ipse hoc quod illud sacramentum significat, inuenitur. Ora pro nobis semper vegetatus fortis in Christo, sancte & venerabilis frater.

EPISTOLA B. FVLGENTII AD REGINVM.

Vtrum caro Christi corruptibilis, an incorruptibilis fuerit.

ACCIPIENS litteras tuas, fili carissime Regine, & sollicitudinem cordis tui agnoscens, Dominum collaudaui, qui potest vtrumque bonum & conferre seruandum, & seruare collatum. Vtrumq. enim pertinet ad medelam animarum no-

ſtrarum, quo gaudeamus in beneficiis, quæ nobis infirmis medici noſtri non deſinit ineffabilis operari benignitas, vt ſpirituali profectu & augeatur in nobis ſanitas, & minuatur infirmitas. Modus verò infirmitatis noſtræ duplici qualitate conſiſtit: ſi vel per ignorantiam minus aliquid in fide nouerimus, vel aliquid habeamus in operibus noſtris, quod non conueniat regulæ veritatis. Quoniã igitur corpus quod corrumpitur aggrauat animam, ideo nos vtraque conturbat infirmitas. Sed ille qui nos fecit, & gaudere pręcepit quia vicit mundũ, ſperamus quia nos in fide, quæ per caritatẽ operatur, perficiet. Dicis ergo, quod nuper in Orientis partibus noua eſt orta inquiſitio, aliis aſſerentibus incorruptibile fuiſſe corpus Chriſti ab ipſo conceptionis exordio: aliis autem contrarium fatentibus, corruptibile ante paſſionem, incorruptibile verò poſt reſurrectionem. Tu tamen in vtraque parte valdè hæſitans, nec reſpondere ſciens, inſtas vt quid tenere debeamus commoneam. Hæc ſunt quę interrogas. Superiùs autem, tuæ gratulationis indicio inſinuas te meis litteris recreatum. Quoniã igitur interrogatio tua recti cordis tramitẽ tenuit, quo primitus quod ad fidem, dein-

de quod ad opera pertinet apprehēdit, quia fidē, quę per caritatē operatur, commendat Apostolus. illo scilicet nostræ salutis obtentu, quod fides sine operibus mortua est in semetipsa. Volo itaque carissime, vt scias non vno modo dicere corruptionem, sed duobus modis, sicut dicimus infirmitatem & similiter mortem. Dominus enim mortē inquit esse perpetrationē criminis, & mortem in qua retributio nihilominus intelligitur vltionis. Dicitur etiam infirmitas hominis, eius scilicet qui exhibet peccato seruitiū, & eius qui portat peccati supplicium. Vtrūq. ad infirmitatē pertinet peccatoris, & delectatio in peccatis, & afflictio pro peccatis. Sic etiam corruptionem dupliciter dicimus, cuius vna pars in sola hominis culpa, altera inuenitur in pœna. Ad culpam quidem pertinet illa corruptionis pars, quā Apostolus ostendit, vbi dicit: *Homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Ad hanc partē corruptionis pertinet, quod alio loco dicit, *Corrumpunt mores bonos colloquia praua.* Ista corruptionis pars, primo animam capit, & per animam carnem in peccatum trahit. Hæc pars corruptionis mentem superbiētis Angeli primò inuasit, ac deinde primū hominem, postmodum totum genus hu-

2.Tim. 3
1.Cor. 15

manum. Primam ergo corruptionis partē, quæ conſiſtit in concupiſcentia vel perpetratione peccati, ſecuta eſt illa pars quæ cōſtat in retributione ſupplicij, quæ duobus tenet animam & corpus hominis peccatoris. In ipſa quoque retributione quædam ſunt, in quibus pœna peccati ſimul ſit & ipſum peccatum: alia verò ſunt, in quibus ſolum ſit peccati ſupplicium. In illis ergo in quibus reperitur pœna ſimul & culpa, opere quo reatus in peccatore punitur, Deo derelinquente, augetur homine delinquēte. Hæc eſt illa pars corruptionis, per quam ſic peccata puniuntur in homine, vt non deſināt, ſed vt creſcant: ſicut eſt libido cordis & corporis: quæ cùm ex pœna peccati eueniat, peccatum multiplicat, & animam punitioni ſubditam noxia delectatione captiuat. Tertiam quoque punitionem huic ſecundæ retributam Apoſtolus dicit: *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, Vt faciant quæ non conueniunt.* Non ergo vt patiantur tantùm, ſed vt faciant vnde peccata multiplicentur, diuina in reprobum ſenſum damnatione traduntur. Veruntamē hæc traditio, non in operatione Dei, ſed in deſertione conſiſtit. Quoſdam enim tradit Deus, nec dimitit: quoſdá vero in eo quod *Rom. 1.*

tradit dimittit. Bonos sic tradit paterna benignitate, vt non deserat paterno iuuamine. Ac per hoc tradit eos ad patiēda mala quibus ipsi perficiantur, non ad facienda quibus deteriores existant. Malos autem ad hoc tradit Dominus & dimittit, vt ipso deserente, dum non Dei voluntatem, sed suā sequuntur, sua turpitudine delectentur, nec pœnam suam portent inuiti, sed sequantur illecti. Hæc est iniquorum corruptio, quæ sic est pœna peccati, vt sit & ipsa peccatum. Alia corruptionis pars est, quę nec animam nec corpus fidelis hominis polluit, sed affligit: quia nec ad inquinandum hominem, sed ad humiliandum militat peccatorem. Hac itaque discretione retenta, dum corruptionem voluntariam à corruptione pœnali discernimus, ipsiusque pœnalis corruptionis vnam partem cum peccato, alterā sine peccato inesse hominibus inuenitur, talis autem corruptio cordis nihil aliud est, nisi priuatio sanitatis, quia nulla ex hac corruptione contrahitur iniquitas, licet insit infirmitas: facillimè inuenimus quam partem corruptionis suscepit Christus in corpore. Nam quamuis carnem pro nobis susceperit, tamen accepit immunem ab omni peccato originali & actuali. Ipsam tamen

carnem, non solùm infirmam, sed etiam veraciter cognoscitur accepisse mortalem. Proculdubio in quantum corpori eius inerat suscepta mortalitas, in tantum ei potuit inesse corruptionis infirmitas. Illius scilicet corruptionis, quæ abest ab omni peccato. Ad talem corruptionem pertinet fames & sitis. Facilè siquidem esuriendo & sitiendo corpus mortale corrumpitur; quãdo per hæc etiam ad ipsius mortis exitum peruenitur. Per quam mortem venitur ad corruptionem, dum deserente anima, in tantum corpus corrumpitur, vt in putredinem ac puluerem redigatur. Hanc corruptionem caro Christi non vidit, quæ die tertia resurrexit. Famem tamen, sitim, fatigationem corporis, ac dolorem veraciter sensit. Quæ omnia pertinent ad illam partem pœnalis corruptionis, quam sic ex peccati pœna supplicio trahimus, vt ex ea nullum peccati supplicium contrahamus. Esurisse Christum, sitisse, fatigationemque sensisse Euangelium docet, quem manifestum est esurisse, quando ad ficulneam venit, nec in ea fructum inuenit; fatigatus etiam ex itinere sedit super puteum. In cruce etiam dixit, sitio. Dolorem etiam sustinuit sicut dicit Esaias: *Vulneratus est pro-* *Esai. 53.*

pter iniquitates nostras; infirmatus est propter scelera nostra. Hanc infirmitatẽ in Domino non putatiuam, sed verã, docet Apostolus.
1. Cor. 13 *Nam & si crucifixus est*, inquit, *ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei.* Infirmitatem non aliud dicit, quam corruptibilitatem. Restat itaque, vt & Christum fuisse in aliqua corruptione ad quam non rediit, & non fuisse in ea quam non vidit, per sacram scripturã discamus. Ad corruptionem pertinet corporis animalis & mors quæ præcedit putredinem, & putredo quę sequitur mortem. Proinde Christi corpus, quod est verè mortuum, & die tertio sine aliqua putredine suscitatum, vnam partem corruptionis vidisse, aliam non vidisse dicẽdum est. Fuit quippe in corruptione mortis, sed non in corruptione putredinis: quãdo caro Christi sic est mortua, vt nulla fuisset membrorum putredo vel dissolutio subsecuta. Christus ergo non reuertetur in corruptionem, quia surgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Christus ergo non vidit corruptionem, quia nullam sensit caro eius putredinem. Hoc autem non eiusdem carnis incorruptibilitas, sed resurrectionis celeritas fecit. His omnibus in quibus nostræ seminationis ac

resurrectionis certissimam qualitatem verbis Apostolicis S. Augustinus ostendit dicens: *Constat itaque, neque vllo modo dubitandū est, corpus Christi quod licet corruptionem putredinis in sepulcro non senserit, quia scriptum est.* Epist. 146. ad Consentium.
Nō dabis sanctum tuum videre corruptionem, *clauis tamen & lancea corrumpi potuit: nūc omnino in incorruptione persistere: & quod in contumelia passionis mortisque seminatum est, nūc esse in gloria vitæ æternæ: & quod ex infirmitate potuit crucifigi, nunc in virtute regnare: & quod erat corpus animale, quoniam ex Adam sumptum est, nunc spiritale esse, quoniam spiritui nunc inseparabiliter copulatum est.* His verbis Augustinus ostendit quale corpus Christi post resurrectionem sit, & quale ante passionem fuerit. Euidenter confirmat corpus Christi omnino nunc in incorruptione persistere, nunc etiam in gloria vitæ æternæ, nunc in virtute regnare, nunc spiritale esse. Sed corpus non est omnino incorruptibile, quod dolorem potest per vulnera sentire. Quocirca apparet Christum ante passionē, immo vsq. passionem & mortem, mortale atque animale corpus habuisse; & pro nobis in eodem corpore veram famem, verā sitim, fatigationemque sensisse, vera clauorum ac lanceæ percepisse vulnera. & ex Psal. 15.

hoc verum dolorem non necessitate, sed voluntate sensisse, veræque mortis acceptatione pro nobis animam suam propria potestate posuisse. Consequens est, vt idem Christus ex infirmitate mortuus, ex virtute autem Dei suscitatus, nostris inueniatur exemplum præbuisse corporibus. Humiliauit enim se Christus vsque ad susceptionẽ totius infirmitatis nostræ: vt sicut ait Apostolus, reformetur corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Hinc ergo manifestissimè apparet, quid de animalis ac mortalis corporis qualitate debeat omnis Christianus firma credulitate sentire. Impossibile vt corruptibilitas esse negetur, vbi animalis corporis mortalitas inuenitur. Christus ergo in sola carne portauit nostram corruptionem, in qua veraciter nostram portauit & mortem. In anima verò sic perfectá incorruptibilitatem seruauit, sicut peccatũ nec propagine traxit, nec cõtagione cõtraxit. Vnde & infirmitates animarũ nostrarũ, quas in sua rationali anima portauit Christus, sine vlla corruptione portauit. Nullus quippe potuit defectus inesse virtutis, vbi infirmitatis susceptione indefessa permansit perfectio caritatis, quæ vnigenitum Deũ fecit vsq. ad mortẽ

Philip. 3

pro nobis accedere,& confuſione contēpta crucis opprobrium ſuſtinere. Propter quod triſtitiam, mœrorem, vel ſi quas noſtrarum animarum infirmitates habuit Chriſtus, veras quidem, ſed voluntarias habuit. Veras ſcilicet, vt manifeſtum in ſe animæ rationalis monſtraret affectum: voluntarias, vt noſtris infirmitatibus ad futurum oſtenderet ſuæ virtutis auxilium. vt agnoſceremus nos ipſo adiuuante in infirmitatibus, quas neceſſitate patimur, fulciendos. Qui propterea voluntate noſtras infirmitates acciperet, vt & in hac vita infirmitatum neceſſitate turbatis auxilium contuliſſet, & poſt hanc vitam omnem à nobis infirmitatis neceſſitatem miſericorditer abſtuliſſet. Ac ſic omnis fidelis agnoſcens Chriſtum participem humanæ infirmitatis, certiſſimè ſperaret participem ſe fore diuinæ virtutis, nec ſe ambigeret illius virtute firmandū, quem pro ſe cognouiſſet non neceſſitate, ſed voluntate turbatum. In ipſo habiturum æternam lætitiam, cui ſuam voluntate videret ineſſe triſtitiam. qui ſicut manſit in tribulatione tranquillus, in morte ſecurus, ſic in infirmitate fortiſſimus, & in humilitate altiſſimus.

Hanc Epiſtolam B. Fulgentius morte præreptus non abſoluit.

SERMO B. FVLGENTII EPISCOPI DE EO QVOD ait Micheas Propheta,

Indicabo tibi homo, quid sit bonum.

DE præsenti Prophetica lectione, in qua nostrarum magna continetur vtilitas animarum, vestræ caritati loqui disposuimus, ab illo poscentes sermonis congruam facultatem, à quo bonam gratis accepimus voluntatem. Quis autem hanc donat, nisi Deus, qui operatur in suis & velle & perficere pro bona voluntate? Proinde verba sancti Micheæ, quæ pariter audiuimus, pariter reuoluamus. Et vtinam fratres, sicut ea sermone reuoluimus, sic operibus impleamus. Audiuimus enim verba hominis sancti, hominis iusti, hominis pij, hominis de sua salute solliciti, hominis qui se sciebat creatum à Deo, qui se cogitabat esse sub Deo. Qui cum magno timore & tremore diuinum exspectabat iu-

dicium, in quo se nouerat, non solùm de factis & dictis, verùm & de ipsis cogitationibus suis rationem ante tribunal iusti iudicis redditurum. Cogitans itaque futurum iudicium Dei, de quo debemus etiam nos cuncti metuere, & in omnibus operibus nostris cum magna cordis formidine cogitare: hoc cogitans homo iste sanctus & iustus, quærebat quid faceret, vel quibus muneribus Deum iudicem deprecaretur. Sciebat autem omnipotentem Deum, qui omnia condidit, qui cuncta ex nihilo fecit, qui nihil ex indigentia paupertatis, sed vniuersa ex abundantia bonitatis instituit, non sola quærere munera nostra, sed etiam opera nostra. Immo sciebat in hoc maximè Deum delectari munerib. nostris, vt ei placeamus moribus sanctis & operib. bonis. Quærens igitur homo iste quid ab homine offerendum sit Deo, dicebat, Quid dignum offeram Domino? Hoc autem verbo, quo non ait, quid offeram Domino, sed quid dignum offeram Domino? docuit nos vt si quando munus offerre Deo volumus, aliquid dignum quæramus, & hoc offeramus. Quid autem potest esse in oblatione Deo dignum, nisi quod est in creatura præcipuum? In omnibus verò creaturis, quas

fecit Dominus ſuper terram, nulla melior inueniri poterit, quàm illa creatura, quam Deus ad ſuam imaginem fecit. Hæc autem creatura in terris homo eſt. Quiſquis igitur offerre vult aliquid dignum Deo,non prius aliud quid offerat quàm ſeipsũ. Deus enim qui hominem ad imaginem ſuã fecit, imaginem ſuam ſibi delectatur offerri: ipſam ſibi puram & mundam præcipit exhiberi. Inde eſt quod Saluator noſter quibuſdam tentantibus eum, ita reſpondit. *Reddite Cæ-*
Mat. 22 *ſari quæ Cæſaris ſunt, & quæ ſunt Dei Deo.* Hoc eſt dicere, O homo, ſicut imaginem ſuam Cæſari reddis in nummo, ſic redde Deo ſuam imaginem in teipſo.Redde homo creatori tuo imaginem ſuam; redde iuſtam, non iniquam: redde humilem,non ſuperbam. Non auaritia turpem, non rapacitate deformem, non vitio iracundiæ leuem, non terrena dilectione contritam, non liuore ſordidam, non fornicatione pollutam: ſed prudentiæ pondere integrã, fidei veritate mundam, & bonis moribus atque operibus ſplendidam. Quomodo autem Deo imaginem ſuam reddamus in nobis, Propheta ſanctiſſimus admonet di-
Mich. 6. cens: *Indicabo tibi, homo, quid ſit bonum, & quid Dominus quærat à te. Vtique facere indicium*

& iustitiam, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Primùm itaque quid sit facere iudicium, quod B. Propheta primum posuit, inquiramus. Iudicium dicitur conuentus, vbi accusatio & defensio cuiuslibet hominis agitatur: vnde necesse est vt adiudicatus exeat qui fuerit reus; & victor abscedat, qui probatur innoxius. Reuertere igitur ad te, homo. In te quære accusationem: in te quære defensionem: in te quære iudicium. Immo tu esto & accusator, & defensor, & iudex. Intra in secretarium cordis tui, vbi soli te vident oculi domini Dei tui. Ibi te accusa, vt valeas accusatione defendi. Ibi te conuince, vt victoriam possis adipisci. Ibi te condemna, vt merearis absolui. Ibi te puni, si vis ab æternæ punitionis supplicio liberari. Fac in te, Christiane, verum rectumque iudicium; sollicitè secreta tui cordis attende. Facta tua mala tibi ante oculos tuos pone: quæcunque deleueras in intimo libro tuæ recordationis recense frequenter ac relege, sine conniuentia teipsum discute tu ipse, & cogitationum tormentis adflige. Tu in te iustam sententiam prome. Quidquid mali feceras peccando, puni veraciter pœnitendo. Et iudex esse-

ctus peccatorum tuorum, quod facere solent iudices capitalibus reis, hoc ipse fac iniquitatibus tuis. Noli accipere personam tuam, cùm iudicas causam tuam. Sed cum seueritate mala tua discute, cum vigore in peccata tua condemnationis sententiam prome; & peccata quæ in te condemnas, occide. Hoc est autem peccata occidere, peccatis deinceps nullatenus obedire. Noli ergo esse peccatorum factor, & eris occisor. Si vero fueris in peccata tua iudex iustus, de iusto Dei iudicio exies absolutus. Vt autem in teipsum iustum possis celebrare iudicium, audi Apostolum Paulum, qui docet quæ in te debeas opera mortificare, vt ad vitam valeas peruenire. Dicit enim, Coloss. 3 *Mortificate membra vestra quæ sunt super terrã, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus. propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis.* Ecce habes, homo, quæ in te iudices, habes quæ condemnes, quæ in te mortifices. Ista iudica, & non iudicaberis. Ista condemna, & non condemnaberis. Ista mortifica, & non morieris. Hîc esto seuerissimus iudex, hîc esto vehementissimus carnifex. Ista rectè considerando iudica, abiiciendo mortifica. Si enim peccata tua

rectè consideraueris, iudicasti: si abieceris, occidisti. Vt ergo defendas te, accusa te; vt absoluas te, iudica te; & vt ad victoriam perducas causam tuam, considera consciẽtiam tuam. Agnosce iniquitatem tuam, mortifica concupiscentiam tuam, corrige vitam tuam, & rectè iudicando liberabis animam tuam. Ecce fratres, quantum Dominus dedit, quid sit facere iudicium diximus: quid deinde sit iustitiam facere nũc dicamus. Iustitiam facere est, vt quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris: sed & hoc alteri facias, quod tibi ab altero fieri delectaris. Vis autem tibi bonum ab omni homine fieri. hoc enim iustum est, vt omnis homo bonum faciat homini: quia contra iustitiam facit, qui homini malum facit. Malum autem dico illud opus, quo per prauam cupiditatem peccatur: non quo per caritatem pœna peccantibus irrogatur. Malum nunc ego dico, non quo proximus à culpa reuocatur, sed quo Deus iustus ad iracundiam prouocatur. Illud malum dico, non quod bene solet inferre seueritas, sed quod malè perpetrare consueuit iniquitas. Illud malum nunc dico, quod nunquam potest esse iustum, sed semper inuenitur iniustum. Illud malum

dico, quo delinquitur Deo, non quo consulitur proximo. Illud ergo malum nunc dico, quod sic est omnibus facientibus malum, vt nulli patienti sit bonum. Iustitiam igitur homo faciet, si malum nulli faciat, & bonum omnibus faciat: illud autem nulli faciat malum, à quo nos B. Apostolus pro-
Rom.12. hibet dicens, *Nulli malum pro malo reddentes.* Quibus vtique verbis plenam nobis beneuolentiam commendauit. Non enim dixit, nulli malum facientes, sed, nulli malum pro malo reddentes. Ostendens parum esse Christiano malum non inferre, nisi discat etiam nō referre. Vnde cognoscitur, quàm pessimum sit, si nos alicui, qui malū facientibus aliis malum pro malo reddere nō debemus. Serua igitur, Christiane, secundum regulam iustitiam. Bonum omni homini facito: malum verò nec facias alicui, nec reddas. Si enim malum pro malo reddideris, etiam tu sine dubio malus eris. Tunc ille qui prior tibi malum fecit, non solus malus erit, quia socium malitiæ te habebit. Cùm autem cœperis malum pro malo reddere, in hoc magis culpabilis eris, quia malum quod in aliis execraris, hoc imitaris. Malus autem factus, non vincis malū, sed vinceris à malo, & quod peius est, non vin-

ceris alieno malo, sed tuo. Non est enim quemadmodum malus fias, nisi à bonitate deficias. Ita fiet vt in teipso remaneas damnabiliter victus, si fueris tuæ voluntatis vitio deprauatus. Tunc itaque hominẽ malum certissimè superabis, si bonus ipse permánseris, si non pro malis mala, sed pro malis bona reddideris. Propter quod Apostolus, qui ait, *Nulli malum pro malo reddentes*, paulo pòst dicit, *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum*. Ecce vt nulli malum pro malo reddamus ab Apostolo simul audiuimus: vt etiam omnibus bona faciamus, ab ipso rursus Apostolo pariter audiamus, qui ait: *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*. Tunc itaque facimus iustitiam, cùm illa hominibus facimus, quæ nobis volumus ab hominibus fieri. Hanc iustitiam Saluator ipse commendans ait. *Omnia quæ vultis vt vobis faciant homines, eadem & vos facite illis.* Quæ autem vultis vt vobis homines faciant, nisi bona? Si autem mala vobis faciant, non quæ vultis faciunt. Ergo & vos, si malum pro malo reddatis, quia non ea facitis hominibus, quæ vultis vt faciant vobis, non vtique facitis quod Christus præcepit, sed quod diabolus persuasit. Quapropter vt iustitiam faciatis quam prę-

Rom. 12

Galat. 6

Matt. 7.

cepit Christus, hoc impendite vnicuique homini, quod vobis ab omnibus hominibus desideratis impendi. Sic facietis iudicium & iustitiam de quibus nos Propheta beatus admonuit. Facietis enim iudicium, si peccata vestra pœnitendo damnetis, & damnando peccata, benè viuatis. Facietis autem iustitiam, si nulli malum pro malo reddatis, sed omnibus hominibus bona faciatis. Hoc vtiq. cōmendat Apostolus di-
1. Thes. 5 cens: *Videte ne quis malū pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini inuicē & in omnes.* Quia vero bona opera tunc benè & vtiliter fiunt, cùm de bona volūtate procedūt: propterea cū Propheta dixisset, debere nos facere iudicium & iustitiam, addidit, & *diligere misericordiam.* Quia misericordiam maximè debent sublimes humilibus impēdere, & diuites pauperibus prærogare. Hęc autem misericordia duobus impenditur modis: cùm peccanti & correctionem pollicenti venia datur, & cùm indigenti quod est necessarium non negatur. Ad huius misericordiæ pertinet partes, vt superior inferiorem non opprimat, sed cum iustitia defendat, & diues pauperi nihil auferat, sed pauperem pascat & vestiat: vt pauperi non insidietur, sed eum potius suis beneficiis

consoletur. Quid ergo est quòd se inflat homo fragilis & mortalis? quid superbit terra & cinis? quid se super pauperem diues superbus extollit? quare pauperẽ despicit? quare pauperem premit? quare pauperi panem aut tenacitate non tribuit, aut rapacitate subducit, & illi, cui debet de suo multũ misericorditer aliquid dare, modicũ quod habet crudeliter conatur auferre? Existimat, quia cùm pauperem grauat seipsum releuet: arbitratur, quia cùm pauperem tribulat, sibi boni aliquid præstet. Et nescit, quia cùm pauperem premit, sibi grauissimum pondus imponit: nec attendit, quia si quid de paupere cogitat, de seipso cogitat. Sibi enim bonum impendit, quando pauperi bonum facit. Si autem malum cogitat facere pauperi, plus nocebit sibi, quàm pauperi. Bonum igitur faciat diues pauperi, & proderit sibi. Diligat misericordiam, & eã pauperi semper impẽdat, vt ipse misericordiam in die tribulationis inueniat. Sic se cogitet super hominem pauperem positũ, vt meminerit se sub Deo diuite constitutũ. Non ergo dubitet homini pauperi misericordiam facere, quam à Deo diuite delectatur accipere. Recordetur esse Deum iudicem, qui habet æternam in omnibus

potestatem. Ille enim videt omnium facta, ipse reddet vnicuique secũdum opera sua.
Iacob 2. Vnde veraciter dicitur, quia, *Iudicium sine*
Matth. 5 *misericordia illi, qui non fecit misericordiam.* & *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Faciamus ergo iudicium & iustitiam, diligamus misericordiam. Cùm autem iudicium & iustitiam facimus, misericordiam diligimus, cum Deo nostro sollicitè ambulamus. Ambulat autem cum Deo, qui bonis moribus & operibus proficit, qui cœlestia terrenis, & æterna temporalibus anteponit. Sed oportet vt vnusquisque sollicitus ambulet: id est, vt non altum sapiat, sed timeat: vt superbiam fugiat, & boni nihil suis meritis tribuat, sed in omnibus, quæ benè egerit, Dei gratiam recognoscat. Ista sollicitudo facit hominem cũ Christo per viam humilitatis incedere, & ad regni cœlestis altitudinem peruenire. Conuersi ergo ad Dominum pariter eius misericordiam deprecemur, vt nobis suam gratiam largiatur, qua possimus in nobis ipsis iudicium rectum tenere, iustitiam cæteris exhibere, & diligentes misericordiam, non opprimere pauperes, sed fouere: vt in conspectu Dei, cui misericordiam iudiciũq. cantamus, superexaltantem iudicio misericordiam inuenire possimus.

FERRANDI DIACONI ECCLESIÆ CARTHAGIniensis Epistola ad Egippium.

De essentia Trinitatis ac natura Christi.

DOMINO *beatissimo fratri Egippio Presbytero* Ferrandus *exiguus, in Domino salutem. Carissime, considera quales habeat vires ab Arriano Comite nuper proposita quæstio. sed priùs quibus inter se sententijs vel dogmatibus Arriani & Catholici differant, deliberemus. Arriani volunt indiuiduam Trinitatem prædicare, sicut scripturæ prædicant vnum Deum. Catholici verò præcepta legis salubriter audientes,* Audi Israël, Deus tuus, Deus vnus est, *ne videantur sub vnius Dei religione fidem Trinitatis excludere, tres personas vnius substantiæ prædicantes, ipsam Trinitatem vnum Deum simpliciter confitentur, & de omni sancta Trinitate sapienter dictum intelligunt,* Audi Israël, Deus tuus, Deut.4.

Deus vnus est. *Arriani Patris & Filij & Spiritus sancti tres substantias prædicant, & ideo eorum potestatem diuidunt, vnitatem vitant, immensitatem minuunt, & per errores maiori Patri minorem Filium subijciunt, minorem autem Filio Spiritum sanctum dicunt. Catholici è contrario Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, ne tres Deos gentibus inducere videantur, vnius esse honoris, gloriæ, magnitudinis, æternitatis, diuinitatis, æqualitatis, essentiæ confitentur: & nemini alterum præponere cupientes, de Patre tamen filium natum, de Patre & Filio Spiritum sanctum procedere sentiunt. Arrianos si interrogare volueris, vnde sit filius, timent dicere de patris essentia, ne gignentis & geniti probetur vna diuinitas, & confirmetur æqualitas. Timent rursus ex nihilo natum filium profiteri, ne creator accipiens originem similem creaturis, vnigeniti priuilegio spoliatus perdat gloriam creatoris. Aliunde verò Filium natum, id est ex aliqua subiacente materia, multo amplius timent adstruere, ne videatur quælibet res ante eum fuisse, per quem facta sunt omnia. Talibus erroribus respondent Catholici, credite quia natus est de patris essentia: si negatis, dicite vnde sit? Dicunt etiam minorem Filium, quia negant esse æqualem. Catholici verò dicunt eum secundum diuinitatem æqualem, secundum humanitatem autem minorem. Aequalitas*

eius secundum diuinitatem non habet initium: veruntamen nec æqualitas competens diuinitati, nec minoratio congrua carni habet finem. Siue ergo secundum carnem minor, secundum diuinitatem dicatur æqualis, idem atque vnus est Christus, verè filius Dei, & verè filius hominis. Aequalis enim perseuerans, factus est minor: minor factus, permansit æqualis. Et ideo totus minor, totus æqualis: quia seruatur in eo vtraque natura, & quam habuit ex Patre, & quã assumpsit ex Matre. Alioqui si vna in Christo & persona existeret & natura, non posset vnus Christus vni Patri & minor & æqualis dici. Dicimus etiam de Christo, quod verè vnus est Christus. Sapiẽtibus tamẽ mentibus, quoties audiunt, vnus est Christus, cogitare conuenit, quomodo sit vnus: vtrum vnam habendo personam, an vnam naturam. Si non potest dici vnam habere naturam, quem suscepisse alteram dicimus: potest tamen dici vnam habere personam. quoniam persona illa semper manens naturæ semper manentis, ita mirabilem postea naturam sine persona voluntariè suscepit, vt humanam substantiam, non habentem subsistentem manentemque personam, in vnitatem suam suscipiens, ad se faceret pertinere, fieretq. deinceps humanitas illa diuina, quæ Dei cœpisset, ex quo esse cœpisset, habere personam: diuinitas illa humana, quoniam sibi in vnitatem personæ veraciter voluit adunare naturam.

Dicimus ergo, vnus est Christus, vnus est Deus hominisque filius, id est vna est Christi Dei hominisque persona: non tamen dicimus, vnam esse Christi Dei hominisque naturam. Concordantes cum Apostolo volente probare vnitatem
1.Co.10 *personæ*: Nam in quo, *inquit Corinthijs*, quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi. *Nunquid non melius personas diceret, si vellet in Christo duas significare substantias? Euidentem similiter adhibens differentiam substantiarum dicit alio lo-*
2.Co.13. *co*, Et si crucifixus est, ex infirmitate crucifixus est, sed viuit ex virtute Dei. *Nunquid non ipse crucifixus est qui viuit? Et tamen qui ex infirmitate crucifixus est, ex virtute Dei viuit. Vnde ad amorem commendationemque personæ vnius, sic vnus Christus prædicatur, vt aliquando vna eius vel humana vel natura diuina commemoretur, & vtraque tamen intelligatur. Quoniam inest vnitas, vt qui vnam nominet, ambas significet. Propter quod Apostolus solam humanitatem tangit ad*
1.Ti. 2. *Timotheum, dicens*, Vnus est Deus, vnus mediator Dei & hominum Christus Iesus.
1.Cor.8. *De diuinitate dicit ad Corinthios*, Nam etsi sunt qui dicantur Dij, siquidem sunt multi; nobis tamen vnus Deus, ex quo omnia, & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia.

FRAGMENTA LIBRORVM ALIQVOT B. FVLgentij, qui non extant.

Ex Theodulphi Episcopi Aurelianensis collectaneis de processione Spiritus sancti, ad Ludouicum Pium Imp.

Vlgentius quòd solus pater genuerit filium, solus filius à patre genitus sit, solus spiritus sanctus à patre filioque procedat, in libro tertio quem scripsit contra Fabianum, sic dicit.

Veraciter quippe profitemur, solum patrem genuisse, solum filium de patre natum esse: veraciter etiam dicimus, solum spiritum sanctum de patre filioque procedere.

Item in libro quinto contra eundem Fabianum.

Ecce ego in quantum potui, licet bre-

uiter, reddidi rationem qua vnum Deum dicamus, patrem & filium & spiritum sanctum: & in ipsa Dei imagine ostendi quoddam diuinæ agnitionis indicium. In qua quidem imagine memoria, intelligentia, & voluntas non habent singulas propriasque personas. Imago quippe est ista non nata, sed facta; non genita, sed creata. Ad hoc vtique, vt sicut in ista vna imagine inuenitur quædam discretio vocabulorum, sic in illa vna diuinitate discretio personarum cognoscatur: & naturalis vnitas ostendat vnum esse patrem & filium & spiritum sanctum: personarum verò proprietas demonstret alium esse patrem, alium filium, alium spiritum sanctum. Alium autem patrem, non eo quod Deus est, sed eo quod pater est: & alium filium, non eo quod est Deus, sed eo quod filius est: alium quoque spiritum sanctum, non eo quod Deus est, sed eo quod & patris & filij spiritus est. Aliũ ergo patrem, quia genuit, alium filium, quia de patre natus est, & alium spiritum sanctum, quia de patre filioque procedit. Non tamen alium Deum patrem, & alium Deum filium, & alium Deum spiritum sanctum: sed vnum Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum. Non enim confundit

vnitas Trinitatem, nec Trinitas separat vnitatem: quia quod in personarum proprietate discernitur, hoc vnum naturaliter essentiæ vnius communione monstratur.

Item idem in libro septimo eiusdem operis.

Non enim loquetur à semetipso: sed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Ecce primùm ostendit non esse alia spiritus sancti, quàm quæ sunt filij. Deinde vt ostenderet omnia sua esse quæ patris sunt, adiecit: *Omnia quæcumque habet pater, mea sunt: propterea dixi, de meo accipiet & annuntiabit vobis.* Illud igitur primitus attendamus quod ait, *Non enim loquetur à semetipso: sed quæcumque audiet loquetur.* Quis autem comprehendat, qualis sit illius simplicis naturæ locutio, vel qualis auditio, vbi non est aliud audire quàm esse? Audit itaque spiritus sanctus quæcumque pater & filius dicunt, & hic eadem similiter dicit: sicut videt filius quæ pater facit, & hæc eadem similiter facit. In illa enim natura, vbi est summa & vera simplicitas, in eo filius videt

Ioan. 16

Ibid.

quod pater facit, spiritus sanctus audit quod cum patre filius dicit, quia communione naturalis essentiæ, & filius de patre natus extitit, & spiritus sanctus de patre filioque procedit. Hoc igitur est spiritui sancto audire, quod est de natura patris filijque procedere: & hoc est loqui, quod est per gratiam nostris cordibus ineffabiliter intimare.

Item idem in eodem libro.

Ioan. 10 *Et non rapit eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius est omnibus: & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater vnum sumus.* Hæc est ergo vox, quam oues eius audiunt: quæ scilicet in eo quod nemo rapit de manu filij, neque de manu patris, vnam virtutem filij & patris intelligunt: & audientes ab eo, quia ipse & pater vnum sunt, vnitatem veram in patre & filio essentiæ naturalis agnoscunt: hæc est vox filij, hæc est locutio spiritus sancti: quia de natura patris natus est filius, & exinde procedit spiritus sanctus. hoc etiam à patre & filio spiritus sanctus audit, quia de patre & filio communis diuinitatis æqualitate procedit. Non ergo spiritus sanctus loquitur à seipso, qui non à seipso, sed de patre & filio

filio habet naturalem locutionem, vnde naturaliter procedens habet originis veritatem. Ad hoc vtique pertinet quod ait; *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. omnia quæ habet pater mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet.* Ioan. 16. Quã bene veritatem doctrinæ suæ veritas ipsa seruauit! Si enim HOC dixisset, quasi suum esse tantum spiritum ostendisset. sed dicẽs OMNIA quæ habet pater mea sunt, propterea dixi quia de meo accipiet; ipsum spiritum sanctum vnum esse ostendit & patris & suum. Cuius intelligentiæ dicens: *Paraclitus autem* Ioan. 14. *spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcunque dixero vobis.* Pater mittit, sed in nomine filij mittit: Spiritus sanctus missus à patre docet, sed filius dicit. Hoc etiam illo demonstratur loco, vbi Dominus dicit: *Cùm autem* Ioan. 15. *venerit paraclitus, quem ego mittam in vos à patre spiritum veritatis qui à patre procedit.* Ecce hic paraclitum, quem mittit pater in nomine filij, ipsum mittit filius à patre: mittit autem à patre spiritum veritatis. Mittit ergo à patre spiritum suum, quia ipse est veritas. Mittit eum pater in nomine filij, quia vnus spiritus est patris & filij. mittit eum filius à patre, quia sic pro-

cedit à filio, ſicut procedit à patre. Idem quoque ſpiritus patris, qui ſpiritus eſt veritatis. De filio ergo accepit, & omnia quæ habet pater filij ſunt, quæ Spiritus ſanctus accepit: quia non de ſolo filio, ſed ſimul de vtroque procedit. Hoc autem vocabulum proceſſionis de patre nulli creaturæ inuenitur indultum, vt proprietas iſta proceſſionis ſolius eſſe demonſtretur eſſentiæ naturalis. Legimus enim filium de patre genitum. & quamuis in eo quòd vnigenitus dicitur, in ſolo naturalis generatio demõſtretur: tamen propter gratiam adoptionis, nos quoque Deus pater voluntariè genuit verbo veritatis. Vnigenitus igitur vnus & ſolus eſt de patris eſſentia filius natus. ſed & nos per adoptionem & filij Dei dicimur, & de Deo nati, beato Euangeli-
Ioan. 1. ſta dicente: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: his qui credunt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Cùm ergo nos & Dei filios, & de Deo genitos, & de Deo natos diuinis oſtendatur eloquiis, proceſſionis tamen de Deo vocabulum nemo poteſt creaturæ cuiquã docere conceſſum. Quid ita, niſi quia vnigenitum filium poſſet naturalis natiuitas

verum Deum ostendere, cumque non adoptiuum, nec diuersæ naturæ, sed consubstantialem patri sine dubitatione monstrare. Procedere autem de Deo ideo nulla creatura dicitur, vt ille qui procedit de patre & filio, sic esse credatur Deus, sicut est pater & filius. Solius est enim spiritus sancti de patre & filio proprietas ista processionis, cuius est cum patre & filio natura communis. De patre quippe ac filio procedit, sed non recedit: nec est in aliquo minor aut subditus, qui de immenso patre ac de immenso filio inseparabiliter & vnus procedit, & totus. Sic igitur ei non potest imperari quod loquitur, sicut ei non potest imperari quod mirabiliter operatur.

Item idem in libro octauo eiusdem operis.

Filius est igitur à patre missus, non pater à filio, quia filius est à patre natus, non pater à filio. Similiter etiam spiritus sanctus à patre & filio legitur missus, qui à patre filioque procedit. Sed quia non vno modo in scripturis sanctis dicitur missio, propterea in sacramento incarnationis non solùm à patre, verùm etiã ab spiritu sancto missus

Ex Libro III. Hincmari Archiepiscopi Remensis aduersus obiecta Græcorum, ad Odonem Bellouacensem.

Fulgentius Episcopus, litterarum studijs admodum eruditus, & vitæ sanctitate perspicuus, ab Arrianis pro catholica fide multa perpessus, in libro quæstionũ de spiritus sancti processione sic ait.

Sic totum quod est ipsa natura commune tribus inuenitur esse personis, vt aliquid tamen inueniatur, quo propriè vnaquæque persona noscatur: quod tamen nec inueniatur separabile, nec possit esse commune. Nam proprium patris dicimus esse, quòd genuit: proprium dicimus filij esse, quòd solus de solo patre natus est: proprium Spiritussancti, quòd de patre, filioque procedit. In his verò propriis nulla est naturæ separatio, sed quædam personalis agnitio.

Item in consequentibus.

Non ergo potuit Spiritum sanctum diuinitas filij accipere, cùm ipse Spiritus sanctus sic procedat à filio, sicut procedit à pa-

IHS